

Aylık Dergi, Temmuz 1977 Cilt : 14 Sayı : 7

banka ve ekonomik yorumlar

Ekonomik Yorumlar

**Dr. Öztin Akgüç, Bülend Çorapçı,
Prof. Dr. Zeyyat Hatiboğlu, Oktay Ersoy**

**Uluslararası Finansman Sorunlarının
Düzenlenmesi İhtiyacı**

Derleyen : Doç. Dr. Yıldırım Kılış

Sermaye Piyasası

Dr. Mehmet Şükrü Tekbaş, Dr. Ünal Bozkurt

Ayın Ekonomik Olayları

Oktay Ersoy

Vergi Üzerine Yapılan Yorumlar

Muzaffer Gümüş

1976 Yılında Bankalar, Mevduat ve Kredi

Dr. Öztin Akgüç

Bankalarda Reeskont Ettirilen Seneiler Üzerine

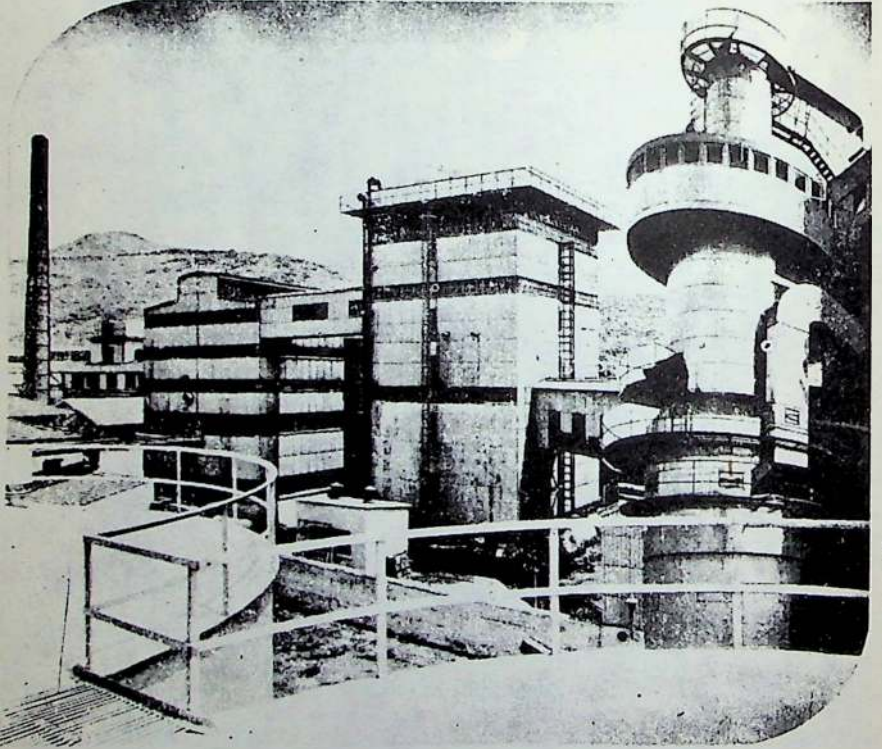
A. İhsan Karacan

Dış Basın

Ergin Neng

Turyağ

nebati yağ sanayiinde
yıkama maddelerinde **ÖNÜ**

61 yıllık tecrübe
1100 kişilik uzman kadro

TÜRKİYE YAĞ VE MAMULATI A.Ş.-İZMİR

banka ve ekonomik yorumlar

Sevgili Okuyucular,

Sağlam ekonomik görüşlerin yaygınlaşmasına sizlerin büyük katkılarınız olabileceği inancı ile yaptığımız çağrılara cevap gelmeye başlamıştır. Bu sayımızın yeniliği olan «Okuyucu Görüşleri» bölümümüzde, Sayın Muzaffer Gümüş'ün, Mayıs sayımızın Baş Yazı'sındaki görüşlerle ilgili yazısını bulacaksınız. Umarız, beğeni ve katkılarımızla «Okuyucu Görüşleri» bölümümüzün devamını sağlıyorsunuz.

Öz kaynaklarının artış hızı ve toplam karlarının büyümesi yönünden özellikle ticaret bankalarımız için öncekilerle kıyaslanamaz bir yıl olan 1976 yılında banka, mevduat ve kredi alanındaki gelişmeleri inceleyen Sayın Dr. Öztin Akgüç'ün yazısı; on yılı aşkın bir süreden beri milletlerarası konuların başında gelen uluslararası finansman sorunları ile ilgili Sayın Dr. Yıldırım Kılış'ın derlemesi; Sayın Dr. Erdener Kaynak'ın dünya ticaretindeki önemleri giderek artan Doğu - Avrupa ülkelerinin ekonomik ilişkilerine değinen yazısı; bankalarca reeskonta ya da teminata verilen senetlerin muhasebeleştirilmesi konusunda Sayın A. İhsan Karacan'ın yazısı; Ekonomik Yorumlar, Sermaye Piyasası, Ayın Ekonomik Olayları ve Dış Basın bölümlerimiz ile gene dolgun bir sayıyı sizlere sunabildiğimiz için kıvançlıyız.

Sevgi ve saygılarımızla
A. Doğan YALIM

Sahibi : Banka Yayınları ve Kültür Ltd. Şirketi adına Ertum Öcal; Yazı İşleri Müdürü : A. Doğan Yalım; Danışma Kurulu : Prof. Osman Fikret Arkun, İnal Avcı, Besim Baykal, Prof. Dr. Nasuhi Bursal, Prof. Dr. Yılmaz Büyükerşen, Şinasi Çelikkol, Sancar Çingay, Aykut Duraman, Prof. Dr. Münir Ekonomi, Oktay Ersoy, Prof. Dr. Cumhuriyet Ferman, Prof. Dr. Emre Gönensay, Doç. Dr. Cudi Gürsoy, Dr. Alp Gürus, Erhan Işıl, Dr. Nezi H. Neyzi, Prof. Dr. Haydar Kazgan, A. Nazif Keyman, Doç. Dr. Yıldırım Kılış, Nuh Kuşçulu, Ertuğrul Soysal, Prof. Dr. Ünal Tekinalp, Erol Toksöz, Fikret Tunçer, Doç. Dr. Yüksel Koç Yalkın, Yönetim Komitesi : Dr. Öztin Akgüç, Prof. Dr. Mustafa A. Aşan, Ziya Nebioğlu, Ergin Neng, Ertan Özgür, Prof. Dr. Kemal Tosun, Güngör Uras, Denetim Komitesi : Bülend Çorapçı, Necdet Durakbaşı, Prof. Dr. Zeyyat Hatiboğlu; İdare Yeri : Cağaloğlu, Çatal Çeşme Sk. 17 Kat. 4. İst.; Tel : 26 34 11, P.K. 769 Karaköy - İstanbul; Basıldığı yer : Arpaz Matbaacılık; Abone : Yıllık 150 TL. 6 Aylık 75 TL.; Fiyatı : 12,5 TL.; İlan Tarifesi : Arka dış kapak 1500 TL.; Ön iç kapak 1200 TL.; Arka iç kapak 1100 TL.; İç sayfeler (tam) 1000 TL., Hesap Numaralarımız : Ziraat Bankası Beyoğlu Şubesi 768, İş Bankası Türbe Şubesi 1541, Akbank Türbe Şubesi 4512.

EKONOMİK GÖSTERGELER

T.C. Merkez Bankası	1975*	1976*	1977			
			Nisan	Mayıs		
Altın ve Döviz Mevcutları (Milyon \$)	1.000	969	575.1 (17.6.77 : 686.1)	616.3 (17.6.77 : 686.1)		
Tedavüldeki Banknotlar (Milyon TL.)	41.968	52.061	56.570 (17.6.77 : 59.8)	57.5 (17.6.77 : 59.8)		
Hazineye Kısa Vad. Avans (Milyon TL.)	17.194	21.736	24.2 (17.6.77 : 30.831)	28.6 (17.6.77 : 30.831)		
Bankalar (Milyon TL.)						
Toplam Mevduat	134.300	145.100	165.241	168.0		
Toplam Krediler	135.600	171.700	190.689	194.7		
Fiyatlar (1963 = 100)			Artış		Artış	
			%		%	
Toplam Eşya Fiyatları (Genel Endeks)	360.8	429.7	19.09	465.5	471.3	1.25
İstanbul Geçinme Endeksi	389.0	19.44	19.33	492.4	500.3	1.60
Dış Ticaret (Milyon \$)						
İthalat	4.725.7	5.127.6	2.008.2	2.361.3		
İhracat	1.400.8	1.959.8	642.7	758.3		
İsraf	3.324.9	3.167.8	1.365.5	1.603.0		
(*) Yıl sonu rakamları						

Ekonomik Verilere Göre, Mayıs 1977 ayında :

- 1 — İthalat bedeli transferleri hemen hemen durmuştur. Fiili transfer istisnadır.
- 2 — İhracatta önceki ayda görülen gelişme duraklamıştır.
(Mayıs 1976 : 115.0 milyon \$, Mayıs 1977 : 115.3 milyon \$)
- 3 — İştirak dövizlerinde geçen yılın aynı ayına göre artış vardır.
(Mayıs 1976 : 66.1 milyon \$, Mayıs 1977 : 76.7 milyon \$)
- 4 — Tedavüldeki banknotlarda artış devam etmiştir.
- 5 — Mevduatta ve kredilerdeki gelişme devam etmektedir.
- 6 — Fiyatlar seviyesinde artış devam etmiştir.

EKONOMİK YORUMLAR :

Toplantıya Katılanlar : Dr. Öztin AKGÜÇ, Bülend ÇORAPÇI,
Prof. Dr. Zeyyat HATİBOĞLU, Oktay ERSOY

ERSOY : Hoş geldiniz. Bugünkü ekonomik yorumların konusu Ecevit Hükümetinin TBMM'ne takdim ettiği programın iktisadi yönden değerlendirilmesi ve eleştirilmesi olacaktır. Her ne kadar iki gün sonra güven oylamasına başvurulacak bu hükümetin programı için, bu açık oturumun tarihi üzerinde değişik mülahazalar ileri sürmek mümkün ise de, güven oyu alacak olsun veya olmasın, Sayın Ecevit tarafından kurulmuş olan ve fiilen yürütme görevini üstlenmiş bulunan Hükümetin, Meclislere takdim ettiği programın CHP görüşünün de temsil edildiği bir belge olarak incelenmesinde faydalar vardır, sanırım. Bu yönden uygun görürseniz hükümet programını, mümkün olan nisbette ekonomik uygulama çerçevesi içerisinde kalmağa gayret ederek, birlikte gözden geçirelim. Sayın Hatiboğlu, acaba ilk sözü siz alır mısınız?

HATİBOĞLU : Teşekkür ederim. Efendim bu programın yalnız ekonomik bölümleri için kısaca bazı şeyler söylemek isterdim. Bu ekonomik bölümleri iki kısma ayırmak mümkün. Birinci kısım eski ekonomik uygulamanın tenkidi, ikincisi de ilerde neler yapılacağı konusundaki bazı görüşler. Sanırım ki, yeni Hükümet programında eski Hükümetin ekonomik icraatı çok güzel bir şekilde eleştirilmektedir. Türkiye ekonomisinin geldiği son derecedeki tehlikeli nokta açıklıkla ortaya konmaktadır. Hatta daha da ileriye gidilebilir, Türkiye ekonomisinin geldiği noktanın bu programda söylenenden çok çok daha kötü bulunduğu da ileri sürülebilir. Fakat Türkiye ekonomisinin bu derece kötü bir noktaya geldiğinin kesinlikle, açıklıkla belirtildiği böyle bir Hükümet programında Türkiye ekonomisinin bu uçurumdan nasıl kurtarılabilceğini ve kurtarılmaya olanağının olup olmadığını, eğer kurtarılabilcekse bu programda ileri sürülen fikirlerle bu kurtarma ameliyesinin nasıl başarılacağını ben pek anlayamıyorum. Yıllardan beri bu dergide söylemeğe gayret ederim, yine aynı şeyleri tekrarlıyayım : Türkiye ekonomisinin problemlerini ne Türkiye'nin iktisat uleması, ne Türkiye'nin iş adamları, ne Türkiye'nin politikacı/yöneticileri, ne de Türkiye'nin teknisyenleri uzaktan yakından görmüştür. Tabii Halk Partisi de Türkiye'deki partilerden bir tanesidir. Muhtemelen Türkiye'nin problemlerini en iyi görmesi olasılığı bulunan bir partidir. Çünkü gördüğüm kadarıyla en kuvvetli teknisyen kadro Halk Partisi içindedir. Buna rağmen Halk Partisi Türkiye'nin problemlerini görmekten çok çok daha uzaktadır. Tabii Türkiye'nin problemlerini görmediğimiz için de Hükümet programımızda bu problemleri halledecek önerileri getirme olanağı yoktur. Şimdi gelelim programın ikinci kısmına, yani acaba bu programda ileri sürülen önerilerle Türkiye'nin problemleri ne derecede hallolunur sualinin de herhalde bir miktar cevabını vermiş oluyorum. Türkiye problemlerini görmeyince, anlamayınca bu konuda ileri süreceğiniz çözüm yolları da hiçbir şekilde etkili olmayacaktır. Halk Partisinin programını yıllardan beri Türkiye'de Hükümetlerin vermiş olduğu programlara benzetiyorum. Fakat herhalde o programların en iyisidir. Yalnız o programların en iyisidir demek, bu programın çok

iyi olduğu anlamında değil de, öbürlerinden daha iyidir demek istiyorum. Fakat Türkiye'nin problemleri görülemediği için de hiçbir çözüm şekli getirmemektedir. Programda genel ifadeler istediğiniz kadar vardır. Programı bundan önce gelen 10 hükümetin programı ile karşılaştırın onlarla bunun arasında çok büyük farklar kesinlikle göremezsiniz. Belki % 5-10... O bakımdan fazla bir çözümleri getiremeyeceğini kolaylıkla söyleyebiliriz. Fakat diğer taraftan programda şu yapılacak, bu yapılacak, yani herşeyin yapılacağı o kadar kesinlik ve açıklıkla söyleniyor ki, bu kadar şeyin hepsinin birden nasıl yapılacağına benim aklım ermiyor. Türkiye olanakları son derecede kit olan bir memleket. Diğer taraftan bu olanaklar da geçtiğimiz yıllarda son derece kötü kullanılmış. Bu şartlar altında, bunların nasıl yapılacağını ben anlayamıyorum. Benim programa yapacağım tenkid Halk Partisinin programına yönelecek bir tenkid doğrudur. Dediğim gibi son 10-20 hükümet programındaki ilkelere yönelecek bir tenkiddir. Hepsinde olduğu gibi bir takım genel ifadeler kullanılır. Somut hiçbir şey yoktur. Herşey yapılacaktır, fakat bunların nasıl yapılacağı söylenilmez. Ben bir misal vermek istiyorum. bu Hükümet programından: Meselâ «Yatırım ve Sanayi İlkeleri» başlığı altında şöyle bir ifade var: «Ulusal sanayimizi dışa bağımlılıktan ve yüzeysellikten kurtararak, ağır sanayilere, yatırım malları ve ara malları sanayilerine, üretimi destekleyip artırıcı sanayilere ve Türkiye'nin kaynaklarını değerlendirici yeni sanayiler kurulmasını kolaylaştırıp, hızlandırıcı, işsizliği azaltıcı, doğurgan sanayilere öncelik verilecektir». Şimdi Türkiye sanayiini dışa bağımlılıktan nasıl kurtaracaktır Halk Partisi? Onu söylemiyor. Türkiye'de bugün 100 insanla konuşursunuz, 100'ü de aynı cevabı verir: «Türkiye sanayiini dışa bağımlılıktan kurtaralım. Yüzeysellikten kurtaralım.» Yani tüketim malları sanayi yapmalıyım da ağır sanayiler yapalım. Hatta Halk Partisinin en büyük muarızı, yani MSP şimdiye kadar kimse yapmadı ben ağır sanayi yapacağım diye ortaya çıkmış bu konuda, bir çok da girişimlerde bulunmuştur. Yatırım malları sanayiini, ara malları sanayiini istiyormuş; Halk Partisi. Benim kanaatime göre, Türkiye'nin problemlerini bu terimlerle ele aldığınız takdirde Türkiye ekonomisini yeniden bir çıkmaza götürürsünüz. Türkiye'nin sanayileşme problemini, tüketim malı, ara malı, yatırım malı sanayi şeklinde ayırdığımız anda bu işi daha fazla çıkmaza götürmüş olursunuz. Bu bakımdan CHP de bu çıkmazın tam içindedir ve sanayiini dışa bağımlılıktan kurtarayım derken, daha fazla dışa bağımlı olacaktır Türkiye... Aslında CHP veya herhangi bir parti demeliydi ki, ben sanayiini hakikaten dışa bağımlı yapacağım, ancak o takdirde onu yapabilen, onu diyebilen bir parti Türkiye'de başarılı olur. 25-30 seneden beri Türkiye'nin bütün gayretleri sanayiini dışa bağımlı olmaktan kurtarmak şeklinde olmuştur, bunu ne kadar kurtarmağa çalışırsanız, çamura o derece batarsınız. CHP bu meseleyi anlamamıştır. Türkiye'de bunu anlayan kimsenin de bulunduğu sanmıyorum, yahut bunların çok az olduğunu sanıyorum. Çünkü Türkiye ekonomisini dışa bağımlı yapmayalım derken, Türkiye ekonomisini tam dışa bağımlı yapıyoruz. Yani Türkiye'nin şimdiki tüketim malları ithalatı tüm ithalatının % 5'idir, o bakımdan Türkiye ithalatını % 5'in üstünde indirdiği anda derhal Türkiye sanayiini, ekonomisini haleldar edersiniz. Bütün mallarımızı kendimiz yapalım dediğimiz anda Türkiye ekonomisi tamamen ölür. Türkiye ekonomisi bu duruma gelmiştir. Bu noktayı CHP anlamamıştır, anlayamaz da, anlayamadığı için de Türkiye ekonomisi bu şartlarda çok daha büyük problemlerle karşı karşıya gelecektir. Yalnız burada şunu da söylemek istiyorum: Bunu AP, MC anladı mı? Onlar hiç anlamadı. Memleketi bu içinden çıkılmaz duruma getirdiler. Ama bu demek değildir ki, CHP iktidarı geldiği takdirde bu çıkmazı halledecektir...

ERSOY : Sayın Akgüç, programında şöyle bir cümle görüyorum: -Bu açıdan Türkiye'nin uzun sürecek bir hükümet bunalımına da, ekonomik konularda keskin kararları cesaretle ve zamanında alamayacak, dış ödemeler sorununu süratle çözemeyecek bir Hükümet'e de, tahammülü yoktur. Bu, zannediyorum ki, hakikatin uygun bir ifadesidir. Acaba geçen toplantılarımızdaki görüşmelerimizi ve hangi siyasi parti iktidar olursa olsun, el atmak durumunda bulunacağı konusunda birleştığımız paket tedbirleri de hatırlayarak; bu ifadenin gerektirdiği cesaretliliği ekonomik kararlara ait işaretleri bu programın içerisinde buluyor musunuz? Yani programın kendisini, bu beyan ile tutarlı görüyor musunuz?

AKGÜÇ : Kanımca Hükümet programında bazı konulara ılımlı bir şekilde de olsa değinilmiş. Kendi içerisinde bazı çözümler getirilmeğe çalışılmıştır. Örneğin dış ödemelerle ilgili konularda programda bazı kısa, yahut uzun vadede etkisini gösterebilecek tedbirler kanımca öngörülmüştür. Gerçi bu tedbirlerin çoğu orijinal tedbirler değildir. Daha evvel denenmiş tedbirlerdir ama önemli kısmı programa yansımıştır. Türkiye'de dış ödemeler sorununu çözebilmek için öngörülen önlemlere bazı örnekler vereyim. Daha sonra bunların ne olduğunu, sorunu çözüp çözemeyeceğini tartışalım. İhracat konusunda benim görebildiğim kadarıyla bunlar öngörülmüş: Birincisi, maden üretimini artıralım ve bunlara değer katarak ihraç edelim. Bu konunun altı çizilmiş. Bu, Türkiye'de yeni bir fikir değil. 1973 lerde hazırlanmış olan sanayi plânlarına bakarsanız, orada da öncelikler arasında bu, yer alır. O zamandan beri bu söylenmiştir, ama uygulama alanı bulamamıştır. Türkiye yeraltı envanterlerini yapmalıdır. Ve madencilğe önem vermelidir. Eğer var ise... Bunlara değer katarak ihraç etme olanağını araştırmalıdır. Bu, Türkiye için ümit verici bir ihracat alanı gibi görünüyor ama şimdiye kadar bunda büyük bir başarı sağlanamamıştır. Yine bu programda yabancı sermaye ile ilgili pragmatik bir tutum var. Yabancı sermaye eğer ihracat alanına gelirse ve yeni teknolojiler getirirse, bu konuda yabancı sermayeye karşı tutum oldukça yumuşaktır. Hakikaten Türkiye'ye yabancı sermaye geleceksenin ihracat alanına, yeni teknolojiler getiren alana ve turizm alanına gelmesinde yarar vardır. Galiba programda bu üç fikir de vardır. Yani yabancı sermaye konusunda mesele oldukça faydacı bir tutuma ele alınmıştır. İhracata ilişkin olarak öngörülen diğer bir husus, ihracat gelirlerini artıracı yatırımlarda, Devletin bu tür müteşebbislerin her zamanından daha çok yanında olacağı söylenmiştir. Demek ki, teşvik tedbirleri büyük ölçüde ihracatı artırıcı alanlara doğru yönelecektir. Bu da çok vurgulu bir şekilde söylenese bile yer almıştır. Tarım kesiminde verimi artırmak ve artacak üretimin ihracata yöneltilmesi, tarım ürünlerinin ihracatının artırılması da bir önem olarak yer almıştır programda. Bu tedbirler ne ölçüde kısa dönemde Türkiye'nin ihracat sorununu çözer meselesini tartışırsak, takdir edeceğimiz gibi bunlar kısa vadede ihracat sorununu çözecek tedbirler değil. Daha çok uzun vadeli bir nitelik taşıyor. Yani Türkiye'nin ivedi sorununa çözüm getirmeyecektir. Türkiye bu konuda ivedi olarak ne yapabilir? Maliye Bakanının konuşmalarından da anlaşılıyor ki, Türkiye bir süre daha dış borçlanmaya devam edecektir. Dış ödemelerde dengeli sağlayabilmek, Türk ekonomisini çalışır vaziyette tutabilmek için, ithalat gereksinimini karşılayabilmek için dış borçlanmaya devam edecektir. Bu konuda her ne kadar programda açık bir ifade yok ise de, Sayın Besim Üstünel'in açıklamalarından bu anlaşılmaktadır. Dış borçlanmaya devam edilecektir. Dış borçlanma bize bir zaman daha kazandıracaktır. Kazanılan bu zaman içerisinde bu alınacak tedbirler etkinliğini gösterebilirse, bir ölçüde ihracatımızın üzerinde olumlu etkileri olabilecektir. Bizim tartıştığımız diğer bir konu var.

ÇORAPÇI : Dış borçlanma nasıl ihracat üzerinde etkinliğini gösterecektir?

AKGÜÇ : Şöyle izah etmeye çalıştım. Programda öngörülen ihracatı artırıcı tedbirler kısa sürede etkisini gösterecek tedbirler değil. Bir zamana ihtiyaç var. Bunların etkisinin görülebilmesi için. Bu zamanı bize kim kazandıracak? Dış borçlanma kazandıracak. Yoksa meseleyi çözecek değil. Yani kısa dönemde sorunun halli yine dış borçlanmaya bağlanmış gibi gözükmektedir. Yine bizim konuşmalarımız arasında çok tartıştığımız konu devalüasyon konusudur. Devalüasyon konusunda benim tutumum şudur: Bugün zannediyorum ki, bu konuyu konuşurken herkes Türkiye'deki ihraç mallarının arz esnekliğini Türkiye'deki talebin fiyat esnekliğini, dış ülkelerdeki malların arz esnekliğini ve Türk ihraç mallarına karşı diğer ülkelerdeki talep esnekliğini herhalde bilerek bu konuları konuşuyor. O itibarla bunlara dayanarak Türkiye'de devalüasyon gereksizdir diye bir sav ileri sürmek bence geçerli değildir. Yani devalüasyonu önerenler de zannediyorum ki, bu hususları bilerek konuşuyorlar. Ben devalüasyonun bütün sorunları çözeceği görüşünde değilim. Ama bir yerde gerekli görüyorum. O da şu: Ekonomide fiyat mekanizmasına göre karar alacaksak fiyatların, malların ve ekonomik faktörlerin gerçek ekonomik değerlerini yansıtması lâzım. Eğer fiyatlar o mal, hizmet veya ekonomik faktörlerin gerçek değerini yansıtıyorsa, onlara göre alınacak kararlar da hatalı olacaktır. Yani kötü kaynak kullanımına yol açacaktır. Eğer Türkiye'deki resmi kur dövizin gerçek değerini yansıtıyorsa, ekonomi açısından, o kura göre alınacak ekonomik kararlar da, hatalı olacaktır, kaynakların kötü kullanımına yol açacaktır. Bütün mesele devalüasyonla bu doların ya da dövizin gerçek değerini saptamak ve dolayısıyla alınacak iktisadi kararların daha sıhhatli olmasına yol açmaktadır. Devalüasyonu önerirken benim dayanmış olduğum gerekçe budur. Yoksa devalüasyon yapılmıca Türkiye'nin kısa zamanda ihracatı şu kadar artar, İthalatı şu kadar kısılır diye birşey yok. Bütün mesele Türkiye'deki sanayi yapısını değiştirmek, yatırım kararlarını etkilemek ve alınacak ekonomik kararların daha sıhhatli olmasına yol açmaktır. Bu konuda nedense Hükümetler çok çekimser. Devalüasyon dendiği zaman sanki bir bölüme büyük menfaatler sağlamış gibi meseleler lanse ediliyor. Aslında bunda kimseye büyük bir menfaat sağlamak söz konusu değildir. Bilâkis gerçeki bir kur sağlanıldığı takdirde ve enflasyon da durduğu takdirde, ucuz ithalatın doğurmuş olduğu rantlar da bir ölçüde ortadan kalkar. Sayın Ersoy bu dış ödemeler konusunda benim programda görebildiğim tedbirler bunlardan ibaret...

ERSOY : Sayın Çorapçı, programda aynı zamanda zannediyorum ki, programın genel doğrultusuna işaret olabilecek bazı diğer tedbirler var. Bu tedbirler ekonominin içinde bulunduğu duruma acil çözüm getirecek mahiyette olmaktan çok, sosyal sınıflara gelir transferlerinde bazı politik kriterler uygulanması ile ilgili. Yanılmıyorsam programın bir maddesinde, özendirici taban fiyatlar uygulaması yolu ile çiftçinin gelir...

AKGÜÇ : İsterseniz o maddeyi okuyayım: «Taban fiyatlarla ve destekleme alımları ile bir yandan da tarımsal girdileri zamanında ucuz fiyatlarla sağlamakla tarımsal üretimin ve tarım ürünleri ihracatının artması sağlanacaktır.» Ben buna ihracat açısından değinmiştim. Siz daha çok gelir dağılımı...

ERSOY : Evet gelir dağılımı açısından. Çünkü zaten girdiler konusu mevcut Hükümetin yahut daha doğrusu önceki Hükümetin de büyük önem verdiği bir husus idi. Biliyoruz ki, gübre ve akaryakıt dahil bir çok girdi, aslında maliyetinin önemli derecede altında sağlanmaktadır, çiftçiye. Sırf girdiler yoluyla zirai ma-

liyeti düşürmek için. Öteden beri memleketimizde taban fiyatları hep bir gelir transferi politikası aracı olarak düşünülmüş diye yakınmış idik, geçen toplantımızda da bu vardı. Aynı politikanın uygulanmaya devam edeceğini bu ibareye bakarak hükmetmek mümkün. Öyle değil mi? Bir diğer nokta asgari geçim indirimi ne kadar yükseltilecek? Bu vergi muafiyeti konusu oluyor. Gene bir gelir transferi vasfı taşıyor. Bu ve buna benzer tedbirler ilk nazarda Hükümetin izlemesini beklediğimiz ve biraz belki sıkıcı olacak tedbirlere ters düşer bir manzara gösteriyor. Bu vasfıyla da program bir belli görüşü, istikameti kesin hatları ile ortaya koyan bir döküman olmaktan çok, her tarafa birşeyler vermeyi ve kimseden de bir şey almamayı gözeten vasfı ağırlık kazanmış bir program oluyor. Sayın Çorapçı, bu konuda acaba görüşlerinizi rica edebilir miyiz ve bütününü program hakkındaki düşüncelerinizi öğrenebilir miyiz?

ÇORAPÇI : Sayın Ecevit'in birçok kereler ifade ettikleri gibi bu program gerçekten CHP'nin görüşlerini % 100 aksettiren bir program olmaktan çok bütün parlamento içi ve dışı çevreleri, daha doğrusu tüm kamuoyunu yanına çekebilecek bir pembe program olarak ortaya getirilmiştir. O bakımdan ifade ettiğiniz fikirlerde sizinle beraber bulunuyorum. Gerçi Sayın Ecevit eleştiriler üzerine yapmış olduğu basın toplantısında, «yapabileceğimiz ve yapmayı arzuladığımız herşey hükümet programında yer almıştır», demiş ve bu konuda somut örnekler de vermiştir. Bunun arkasından şu ifadeler de bulunuyor: «Öteden beri parti olarak açıkladığımız görüşler doğrultusunda büyük bir açıklık ve dürüstlikle Hükümet programında konuları ele aldık. Ancak bunlarda (altını çizerek demek lâzım) Pragmatik bir yaklaşım izleyeceğiz, yani ön yargısız olarak bu uygulamaları yapacağız ve uygulamaların başarısız olduğunu ve kamuoyunu tatmin etmediğini görür isek, ekonomide yeni ve çetin sorunlar çıkardığını göreceğiz, bu konuda tutumumuzu gözden geçirmeniz bakımından da hiçbir sıkıntı çekmeyeceğiz ve hiçbir komplekse de kapılmayacağız. Ve herhalde ekonomimizin ivedi sorunlarına çözüm getirirken ekonominin şartlarını kırmamaya ve durdurmamaya özen göstereceğiz.» diye veciz bir şekilde ifadesini bulmuş. Buyurduğunuz husus hakikaten çok yerinde. Gerek girdiler bakımından gübre fiyatları olsun, benzin fiyatları olsun, gerekse devalüasyon konusundaki tutum olsun özellikle çok sivri olmaktan kaçınılmak için programda yer almamış bulunmaktadır. Aslında Türkiye'de en düşük kültür seviyesine varan kişilere kadar bunların gerekliliği, benzinde olan fiyat farkı, gübre fiyatlarının yükseltilememesi konusu, bunları her halükârda gelen Hükümetlerin yapma zorunluluğunda olmasına rağmen CHP'nin güven oyu almasını etkilemesi yönünden çok yumuşak ve pembe bir program şekline dönüştürülen fikirleri ile örülmüş olan bir program ortaya çıkartılmıştır. Tabiiyatıyla programda bunların bulunmaması demek, bunların ileride CHP'nin güvenoyu daiması ve hükümet etmesi takdirinde yapılmayacağı anlamını taşımaz ve taşımamalıdır. Çünkü gerçekçi bir hükümet etme bahse konu edilirse bu söylediğimiz hususların yerine getirilmesinde zarfureti vardır. En az geçim indiriminin gelir vergisinden muaf tutulması gerçektir diğer sağ partilerin programında da mevcuttur. Ancak bu bir hesap meselesidir. Bütçeye getirip götürdüğünü hesaplamak gerekir. Sanıyorum birçok şeyler vardır ki, kişilerin ya da kamuoyunun daima bulunması mümkündür, ama bütçeye bu rakamlar yansdığı zaman gerçekten büyük ölçüde gelir kaybına sebebiyet verdiği için yapılması mümkün olamamaktadır. Nitekim daha asgari ücret 1800— liraya yükseltilmeden yapılan birçok hesaplarda bunun çok büyük ölçüde devlet gelirlerini etkileyici olduğu görülmüştür. O bakımdan yapılması da gelir dağılımı bakımından büyük fayda olmasına rağmen başka yerlerden bu

gelir kaybını önleyici bir gelir sağlanmadığı takdirde, bunun yapılması pek mümkün görünmemektedir. Yukarda işaret ettiğim gibi Ecevit Hükümetinin bu programına sadece faiz ve bankalar konusundaki MSP'nin tutumu hariç diğer partiler tarafından da kolaylıkla ve rahatlıkla Sayın Akgüç'ün de demin söylediği gibi imza konulabilir. Çünkü bunlar daha ziyade ileriye dönük ve güzel bir şekilde ifadesini bulmuş ekonomik ve sosyal tedbirler manzumesi şeklinde gözükmemektedir. İlimli bir program olarak kamuoyuna intikal ettirilmiştir.

ERSOY : Teşekkür ederim Sayın Çorapçı. Sayın Hatiboğlu acaba bu program, önümüzdeki 1-2 yılda Türkiye'nin meselelerini halletmeğe ve pek çok resmi ağızdan duyulan halihazır ekonomik problemlerin ve içinde bulunulan çıkmazın haline yeterli bir program mıdır? Bunda bu işaretleri görüyor musunuz? Aynen tatbik edilse kısa vadede bir netice verir mi? Eğer neticeleri tamamen uzun vadeye dönükse, kısa vadede ne yapacağımızı, problemlerimizi nasıl halledeceğimizi sizce gösteriyor mu?

HATİBOĞLU : Kanımca kesinlikle bu program Türkiye'nin problemlerini halletmeğe yeterli değildir. Biraz önce söyledim, tekrar söylüyorum : Program muhtemelen şimdiye kadar yazılmış olan en güzel edebi bir vesikadır. Çok güzel ifade edilmiştir. Fakat Türkiye'nin problemleri ne kısa vadede, hatta sizden ileri gideceğim ne de uzun vadede halletmek bakımından hiçbir etkili tedbir getirmemektedir. Yalnız şunu sorabilirsiniz: Bir hükümet programında bundan başka şeyler söylenebilir miydi? Belki de bir hükümet programı bu şekilde yazılır. Yazılış şekli böyledir. Yani dünyanın öbür ülkelerinde de acaba böyle mi yapıyor? Onları hiç bilmiyorum. Fakat hiç keskin hatları olmayan, herkesin kolaylıkla evet diyebileceği bir programdan başka birşey değildir. Hatta bir yerde demin de temas etmeğe çalıştım, tutarlı değildir. Yani hem Türkiye ekonomisinin çok kötü olduğunu, çok kritik bir yere getirildiğini söylüyorsunuz, ondan sonra da bundan öncekilerden hiç de farklı olmayan bir takım tedbirleri arka arkaya sayıyorsunuz. «Herkesin dürüstçe vergi ödemesi için en etkin çözümler getirilecektir». Okuyorum bazı kısımları. Ayrıca «ulusal ekonomimizin gerçeklerine uygun ve teknolojik gelişmeleri izleyebilecek düzeyde bir uçak sanayii kurulacaktır. Çok sayıda yabancı turist çekebilecek yörelerin uluslararası hava ulaşımı bakımından dünyaya daha çok açılması sağlanacaktır. Halkın mutlu ve sağlıklı yaşam içinde gerekli tüketim olanakları yaygınlaştırılıp artırılırken, toplumda gösterişli tüketimi kamçılayıcı etkenler zayıflatılacak ve üretim bütün toplumun yapıcı heyecanı ve katkısı ile artırılacaktır». Yani bunlar böyle bir çok yuvarlak ifadeler... Bir bakımdan da tutarsız. Hem zor şeyler söylüyorsunuz, hem «şunu, şunu yapacağız» diyorsunuz. Neyle yapacaksınız, nasıl yapacaksınız? Bunu anlama olanağı katıyen yok. Sayın Akgüç'ün ihracatın artırılması konusunda Hükümet programında bulduğu bazı ümit verici ifadelerle temas etmek istiyorum. Deniliyor ki, turizme yabancı sermayenin gelmesi iyidir ve hakikaten ben de Sayın meslekdaşımın aynı kanaati paylaşıyorum, bayağı büyük potansiyel vardır. CHP'nin turizmi yabancılara vermesi, yabancılara kapıları daha rahat açması gibi bir olayın olasılığını ben son derecede zayıf görüyorum. Değil CHP ondan çok daha sağda olan bir AP dahi yapamaz. Diğer taraftan yabancı sermayeyi istiyoruz, biz yabancı sermayeye karşı idik, CHP'nin temel fikirlerinden bir tanesi oydu. Fakat yabancı sermaye gelsin, ihracat yapsın. Türkiye ekonomisinin strüktürünü değiştirmedikimiz takdirde yabancı sermayenin ihracat yapmasına imkân ihtimal yoktur. İhracatı teşvik tedbirlerine gelince: Benim bildiğim kadarıyla, CHP'nin ihracatı teşvik tedbirleri konusunda yıllarca söylemediği kalmamıştır. Devletin parasını bir takım kapitalistlere nasıl vereceğiz diye

tenkidler yapılmıştır. Şimdi CHP'nin gelip de ihracatı daha fazla, devlet eliyle değil, özel teşebbüs eliyle nasıl teşvik edebileceğini ben bilemiyorum ve çok zor görüyorum. Daha doğrusu bunu yapacağına katınen inanmıyorum. Yani programda pek çok iyi şeyler vardır, fakat bunların nasıl yapılabileceğini görmemiz imkânı yoktur. Maden üretiminin artırılması; artık bu da benim kanaatimca çok belirli bir hadisedir ki, Türkiye'de maden üretiminin ve aranmasının artırılması büyük ölçüde liberal politika ile olur. Türkiye'nin ne bilgisi buna yeter, ne satış imkânları buna yeter, ne finansman imkânları buna yeter. Yabancı sermaye: büyük ölçüde açılmak lâzımdır. Halbuki CHP herhalde şimdiki Hükümetten daha az yabancı sermayeye açık bir politika izlemek zorundadır. Onun arkasındaki, bugüne kadar işlediği fikirler böyle. Bunun tersine bir politika nasıl izleyebilir? Benim kanaatimca bir parça zor geliyor. Yani şualinizi şu şekilde özetlemek gerekirse; bu program çerçevesi içerisinde CHP ülkenin hiçbir ekonomik problemini halledemez. Belki bildiği başka şeyler vardır, ama bu programla hiçbir problemin çözülemeyeceğine inanıyorum, teşekkür ederim.

ERSOY : Teşekkür ederim Sayın Hatiboğlu. Acaba Sayın Akgüç bu programda uygun görmediğiniz bir husus var mı? Yani belki, genellikle programın iyi, fakat ılımlı oluşundan biraz şikâyetçi olduğunuzu tesbit ediyorum. Bir de programın güzel hedefler gösterdiğinde birleşiyoruz da, bu şualinden yeterli olup olmadığına ve kısa vadede problemlerimize geçerli hal çareleri getirip getirmediğinde tereddüt ediyoruz. Şimdi bir de bunun aksini ele alalım. Bu programın içerisinde sizce eleştirilebilecek, bu madde Türkiye'nin çıkarlarına uygun değildir, uygulanacak politika böyle olmamalıdır diyeceğimiz bir hususu siz görüyor musunuz?

AKGÜÇ : Sayın Ersoy bu şualinize direkt cevap vermeden önce ben program hakkındaki birkaç görüşümü daha söylüyeyim.

ERSOY : Tabii, lütfedersiniz...

AKGÜÇ : Benim kanaatime göre, belki yanlış düşünüyorum ama, ekonomik sorunlar böyle çok kısa sürede çözülemez. Yani birtakım rahatlatıcı tedbirler alırsınız ama şüphesiz ki, alınmış olan tedbirlerin etkisi uzun vadede kendisini gösterir. Ben şuna benzetiyorum: 100 metreyi 11 saniyede koşan bir adam iyi de antrene etmeniz bir ay sonra 10 9/10'da koşar. Hiçbir zaman 10 saniyede koşamaz. Ekonomide de böyledir. Bir ekonominin gelişme hızı 5-6-7 deyim enflasyon % 20 iken, ihracatın artış temposu bu iken, elinizde sihirli değnek yok ki, ihracat birden % 50-100 artsın, gelişme hızınız birden iki katma çıksın, enflasyon hızınız birden dursun. Bu olanaksız. Ancak alacağınız tedbirlerle bunu pâyderpey iyileştirebilirsiniz. Yani böyle ekonomide drastik değişmelerin, kısa dönemde clacağı kanısında değilim ben. Tıpkı 100 metre koşan bir adamın 11 saniyeden birden 10 saniyeye düşmeyeceği gibi. Düşülür ama 3-5 senelik bir çalışma sonucu ortaya çıkar. O itibarla ben diyorum ki, ekonomide ivedi olarak alacağımız bazı tedbirlerde belki kısmi bir ferahlık getirir ama, hiçbir zaman arzu edildiği şekilde 1-2 ay içerisinde meyvelerini toplamak imkânı da yoktur. Bu itibarla alınmış olan tedbirler ister istemez etkilerini uzun vade içerisinde gösterecektir. Program hakkındaki ikinci görüşüm henüz programda, altı çizilmiş olmakla beraber, kaynakların iyi kullanımı meselesine de değinilmiş. Yani Türkiye'de kötü bir kaynak kullanımı var. Bunu mümkün olduğu kadar iyi bir kaynak kullanımı haline getirelim. Şöyle diyelim: Kaynağın miktarını artırmak bile kaynak kullanımında etkinlik sağlayabilirsek, bu da başarı tabii, iktisadi gelişme açısından. Programda birkaç yerde buna da değinilmiş. Örne-

ğın banka kredilerinin etkin bir biçimde kullanılması meselesi var. Banka kredilerinin tarım ve sanayi gibi üretken kesimlere aktarılması meselesi var. KİT'lerin verimli çalışması fikri var. Bunlar hakikaten yapılabilirse, kaynak nereden bulacağız meselesi de tartışılabilir, ama kaynak miktarını artırmadan kaynak kullanımında etkinlik sağlayabilirsek, bunun da ekonomik bakımdan çok iyi sonuçları olabilir. Özellikle ekonominin % 25'ine hakim olan Kamu İktisadi Teşebbüslerini iyi kullanabilirsek, Türkiye'deki fon akımına egemen durumda olan banka kaynaklarını denildiği gibi sanayi ve tarım kesimine aktarabilirsek, bunun da olumlu etkisi olacaktır. Yine gelir dağılımı sorunu ile ilişkili bazı tedbirler var. Bu gelir dağılımı sonucunda gelir seviyesi artan kişilerin, grupların, yatırımlara yönelmesi fikri var. İşte kooperatifçilik, halk sektörü bundan kaynaklanıyor. Bu ne ölçüde başarılabilir, bunu da ancak zaman gösterebilir. Programda görebildiğim kadarıyla eleştirebilecek husus, somut önerilerin nisbeten az olmasıdır. Örneğin ben şahsen vergicilik alanında çok daha somut, çok daha kesin öneriler beklerdim. Bu konuda da çok söylenmiş lafların tekrarlanması vardır. Örneğin asgari geçim indirimi...

Bence Türkiye'de enflasyon sorunu, kaynakların artırılması meselesi, gelir dağılımının bir ölçüde düzeltilmesi meselesi üzerine cesaretle gideceksek, herhalde vergi tedbirleri burada önem taşır. Programın bence en üstün körü geçilmiş kısmı diyeceğim. Yani pek ümit verici olmayan kısmı vergi tedbirlerine ilişkin olan hususlardır. Benim kanaatime göre burada çok daha açık olmak lazım. Türkiye'de hakikaten Gelir ve Gider Vergileri ciddi bir şekilde ele alınmalıdır. Gelir Vergisinin bugün artık sadece ücretlilerin ödemiş olduğu vergi olduğu herkes tarafından kabul edilmektedir. Diğer gelir gruplarının ödemiş oldukları vergiler hakikaten önemini yitirmiş ve gittikçe de yitirmektedir. Bu konuda önemli bir potansiyel vardır. Cesaretle ileri gitmekte yarar vardır. Sadece vergi kaçakçılığını önlemek bence yeterli bir önlem gibi gözüküyor. Bunu önlemek zaten çok zor. Buna mukabil yasal bir takım boşluklar var. Bu yasal boşlukları doldurmak, örneğin gayrimenkul sermaye iradı sahiplerinden, menkul sermaye iradı sahiplerinden, dağıtılmamış kurum kazançlarından daha yüksek oranlarda vergi almak şansı vardır. Bu konuların daha açık bir şekilde işlenmesi yerinde olurdu. Yine Türkiye'de son zamanlarda tartışılan Katma Değer Vergisi var. Maliyenin hazırlıkları var. Programda bu hususa da hiç değinilmemiş. Sadece bir takım külfetli vergilerin kaldırılacağı söylenmiştir. Programı zayıf gördüğüm noktalardan birisi vergicilik konusu oluyor. Bence böyle bir programın vergicilik konusuna çok daha önem vermesi gerekirdi. Belki de ılımlı olmak ve kamuoyunda tedirginlik yaratmamak için çok üstünkörü geçilmeli. Aynı kanaatte olmadığım diğer bazı hususlar da şöyle: Proje ofisinin kurulması fikri öteden beri vardır. Zannediyorum eski Erim ve Naim Talü Hükümeti zamanında da bunlar programlara girmişti. Bunun bir tekrarı var burada. Ben buna da şahsen inanmıyorum. Projeyi ancak bizzat bu işle uğraşan adam yapar. Yoksa bir takım kişileri bir ofiste toplayıp, hadi bir proje yapın demek bence biraz gerçeklere ve hayatın akışına ters düşüyor. Projeyi hazırlayacak olan, hiç kuşkusuz ki, o işletmede fiilen çalışan, görev alan kişiler olmalıdır. Ancak bunun değerlendirilmesi söz konusu olabilir. Çeşitli yatırım projelerinin sıralanması, öncelik verilmesi meselesi olabilir. Bunda da plânlama teşkilâtı kurulmuştur. Yahut Devlet Yatırım Bankası vardır, KİT'ler için. Bu sıralamayı yapar. Ben proje ofisini gerekli görmüyorum. Bunun bir faydası clacağı kanısında değilim. Programın diğer bir iyi tarafı diyelim, birçok yerlerde bürokratik engellere değinilmiş. Demin belki söylemeyi unuttum: İhracat konusunda yine değinilen tedbirlerden biri de bu konudaki bürok-

ratik engellerin kaldırılacağı hususudur. Yine bu teşvik tedbirleri konusunda bürokratik engellerden bahsedilmiştir. Sanayinin gelişmesi konusunda bürokratik engellerden bahis edilmiştir. Hakikaten biz oyunu kaidesine göre oynayacaksak, eğer fiyat mekanizması var ise bürokrasiyi mümkün olduğu kadar bu işe karıştırmamak lazım. Yok eğer bunu tamamen bir tarafa bırakıp da merkezi plân-lama yapacaksak, o zaman da onun gereğine göre hareket etmek lazım. Bizim memleketimizde hem fiyat mekanizması olsun, hem bürokrasi işe müdahale etsin. Bu, işi, büsbütün çetrefil bir hale getiriyor. Bence bunun etkileri daha da clumsuz oluyor. Benim kanaatime göre bu konudaki bürokratik müdahaleleri mümkün olduğu kadar asgariye indirmelidir. Yani hükümet neyi teşvik edecekse açıkça belli etmelidir. Hangi sektörü teşvik edecekse, belirtmelidir. Benim bu programda eleştireceğim noktalardan biri de yine teşvik konusunda oldukça geniş davranılmasıdır. Halbuki ben bunun çok daha dar bir sahaya inhisar ettirilmesi ve bu dar sahada da teşviklerin genel olması, yani hiçbir bürokrasi müdahalesi olmadan bu teşviklerin uygulanmasının uygun olacağı kanısındayım. Yine «plân doğrultusundaki yatırımlar teşvik edilecektir» gibi ifadeler genel ifadelerdir. Böyle genel ifadeler kullanıldıkça bürokratik müdahaleler de artar. Yani bürokrasiden kaçınmak istiyorsak, çok daha spesifik, belirli olmamız lazımdır. Şimdilik bu kadar Sayın Ersoy..

ERSOY : Teşekkür ederim Sayın Akgüç... Sayın Çorapçı aynı soruyu size de yöneltmek istiyorum ve buna bir soru daha eklemek istiyorum. Acaba bize görüşünüzü açıklar mısınız? Bu programın neresi AP programına karşıdır? Bu programdaki maddelerin hangileri -ekonomik yönüyle söylüyorum sadece- AP programına giremezdi? AP programının bir parçası olamayacak kadar ona ters düşerdi, uymazdı? Bu noktayı da siz -Sayın Akgüç'ün cevaplandığı soruma ilâveten- cevaplandırır mısınız?

ÇORAPÇI : Hay hay... Sanıyorum sorunuzu şöyle cevaplamak lazım. Bir kere ekonomik yönden AP'nin kesinlikle katılmadığı halk sektörü projesi var ve Kooperatifçiliğin...

ERSOY : Çok affedersiniz, yalnız onun projesinden başka neyi var? Muhteva olarak?...

ÇORAPÇI : Zaten hiçbir şeyin tanrı muhtevası yok. Hep satır başı olarak iyimler ifadelerle, bütün alınması düşünülen tedbirler, uzun vadeli tedbirler hep satırbaşı olarak işaretlenmiş. O bakımdan teferruat olmaması yönünden...

AKGÜÇ : Bu konuda bir saplama yapabilir miyim? Bu konuda sarıh bazı şeyler var. Ne derecede uygulanır bu tartışılabilir ama, örneğin halk sektörü geçen 74 programına nazaran daha belirgindir. Halk sektöründen kastedilen, çalışanların gelirlerinin artırılması ve bu artan gelirlerin yatırımlara yönltilmesi, bu şekilde çalışanların ekonomik hayatta daha etkin bir biçimde faaliyet göstermeleridir. Yani şöyle diyelim ekonomik gücün aynı zamanda çalışanlara ortak edilmesi fikri vardır. Kooperatifçiliğin teşvik edilmesi, dışardaki işçilerin yatırımlarının devlet güvencesi altında yararlı alanlara yönltilmesi fikri vardır ve bunları da destekleyebilmek için, yani bunların yer seçimi, teknoloji seçimi, makine seçimi konularındaki sorunlarını halledebilmek için de Yatırım ve İhtisas Bankası kurulması fikri vardır. Zaten Yatırım ve İhtisas Bankalarından bu amaçla yararlanılması fikri vardır. Bu konuda somut olarak getirilmiş husus bunlar olarak gözümüze çarpıyor. Yani kooperatiflerin, çalışanların gelirlerini artırmak ve artan gelirleri yatırımlara yönltilmek ve yatırımlara yönltilirken de

bunlara bir İhtisas, bir Yatırım Bankasının bu konuda öncülük etmesi, yardımcı olması fikri vardır.

ÇORAPÇI : Sayın Akgüç de ifade etti. Halbuki daha ziyade CHP'nin programı ve genel tutumu itibariyle beklenen şeylerden bir tanesi bankacılık ve krediler alanında idi. Bu konuda çok ileri bir görüş getirilmemiş, sadece özel bankacılık üzerinde kamu denetiminin etkinleştirileceği şeklinde bir ifade getirilmiş bulunmaktadır. Bu bakımdan sanıyorum, demin de işaret ettiğim gibi halk sektörü ve kooperatifçilik konusu dışında bu programda AP'nin kabul edemeyeceği herhangi bir konunun bulunmadığı inancındayım. Sayın Akgüç, sizce var mı başka bir husus, AP'nin kabul edemeyeceği?

AKGÜÇ : Bir de belki şu olabilir: Devlet bankacılığının sanayinin gelişmesine katkıda bulunacak şekilde güçlendirilmesi. Gerçi bu ifade çok açık değil. Ben bu ifadeyi şöyle yorumlamak istiyorum: Türkiye'de 933'lerde, 935'lerde Etibank gibi holdingler kurulurken, aynı zamanda finansman sorunlarının da çözümlenebilmesi için bu holdinglerin bankacılık faaliyetleri öngörülmüş idi. Ve halkın tasarruflarının bu şekilde kamu kesimi finansmanına KİT'lerin finansmanına aktarılması öngörülmüştü. Fakat 950'den sonra bunlar maalesef amaçlarından şaptırıldı. Hatta o kadar şaptırıldı ki, Etibank ilk kurulduğu zaman, Etibank'ın bankacılık kısmı sadece Etibank'ın müesseselerini finanse eder hükmü yer alıyordu. Bu, DP zamanında kaldırıldı, o hava içersinde Şimdi Türkiye'de bankacılığı bence bu ilk kuruluştaki amaç çerçevesi içersinde ele almak lazım. KİT'lerin finansman açıklarının kısmen kapatılmasında Devlet bankacılığını bir araç olarak kullanmakta bence yarar vardır. Bilmiyorum programda yer almış ifade bunu kast ediyor mu? Yani devlet bankaları elinde toplanacak halk tasarruflarının KİT'ler eli ile yatırımlara yöneltilmesi ve KİT'lerin yatırımlardan gelmiş olan finansman açıklarının kısmen bu şekilde kapatılması. Ben bundan hem istikrar açısından hem de KİT'lerin hakikaten finansman açıklarının bir ölçüde Merkez Bankası kaynaklarına başvurmadan kapatılması açısından yarar görürüm. Eğer bu tedbir etkin şekilde uygulanacak ise...

ERSOY : Evet Sayın Çorapçı bir de bu programda mutabık olmayacağımız temel bazı noktalar var mıydı?

ÇORAPÇI : Program ifade edildiği gibi çok geniş bir süreyi kapsayan ve uzun vadeli dilekler manzumesi şeklinde olduğu için bunlara katılmamak mümkün değil. Tabii programda enteresan olan konu AET ile ilişkilerimizde ulusumuzun ve ekonominin yararına bir çözüm için gerekenin derhal yapılacağına altı çizilmek suretiyle ifade edilmiş olması...

HATİBOĞLU : Müsaade eder misiniz, bu AET konusunda ben de bir kaç husus söyleyeyim. AET konusunda hiçbir somut şey söylemiyor program... Bir takım yuvarlak ifadeler var, yalnız şunu söylüyor; (Sayın Çorapçı'ya katılmıyorum.) Katma protokolün bugüne kadar hep aleyhimizde işlediğini, bunun menfaatlerimize uygun olmadığını... Bunu değiştireceklermiş. Halbuki problem bunun tam tersinedir. Eğer Türkiye Hükümeti AET ile olan münasebetini katma protokol gibi şu mala, bu mala taviz ver şeklinde ele alırsa, bu konuda hiçbir şey yapamaz. Ve bu problemin daha fazla askıda kalmasına imkân verir. Yani hiçbir şeyi anlamamış olduğu gibi bu CHP'nin kadrosu, -bu lafı rahatlıkla söylüyorum, çünkü bundan önceki bunlar kadar bile anlamamıştı- ve muhtemelen bunlar güven oyu aldıkları takdirde bu anlayışla Türkiye'nin hiçbir problemini

çözemezler. Yıllardan beri Türkiye Ekonomisi hakkındaki görüşlerim herkese ters düşüyor. Muhtemelen ben yanılıyorum. Bir kişi herkesten başka türlü düşündüğü takdirde onun yanılması ihtimali çok çok fazladır. Ben de oyle ümit ediyorum. İnşallah Türkiye Ekonomisi şu veya bu tedbirlerle, CHP, AP veya MSP'nin düşündüğü programlarla yoluna sokulabilir ve böylece bu iş böyle gider. Ama benim kanaatimce bu katiyen doğru değildir. Dediğim gibi, ben herkesten farklı düşünüyorum.

ÇORAPÇI : Bir şey daha var.. Lokavtın kaldırılması konusundaki ılımlı ifade. Aslında lokavtla beraber 141-142'nin de kaldırılması konusu kamu oyununda, programda gelecek şeklinde biliniyordu. Fakat programın heyeti umumiyesi itibariyle çok ılımlı olması ve her tarafı okşaması istendiği cihetle 141-142 konusundaki CHP'nin fikri tam olarak belirmemiştir. Fakat lokavtın kaldırılması veya bu kabul edilmezse kötüye kullanılmasına karşı etkin önlemler alınması TBMM'ne önerilecektir şeklinde programda bir ifade mevcuttur. Tabiatıyla diğer sağ partiler yahut AP lokavt konusunda bu görüşe ters bir istikamette bir görüştedir. Onu da ifade etmek istiyorum..

ERSOY : Haklısınız Sayın Çorapçı. Sayın Hatiboğlu demin bir soru yöneltmişsiniz. Demişsiniz ki, «Bu program biraz yuvarlak, ama bilmiyorum başka ülkelerde de böyle mi olur programlar? Yani, bu, Hükümet Programı denen dokümanın kendi tabiatından mı doğmaktadır, bunu tartışalım» demişsiniz. Şüphesiz ki, bir nisbet içersinde size katılmamak mümkün değil. Hatta şunu da söyleyebiliriz, bu programın, eğer yapılacaksa, bir devalüasyon yapılacağını haber vermesi gerçekten beklenemez. Hatta akaryakıt fiyatlarına zam yapılacağını, eğer yapılacaksa, söylememesi de belki doğal karşılanabilir. Bunlara katılıyorum. Ama eğer bu onarım programı ise, onarılacak çok şeyimiz varsa o takdirde hiç olmazsa memlekete sıkıntıları söylemesi ve bunu birlikte göğüsleyeceğimizi millete haber vererek, onlardan fedakârlık isteneceğine dair bir işaret taşınması beklenmez miydi? Belki vergileri artıracamız ey vatandaşlar, belki tasarrufa gireceğiz, kemerlerleri sıkacağız, belki ithalatta daha teennili hareket etmek durumunda kalacağız. Ama şu kadar zaman sonra şu hedefe varacağız, denemez miydi? Tehlikeyi görüyor ama hiç milleti müşterek gayrete teşvik eden bir tarafı bulunmuyor izlenimi var bende programın. Hiç değilse şu soru bir cevabını programda bulmalı değil miydik? Bugünkü gelişme hızımızın, ekonomimizin bu noktaya gelmesine tesiri ne idi? Biz aynı gelişme hızını devam ettirecek miyiz, ettirmeyecek miyiz? Bu konuda ne düşünüyor Hükümet? Bunu olsun bulmalı değil miydik? Acaba bu konuda ne düşünüyorsunuz?

HATİBOĞLU : Efendim, çok güzel sordunuz. Aynı şeyleri söylüyoruz anlaşılan. Tabii bu programda ben devalüasyon yapılması gerekli olduğunu, kâğıt fiyatlarının artırılacağını, ya da petrol fiyatlarının artırılacağını söylemesini beklemiyordum. Fakat bu program gayet mükemmel edebi bir vesikadır. Benim esas merak ettiğim mesele acaba hükümet güvenoyu aldığı takdirde bu program uyarınca mı hareket edecektir? Eğer öyle yapacaksa hiçbir şey yapamayacaktır. Belki onuncu defa söylüyorum. Problemlerimiz devam edecektir de, Türkiye'nin problemlerini CHP'nin MC'nin getirdiği gibi, kötüye getirmesine olanak yoktur.. Çünkü bundan kötüsü olamaz. CHP Türkiye'nin problemlerini MC'nin getirdiği kötü noktada bırakamaz. Muhakkak ki, ondan iyiyeye götürecektir. Çünkü en kötüyü MC getirmiştir. Bundan hiçbir şüphem yok. Ben politikanın öbür taraflarını anlamıyorum. Ama ekonomi bakımından son 2.5-3 sene içinde Tür-

kiye en kötü noktasına gelmiştir. Ben şunu anlamıyorum: Çıkıyor eski AP'li bakanlar memleketimizin durumu iyidir diyorlar. Niye iyiymiş, memleketin durumu? % 8 kalkınma hızı arka arkaya temin etmişsiz, bundan daha iyi memleketin durumunu gösteren şey var mı? Ama nasıl temin etmişsiniz? Bunu ne pahasına temin etmişsiniz ve bunun devam etme olanakları nedir? Onu katiyen söylemiyorlar. Aslında CHP, eski hükümeti kötülerken bu şekildeki reaksiyonları çok iyi biliyordu, bilmeliydi ve bunları daha enlar söylemeden ortaya koymalıydı. Eğer Türkiye'de 75-76, yani MC'nin idare ettiği, Hükümet ettiği devrede enflasyon hızı % 35-40'lara ulaşmamışsa, bunun tek sebebi Türkiye'ye açıktan her iki senede 2 milyar Dolar gelmiş, yahut o seviyede rezerv erimesi olmuş olmalıdır. Yani CHP'nin bunu söylemesi gerekirdi. Bunu bilmiyor muydu? Yahut da niçin söylemiyor? Eski hükümeti kötülerken, ondan gelecek olan kendilerini müdafaa zımındaki düşünceleri de ortaya koymalıydı... Yalnız şunu bilmiyorum: Acaba CHP Hükümeti böyle mi düşünüyor, yoksa böyle yazmak lazım geldiği için mi böyle yazdı? Eğer böyle yazmak lazım geldiği için böyle yazdı ise, hiçbir problem yok, inşallah başarılı olurlar. Ama böyle düşünüyorlarsa, kesinlikle bunlar da başarılı olamayacaklardır. Ama MC'den daha fazla başarılı olacaklarından da hiç şüphem yok..

ERSOY : Teşekkür ederim Sayın Hatiboğlu, Sayın Akgüç, programda şöyle bir kısım var, müsaade ederseniz okuyayım: «Aramızda yakın dostluk ilişkileri bulunan ve geniş sermaye olanaklarına sahip olan Ortadoğu ve Akdeniz ülkeleri ile Balkan ülkelerinin de katılabileceği verimli bir ekonomik işbirliği kurulacaktır. Bu bölgesel ekonomik işbirliğinin sağlayacağı güce dayanarak teknoloji bakımından ileri ülkelerle de bağımsızlığımıza ve karar özzerürlüğümüze gölge düşürmeyecek koşullarla işbirliği olanakları aranacaktır.» Böylece, Sayın Akgüç, Orta Doğu ülkeleri bir, Akdeniz ülkeleri iki, Balkan ülkeleri üç, bizim ülkemiz dört ve teknolojiye ileri olan Batı ülkeleri beş. Bu beşli işbirliği programının içersinde bizim yerimiz nedir? Bize mutlak lüzum var mıdır? Ve bu kabili tatbik midir?

AKGÜÇ : Benim kanaatime göre bu kabili tatbik bir özlem değil, uygulama imkânı hemen hemen hiç yok gibi. Ortadoğu ülkeleri ile işbirliği olanakları uzun zamandan beri araştırılıyor. Bu konuda hatırladığım kadarıyla İstanbul'da konferanslar dahi tertiplendi. Oradoğu ülkelerinin yetkili kişileri de toplantılara katıldı. Fakat bunun olumlu etkileri büyük ölçüde görülmüdü. Tamamiyle ihmal edelim demiyorum, ama bu konuya da fazla ümit bağlamayalım. Bu yol ile de meselelerin halledileceğini düşünmiyelim. Ama ihmal etmiyelim. Marjinal bir faydası, katkısı olabilir. Ama sorunu tamamen çözümlemez. Programda bir-iki şeye daha değineyim. Programda gelir dağılımı meselesine de çok açık olmamakla beraber yer yer değinilmiş. Gelir dağılımını düzeltmek için bazı önlemler öngörölmüş. Bunun araçları neler, programda görebildiğimiz kadarıyla. Tarımda sigorta meselesi var. Yine tarımda taban fiyatlar politikası öngörölmüş. Kooperatifçiliğin desteklenmesi öngörölmüş, KİT'ler de çalışanların verimden, kârdan pay almaları meselesi öngörölmüş. Bu şekilde gelir dağılımını düzeltme fikri var. Ama bu çok açık bir başlık altında değil. Programın çeşitli yerlerine serpiştirilmiş. Bunları topladığımız zaman Türkiye'de gelir dağılımını düzeltmek için bazı önlemlerin öngöröldüğü anlaşılıyor.

CORAPÇI : KİT'lerde çalışanların pay almaları meselesi hemen mümkün değil gibi. Çünkü KİT'lerde söylendiği gibi verimli bir çalışma düzeni sağlana-

madığı sürece burada herhangi bir verim bahse konu edilemez. Edilemeyince de bunların pay almaları mümkün değil. Gerçi tabii KİT'lerin verimini artırıcı tedbirlerin alınacağı, hatta 440 sayılı Kanunda gerekli değişikliklerin yapılacağı, Sayın Ecevit'in sonra yaptığı basın toplantısında işaret ettiği gibi bu kanunun değiştirilmesi suretiyle verimin artırılabacağı da bahsedilen hususlar arasında.

AKGÜÇ : Şöyle bir şey de var. Onu aynen okuyayım : «Geçmiş yönetim döneminde aşırı ölçülere varan adam kayırmaya, savurganlığa ve partizanlığa son verilecektir» diyor. İDT'ler için.

ÇORAPÇI : Yani bu surette verimin artacağı inancında mısınız siz?

AKGÜÇ : İnancında değilim. Fakat böyle olmasını istiyorum. Hakikaten KİT'lerde de savurganlığa, partizanlığa, bu dar görüşlü yönetme bir son vermek lazım. Aslında KİT'lerin başarısı bir partiyi de başarıya götürür. Bizde maalesef 1950'den beri partiler çok kısa vadeli çıkar hesabı yapıyorlar. Ve kendi taraflarına KİT'lerde iş yaratmak suretiyle belki dar bir çevrenin desteğini sağlıyorlar, ama KİT'lerde bu savurganlık, partizanlık devam ettiği için bunun ekonomi üzerindeki olumsuz etkileri görülüyor ve daha geniş kitleler o partilerden soğuyorlar. Bu itibarla bunda dar parti görüşü ile hareket etmemek lazım. Geniş görüşle hareketle bence buradaki partizanlığı, savurganlığı, hakikaten kaldırmak lazım. Türkiye başarılı olacaksa KİT'lerin bunda büyük katkısı olacaktır. Bir ekonomi düşünün ki, sanayi mallarının, ara mallarının önemli bir kısmını üretiyor, hizmetlerin önemli bir kısmını görüyor, böyle bir kesim eğer verimsiz çalışırsa Türkiye'nin ekonomik bünyesi üzerinde, Türkiye'nin gelişmesi üzerinde bunun son derece olumsuz etkileri olabilir. Bu nedenle KİT'lere gerekli önem verilmelidir. Ve buradaki partizanlığa, savurganlığa ciddi şekilde son vermek lazımdır.

HATİBOĞLU : Yalnız ben şunu merak ediyorum Sayın Akgüç. Çok doğrudur, katılıyorum size tabii. İDT'leri yıllardan beri partizan bir yönetimin aksetmiş olduğu ilk odaklar olmuştur. Bunların, KİT'lerinin verimsiz çalışmasındaki etkisi ne kadardır? Yani meselâ % 3-5 midir? Bu problemi hallettiğiniz takdirde problemi ne derecede halledeceksiniz benim ondan çok şüphem var tabii.. Yani sizinle hem fikirim, yapılmalıdır, fakat bir taraftan bu bir nevi işsizlik sigortasının tatbikatı şeklinde oluyor. Bunlara iyi kötü bir gelir veriyorsunuz. Yoksa bunlar boş kalacaklardı. Diğer taraftan da KİT'lerin verimsizliğinde diyelim ki, 100 bin tane daha fazla insanın çalışmasının etkisi nedir? KİT'lelerin daha verimli çalışmasından çok daha önemli problemler vardır teknik seviyede. Meselâ bildiğim kadarıyla Türkiye'de hiçbir yerde yoktur ya, KİT'lerinde iyi bir maliyet anlayışı yoktur. Maliyetin ne olduğunu hiçbir KİT bilmez. Faraza bir maliyet muhasebesi tutulurken bundan 50 sene önceki ikinci sınıf anlayışların tradisyonu büyük ölçüde devam eder. Yani tabii teknik bakımdan bir çok problem vardır KİT'lerde. İyi bir know-how'ları yoktur. KİT'lerin de devletin bir malı olmanın, devlet müessesesi olmanın yönetiminde ortaya çıkarmış olduğu yavaşlık, kötü etkiler vardır. KİT'lerin fiyatlarının belirlenmesinde, bunlar ne kadar verimli çalışırsa çalışsın, fiyatların belirlenmesinde büyük kaynak israfı vardır. Keza KİT'lerin temel girdilerinin fiyatının belirlenmesinde genel ekonomi politikasının etkisi olarak bir takım problemler vardır. Yani bunların hepsini düşündüğümüz takdirde KİT'lerin verimsiz çalışmasının bazı partizanların ortaya yerleştirilmesine göre daha fazla olduğunu sanıyorum. Bunları tabii tahmin olarak söylüyö-

rum. Ama kesin bir kanaata varmam gerekiyor ki, partizan idare probleminin % 5-10'udur.

AKGÜÇ : Ben bu konudaki tutumu biraz daha açıklayayım. KİT'lerde partizanlık derken, sadece buradaki aşırı istihdam kastedmiyorum. Bunların yöneticilerine, ve yönetim kurullarına yapılan tayinlerde de bu böyle..

HATİBOĞLU : Bir saptama yapayım mı? Konuşalım bu meseleyi, çok önemli. Keşke Sayın Aysan olsaydı, o burada çok önemli şeyler söyleyebilirdi. Hepimizden daha iyi biliyor KİT'leri. Bildiğim kadarıyla Türkiye'de bir müessesenin yaşaması, başarısı bunun en baştaki yöneticilerinin iyi seçilmesiyle de büyük ölçüde ilgili değildir. Türkiye'deki müesseselerin başarısını en üstten sonra gelen yöneticiler ve daha önemlisi elinde kazmayı sallayan, makinanın, tezgâhın başında bulunan kişiler büyük ölçüde etkilemektedir. Yani Türkiye'de iyi yönetici zaten yoktur. Partizan yönetici ile partizan olmayan yöneticinin yönetimi arasında pek büyük fark olduğunu sanmıyorum. Ben Türkiye'de işletmelerin nasıl yönetildiğini bilmem ama, 30 seneden beri hoca olarak hele 20 küsur seneden beri İşletme İktisadi Enstitüsünde Türkiye'nin muhtemelen yöneticilerinin % 10-20 sini yetiştirmiş bir kimse olarak düşünüyorum. Bu kişilerin yönetim kabiliyetleri konusunda benim bazı sarif fikirlerim var. O bakımdan onunla öbürü arasında çok büyük fark olduğunu sanmıyorum. Afedersiniz sözünüzü kes-tim Sayın Akgüç..

AKGÜÇ : Ben bir fark olduğu kanısındayım. Türkiye'de başarılı olunacaksa KİT'lerdeki yönetimi değiştirmek gerektiği kanısındayım. Özel kesimde görev alanların çoğunu KİT'ler yetiştirmiştir. Yani KİT'ler bir de mektep vazifesi görmüştür. Ben bir işletmenin başarısında yöneticinin bir katkısı olacağı kanısındayım. Belki hata ediyorum, ama, yer seçiminden, finansmanından tutun, hatta maliyet analizine kadar yöneticinin büyük katkısı vardır. Bu konulara ehemmiyet verilmesinde yöneticinin büyük önemi vardır. Bildiğim kadarıyla Türkiye'de doğru dürüst muhasebe yokken ilk defa muhasebe tutmağa başlayan, maliyetler hesaplayan, Türkiye'de ilk iş programı, bütçe fikri KİT'ler ile girmiştir. Ben bunların çalışma programlarını gördüm. Ama bu çalışma programlarını değerlendirecek, anlayacak yönetim kurulu üyesi yoktu. Buna bakacak yöneticisi yoktur maalesef. Hepimizin bildiği gibi bunların yöneticileri daha çok yönetim kurullarına atananlar, seçim kaybetmiş olan partililerle, emekli olmuş askerlerden oluşuyor.

HATİBOĞLU : Yalnız şunu kabul edermisiniz Sayın Akgüç, bir müessesenin, hele böyle çok büyük müesseselerin yönetim kurullarının fazla önemi yoktur. Ben'im kanaatime göre. Yönetim Kurulu üyeleri yalnız maaş alırlar. Bilmiyorum, siz daha iyi takdir edersiniz.

AKGÜÇ : Yani şu var: Yönetim kurulunu bir olumlu katkısı olsun diye yapıyoruz. Bunların bir katkısı olmadığı gibi olumsuz etkileri de oluyor. Olumsuz etki dediğimiz şu: Bütün meseleler, yeni yatırımlar, finansman, maliyet analizi, filân değil % 90'ı personel meselesi. Hangi üretim teknolojisini getireyim, hangi know-how ile hareket edeyim, bu projeyi nasıl değerlendireyim meselesi değil. En önemli projeler 15-20 dakikada geçer, milyarlarca yatırım.. Ama bir kişinin, bir şefin, bir yerden bir yere tayini belki günlerce münakaşa olur. Bu durumda, fazla birşey beklememek lâzım.

ERSOY : Efendim, ben son olarak yabancı sermaye konusuna değinmek istiyorum. Programda yabancı sermaye ile ilgili olarak sadece bir paragraf görüyorum. Bilmiyorum, arkadaşlarımız başka bir şey bulmakta mıdır? Oda şöyle: «Bağımsızlığımızı zedelemeyecek koşullarla, teknolojik gereklerle ya da ihracatı artırmak için yabancı sermayeden yararlanırken, görünürde ithalâtı ikâme etmekle birlikte gerçekte ithal gereklerini artıran girişimler ve uygulamalar önlenecektir.» Şimdi ben şahsen bu fikre katılıyorum. Aksini söylemek mümkün değil. Hiç değilse benim için mümkün değil. Katılıyorum. Fakat acaba bu, Hükümetin yabancı sermaye konusundaki görüşünü yeterince aksettiriyor mu? Türkiye için belki çıkış yollarından birisini kendisinde arayacağımız yabancı sermaye konusunda Hükümetin daha geniş şekilde görüşünü öğrenmekliğimiz gerekirdi, şeklinde bir görüşe sahibim, ben... Acaba siz programda yabancı sermaye ile ilgili başka bir işaret görüyor musunuz?

ÇORAPCI : Efendim, mevcut 6224 sayılı Yabancı Sermaye Kanunu gerçekten çok liberal bir kanundur. Önemli olan bunu tatbik edecek olan Hükümetlerin görüşü ve tutumu meselesidir. Deminden beri işaret ettiğimiz gibi program tamamen idealist bir ifadeyle kaleme alınmış olduğu cihetle yabancı sermaye konusunda da çok genel ifadelerde bulunulmak suretiyle bir cümle kaydedilmiştir. Önemli olan icrai hükümet etme esnasında yabancı sermaye konusundaki takınılacak olan tutum ve tavırdır. Bu cümle ile sanıyorum ki, hükümetin tutumu şu anda tam belirgin değildir. Sadece ideal bir ifade mevcuttur.

ERSOY : Bu haliyle Sayın Çorapçı. Hükümet belli başlı konularda, hiç değilse bizim burada işaret ettiğimiz konularda, kendisini hiç bağlamamış oluyor. Yani hareket esnekliğini tam olarak elinde bulunduruyor. Eğer görüşüme katılırsanız, bu takdirde de program tabii biraz kendisinden beklenenden, kapsam itibarıyla daha azını veriyor..

AKGÜÇ : Sayın Çorapçı Sayın Ecevit'in bir cümlesini okudu. Sayın Ecevit bu konuda çok esnek davranılacağını, uygulamalar olumsuz sonuç verdiği takdirde bunlardan derhal geri dönüleceğini öneriyor. Şu halde meselelere bu program ideolojik bir bakış getirmiyor. Meseleleri daha çok günün koşullarına göre çözmeyi öngörüyor. O itibarla da ifadeler çok esnek ve genel. Somut öneriler oldukça az.

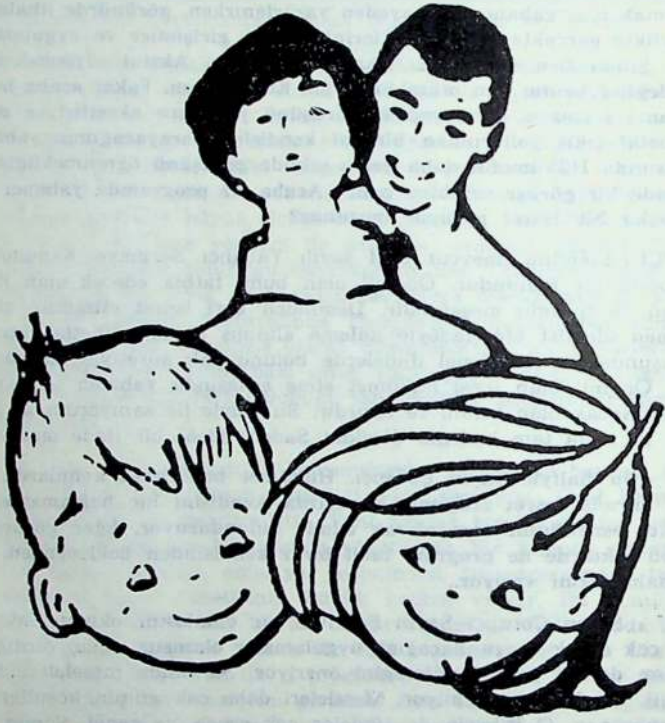
ERSOY : O takdirde zannediyorum, bütün arkadaşlarımızın hislerine tercüman olarak, bu program şayet uygulanma imkânı bulursa, memleketimize hayırlı olsun diyelim. Hepinize teşekkürler ederim.

Dr. Hüsni KIZILYALLI'nın

**DÜNYADA ve TÜRKİYE'DE
ORTA VADELİ KREDİLER**

kitabı çıkmak üzeredir. Fiyatı 50 TL.

Ödemeli olarak «Türbe, Divanyolu Cad. No. 103, Daire 14-15
İSTANBUL» adresinden istenebilir.

SİZE HİZMET BİZİM GÖREVİMİZ
SİZE HİZMET BİZİM ZEVKİMİZ

**ANADOLU
BANKASI**

ULUSLARARASI FİNANSMAN SORUNLARININ DÜZENLENMESİ İHTİYACI

Derleyen : Doç. Dr. Yıldırım KILKIŞ

(A.B.D. Federal Rezerv Sistemi'nin Yönetim Kurulu Başkanı Arthur F. Burns tarafından 12 Nisan 1977 tarihinde, Columbia Üniversitesi İşletme Fakültesinde yapılan konuşmadan derlenmiştir.)

On yılı aşkın bir zamandan beri, uluslararası finansman problemlerine adeta sarılmış bulunmaktayız. Gerçekten son yıllarda darlık ve kargaşa, uluslararası finansman sahnesinin değişmez nitelikleri olmuş ve bu durum genellikle normal olduğu kanısı yer etmeye başlamıştır.

Ben bu görüşü paylaşıyorum.

Yeryüzündeki hükümetler, herşeyden önce, enflasyonun kendi ekonomilerinde ve uluslararası ilişkilerinde yarattığı sıkıntıları, geçen yıllara nazaran daha iyi anlamaktadırlar. Bu anlayışın sonucu olarak, enflasyonu yavaşlatıcı ekonomik tedbirler alan ülkelerin sayısı az değildir.

Diğer taraftan, mali müesseseler -özellikle ticarî bankalar- dış ikrazlarının miktar ve yapısı daha yakından ilgilenmektedirler. Üçüncü olarak, Uluslararası Para Fonu prestij kazanmakta ve bir iki yıl öncesine nazaran daha yapıcı etkide bulunmaktadır. Bunlar ümit verici eğilimlerdir ve bunlara dayanarak uluslararası ekonominin düzenli bir şekilde gelişmesi için hayati önemi olan finansal istikrara tekrar kavuşabiliriz.

1930'larda ülkelerarası finansal ilişkileri altüst eden büyük zorlukları hepimiz biliyoruz. Bu güçlükler, uluslararası finansal ilişkilerin düzene sokulması hususunda bir kötümserlik yaratmıştı. Ve bu kötümserlik savaş boyunca dünya ekonomisinin sarsılmasıyla iyice derinleşmişti. Buna rağmen o dönemin dehası, Bretton Woods'un yapısını öngörmüş ve bu olağanüstü yapıyı Marshall Planı ile güçlendirmişti. Tesis edilen finansal kurallar çerçevesinde, dünya ekonomisinde ve ticaretinde büyük bir serbestlik gelişmiş ve out-put artmıştı. Hâlen unutmak üzere olmamıza rağmen, savaş sonrası dönem, 1960'ların ilk kısmına kadar, etkin bir istikrar dönemi olmuştur.

Bu tecrübe, zorlukların kararlı gayretlere karşı koyamadığını bize hatırlatmalıdır. Uluslararası finans dünyasındaki bugünkü problemler, herne kadar bir nesil öncekinden farklı iseler de, muhakkak ki daha büyük değildirler. Eğer küçük menfaatleri biraz frenlemek akıllılığını tekrar gösterebilir ve eğer uluslar, sorumluluk davranışına uygun yeni kurullarla yaşa-

ma arzusu ortaya koyabilirlerse, bu problemlerle etkin bir şekilde başa çıkılabilir.

Hiç şüphesiz bugün dünya finansal sorularının başında, uluslararası ilişkilerde inatla devam eden dengesizlik gelmektedir.

Bu durum, tamamen değilse bile önemle, OPEC ülkelerinin petrol fiyatlarını birdenbire yükseltmelerinden meydana gelmiştir.

Yalnız bu yıl, OPEC'in uluslararası petrol satışlarından gelirleri, yaklaşık olarak 130 milyar dolar olacaktır. Bu rakamın en önemli yönü, bu kadar büyük bir gelirin, çok kısa bir zamanda meydana çıkmasıdır.

1972'de OPEC'in bu mütecaviz fiyat politikası başlamadan önce, OPEC grubunun petrol satışları geliri 14 milyar dolardan azdı. O zamandan beri artan satış hacmi değil fiyatlardır. OPEC'in müşterilerinin, hem zengin, hem de ihtiyaç sahibi olan büyük çoğunluğu için en önemli sıkıntı, bu büyük değişikliğin sür'atinden doğmuştur.

OPEC üyeleri, az gelişmiş ülkelere bazı yardımlarda bulunmuşlarsa da, bu yardımlar çok seçimlik ve OPEC'in yarattığı uluslararası problemin yanında pek küçük kalmıştır.

OPEC grubunun dünya ekonomisine yüklediği muazzam yük, bilindiği gibi, kısmen OPEC ülkelerine mal ve hizmet transferi ile, kısmen de borçlanma anlaşmalarile ertelenmek suretile karşılanmıştır. OPEC'in tüketim ve gelişme amaçlarıyla aldığı mal ve hizmetler genişlemektedir. Bunun sonucu olarak OPEC'in toplam cari hesap fazlalığı, 1974'teki ulaştığı en üst nokta olan 165 milyar doların bir hayli altına inmiş bulunmaktadır. 13 OPEC ülkesinden yalnız 5'i hâlen ödeme fazlalığını sürdürmektedir. OPEC'in toplam gelir fazlalığının azalmaya devam edeceği, belki de bu on yılın sonlarında tamamen biteceği ümidi, hâlen gittikçe kaybolmaktadır.

Bu fazlalık, bu yıl 40 milyar doları kolaylıkla aşabilir. Bu nedenle OPEC'le ticaret yapan ülkeler, petrol faturalarını ödeyebilmek için önemli borç veya yardım istemek durumunda kalacaklardır.

OPEC grubunun bu yüksek düzeyde devam eden gelir fazlalığı, çeşitli etkiler yapacaktır :

- 1 — OPEC petrol fiyatlarına Ocak ayında yapılan zamlara yeni ilâveler,
- 2 — Dünya ekonomisinin toparlanmaya başlaması dolayısıyla, petrol talebinin artması,
- 3 — OPEC dışı ülkelerin çoğunda ve özellikle A.B.D. nde, enerji tasarrufu konusunda yetersizlik,

4 — Bazı darboğazlar ve kalkınma plânlarının çok iddialı olduğunun anlaşılması dolayısıyla, OPEC üyelerinin ithalâtında azalma. OPEC bakiye ödemelerinde görülen yavaşlık ile yatırımların gerektirdiği ödeme talepleri OPEC müşterilerin büyük ölçüdeki finansman ihtiyaçlarının uzun süre devam etmesine yol açacaktır. Finansal ihtiyaçların uzun yıllar devam etme ihtimali gerçekten can sıkıcıdır.

OPEC'le ilgili problemler ne kadar önemli olursa olsun, bugünkü uluslararası ödemeler mekanizması, petrol fiyatlarının olağanüstü yükselmesinin ötesinde kalan nedenlerle sıkıntılarla karşı karşıyadır. Sanayileşmiş veya az gelişmiş bir çok ülkenin ödeme dengesizlikleri, 1970'lerin başlarından beri girilen aşırı sosyal refah ve kalkınma programlarının gerektirdiği çok zaman merkez bankalarına yapılan ağır devlet borçlarına da bağlıdır. Enflasyondan doğan ülke içi sıkıntıları şiddetlendiren petrol yükü ve yetersiz ihracata rağmen, çok zaman ekonomi politikalarının düzeltilmesi için pek fazla bir şey yapılmamış ve dolayısıyla dış ilişkiler hızla bozulmuştur. Bununla beraber, enflasyona ve ödemeler dengesine son derecede duyarlı olan bazı ülkelerin varlığı da görülmektedir. Bu nedenle yeryüzünde çeşitli ödeme dengesizlikleri ortaya çıkmış ve bu durum, farklı tedbirler, değişik milli ekonomiler, enflasyon ve kalkınma eğilimleriyle şiddetlenmiştir.

Kısaca, uluslararası ödeme dengesizliklerinin bugünkü manzarası, tek başına OPEC olayından çok daha karmaşıktır. Aslında durum, problem içinde problemdir. OPEC dışı ülkelerin büyük borçları yalnız OPEC ülkelerine değildir. Ayrıca OPEC dışı sektör içinde de ciddi ödeme dengesizlikleri vardır. Cari hesaplarında oldukça büyük fazlalık olan az sayıda ülkeye karşılık pek çok ülkede de pahalı petrol ithali yanında başka problemlerin de sebep olduğu bilanço açıkları bulunmaktadır.

Bilim adamları, yeni politika uygulamalarının düşünülmemesi halinde, bugünkü şiddetli uluslararası ödemeler dengesizliğinin ne kadar sürebileceğini tahmin etmek için gayretler sarfetmektedirler. Fakat bu denemelerin sonuçları ümit verici değildir. Onlara göre, bir çok ülkenin borçlanma güçleri, ancak bu on yılın sonlarına kadar dayanabilir.

Şartların bu gelişmesindeki tehlike açıktır. OPEC'in cari hesaplarındaki fazlalıklar, bugünkü ölçüde devam ederse, başka ülkelerin aynı büyüklükte açık vermeleri kaçınılmaz olacaktır. Eğer hâlen görüldüğü gibi, OPEC dışı ülkelerin bazılarında da önemli fazlalıklar devam ederse, geride kalan ülkelerin toplam açıkları çok daha fazlalaşacaktır. Bu şartlar altında bir çok ülke daha fazla borç almak ve ikrazcı kuruluşlar da, güven sınırlarını aşan ölçüde cömertçe kredilerini genişletme eğiliminde olacaktır. Bu durumun başlıca rizikosunu, özellikle içinden çıkmaya başladığımız resesyon gibi bir durumun dünya ekonomisinde yeniden başgöstermesi halinde, uluslararası kre-

di yapısının zedelenmesidir. Bizi tehdit eden tehlikelerin azaltılmasında yarar vardır. Dünya ekonomisinde rahat bir gelişme sağlamak için beş şart önemlidir :

- 1 — Dünya ödeme dengesizlikleri toplamının, bugünkü eğiliminden daha hızla azaltılması;
- 2 — Ülkelerin ödemeler dengesi yapısındaki mesafenin daraltılması;
- 3 — Devletlerin himayecilikten özellikle kaçınması;
- 4 — Gelecek yıllarda uluslararası sıkıntı ne olursa olsun, özel finansman kuruluşlarının yüksek kredi verme standartlarına uyması;
- 5 — Kredi imkânlarının önemli ölçüde genişletilmesi.

Bu şartların gerçekleştirilmesi için, uluslararası piyasalardan büyük borçlar alan ülkelerin, istikrar politikalarını önemle uygulamaları gerekmektedir. Enflasyonun sınırlandırılması ve enerji tasarrufunun başarılmasına karşı direnç, katlanılması gerekli olan hususların politik bakımdan kabulündeki güçlükten doğmaktadır. Bu nedenle ülkeler, mali ve parasal politikalarını düzelterekleride borçlanmayı tercih etmektedirler. Hele, borç verenler sınırlayıcı şartlar istemezlerse, bu eğilim daha da gelişir.

İşte bu nedenle ülkeler, Uluslararası Para Fonu (IMF) yerine dış kredi piyasalarına müracaat etmektedirler. IMF, ödeme dengesizliği içinde bulunan ülkelere yardım ederken, Fon'un koyduğu şartlara uyulmasını kesinlikle istemektedir. Ticaret Bakanları ise, bağımsız devletleri bağlamayı ne arzu etmekte ne de buna yetkili olmaktadırlar. Bununla beraber, mali güvenlik bakımından geçilmemesi gereken sınırlar vardır ve bu sebeple özel piyasalara borçlanma imkânları da azalmaktadır. Özellikle büyük krediler vermiş olan ticaret bankaları artık ülke rizikolarını daha yakından ve sistimli şekilde değerlendirmektedirler.

Buna göre, kredi standartları belirlendikçe ve borç alan ülkeler hakkında bilgiler geliştikçe, piyasanın kredi tahsislerini daha etkin şekilde yapmasını bekleyebiliriz.

Bazılarımızın bildiği gibi Federal Rezerv diğer merkez bankalarile müştereken bir proje geliştirmektedir. Bu proje, ülke ülke, yabancı borçluların aldıkları banka kredilerinin tam miktarını ve yapısını tespit etmeye yöneliktir. Uluslararası Ödemeler Bankası (BIS) tarafından derlenen bu bilgiler, özel ikrazcılarla paylaşılacak, fakat yine de yetersiz kalacaktır. Borç alan ülkelerin, ikrazcılara, kredi ihtiyaçları hakkında ekonomik ve mali hususlara ait bilgileri tam olarak vermelerine ihtiyacımız vardır. Gördüğüm kadarile, ihtiyaç olan bilgilerin büyük bir kısmı, bazı ülkelere alın-

mamaktadır. Fakat bu tür davranışlara sonsuz olarak müsaade edilmemelidir. Başlıca ikrazcı ülkelerin merkez bankaları ile bağları olan BIS, bu alanda öncülük ederek, uluslararası piyasadan borç alan bütün ülkelerin, ikrazcı kuruluşlara verecekleri bilgilerin bir listesini hazırlamalıdır.

Yetersiz veya eksik bilgiler, piyasasının etkinliğini azaltacağı gibi, önceden bilinmeyen bir durumun ortaya çıkması ile, kredi rizikoları da artacaktır. Banka kredisi piyasasında, daimi ve doğru bilgi akımı, kredi ihtiyaçlarının muntazaman belirlenmesini ve ihtiyaçların aniden ortaya çıkmasını önleyecektir. Bu durum ise, ödeme zorlukları çeken ülkelerin, eskiden olduğu gibi, IMF'e zamanında müracaat etmelerine yol açacaktır. Şimdi bile, ikrazcıların daha iyi bilgi sahibi olmaları ve dış kredilerin verilmesinde daha titiz davranmaları nedeniyle, IMF'e zamanında müracaat eğilimi görülmektedir. Bundan böyle, ekonomi politikalarını düzenlemek ihtiyacını duyan bir çok ülke, muhtemelen önce davranacak ve daha etkili olacaktır. Böyle davranmakla, hiç arzu edilmeyen himayecilik seçeneğinden kaçınma ihtimali de artacaktır.

Bir çok ülkedeki özel bankalar, petrodoların OPEC grubu ile diğer ülkeler arasındaki dolaşımında çok önemli bir rol oynamışlardır. Özellikle petrol fiyatlarının yükselmesiyle dış ödeme durumları zayıflamış ülkeler için durum tamamen böyledir. Bankaların bu tutumu olmasaydı, son resesyona, çok daha şiddetli olurdu; çünkü, 1974'te fonların bu ölçüde dolaşımını sağlayacak hiç bir resmi mekanizma yoktu. Fakat hâlen bir çok ülke borç altında olduğu için, bankalar, borçlu ülkelere ek finansman imkânı sağlamadan önce ihtiyatlı davranmaktadır. Bu sebeple borçlanma ihtiyaçları fazla olan ülkelere sağlanan resmi finansal desteğin nispeten artmasını istemeleri normal karşılanmalıdır.

Ticaret bilânçosu açık veren ülkelerin istikrar politikaları uygulamalarını isteyen yalnız bankacılar değildir. Dünya ekonomisinin daha iyi ve sağlıklı şartlara kavuşmasını isteyen iktisatçılar ve bazı ileri görüşlü vatandaşlar da, yukarıda belirtilen ilgiyi paylaşmaktadırlar. Uluslararası ekonominin ve özel ikrazcılarının menfaatleri birleşmektedir. İstikrar politikasının uygulanması için gösterilecek acele, IMF'in ve diğer bankaların ikraz hacminin biran önce artmasına yol açacaktır. IMF'in normal kanallarından sağlanan kredi miktarı, kotalarla tespit edildiğinden ve kredi isteyen ülkelerin bünyesel ödeme açıklarına nazaran az olduğundan, IMF'in şartlarına uymak pek istenmemektedir. IMF kotalarının artırılması gerçekleşince dahi, durum pek değişmeyecektir. Bu durumu düzeltebilmek için IMF, kota sisteminin çerçevesini genişletecek yeni kaynaklar aramaktadır.

IMF anlaşması maddelerinin değiştirilmesi ile ilgili beş yıllık gayretlerin sonuçlanması, Fon'un, istikrar uygulamalarının hızlandırılmasına daha

etkili olmasına yol açacaktır. Hâlen, bir ülke Fon'a mali yardım için müracaat edince Fon, normal olarak gerekli istikrar politikalarının uygulanmasını istemektedir. Düzeltilen maddelerle Fon, müracaat eden ülkelerin, ekonomik gelişme ve fiyat istikrarı konusunda resmen tavsiye edilen yükümlüklere uyup uymadığını resen tayin yetkisini haiz olacaktır.

Sağlanacak bu yetki ile IMF'in, ikrazat için müracaat etmese bile, bir ülkenin durumu hakkında genel bir görüşü olması sağlanacaktır.

Daha geniş kredi verme imkânlarının gerekleriyle veya IMF'in «iyi durum sertifikası» ile, IMF'in tesir sahası genişleyecek ve ödemeler bilançosu açıklarının düzeltilmesi son derecede gelişecektir. Fakat bu gelişme, özel ikrazcıların, Fon'un gayretlerinden kaçınma ihtiyacı dolayısıyla yapacakları uygulamayı tam olarak değerlendirmelerine bağlıdır.

Bu durum, özel ikrazcıların kararlarının FON tarafından verilmesi anlamında değildir. Ülkeler özel kredilerden yararlanabilmelidirler. Hatta bu açıklamaların, Fon'un ülke değerlendirmelerinin, özel bankalar çevresinde dağıtılacağı anlamında da değildir. Çünkü böyle bir uygulamada, bu tür ülke raporlarının niteliği daha anlamsız ve daha az samimi olacaktır.

Fakat, gizlilik gereklerine uygun olarak Fon'un bilgilerinden bir miktar yararlanma mümkündür ve belki de, en makûl kanal, başlıca özel ikraz kuruluşlarının bulunduğu ülkelerdeki merkez bankalarıdır.

Fon'un ülke raporları normal olarak merkez bankalarına intikal ettirilebilir ve bu husus BIS tarafından daha sonra geliştirilebilir. Özel ikrazcılar bu bilgilerin akışı hususunda merkez bankaları ile görüşmek isteyebilirler ve hiç şüphesiz Federal Rezerv'in tutumu da böyle olacaktır- hangi ülkeye ne kadar borç verileceği hususunda merkez bankaları hiç bir tavsiyede bulunmayacaklardır. Başlıca merkez bankaları arasında sık sık bilgi değiş tokuşu, hiç şüphesiz IMF'in mali istikrar sağlama gayretlerini, özel bankaların önlemesine de yol açmıyacaktır.

Uluslararası finansal işlerin hâlen içinde bulunduğu zor şartlardan kurtulması için bir kanun hükümlerinin zorunlu olduğu hususunda ortak bir görüş gelişmezse, benim bu önerilerimin gerçekleşmesine imkân yoktur. Böyle bir kuralın ayrıntılarını tespiti imkân yoktur, fakat uluslararası finansman alanında istikrar için genel bir kabulün varlığı önemlidir. Ve eğer IMF bu amaçnı gerçekleştirmesinde öncülük yapacaksa, IMF'in gayretlerini zayıflatacak olanlar yalnız özel kuruluşlar değildir. Özellikle hükümetler de, Fon'un amacından uzaklaşmasına yol açacak eğilimlerinden vazgeçmeye hazır olmalıdırlar. Herhangi bir ülkenin, IMF yetkilileriyle bir istikrar programı üzerinde müzakere ederken, başka bir hükümetten borç almaya veya IMF yetkililerine dışardan politik baskı yaparak kredi şartlarını hafiflet-

meye çalıştıklarına dair pek çok örnek sayılabilir. Eğer uluslararası parasal konularda bir kanun uygulanacaksa, hiç ayrıcalıksız her ülke IMF'in bütünlüğüne tam olarak saygılı olmalıdır.

Buna göre ilk önce, hükümetlerin ve özel kuruluşların yeni bir anlayışla bu konuda sorumlu bir davranış kuralına kendilerini bağlamaları gerekir. Bu gereğin bizim hükümetimizce de anlaşıldığına inanıyorum. Ve tabiiyle, kredilerin yabancı mukrizlere gittikçe daraltılması eğilimi, yeni davranış şekillerinin gelişmesine yardımcı olmaktadır.

Daha önce de belirttiğim gibi, OPEC grubu dışındaki ülkelerin ödeme güçlükleri, petrol maliyetlerinin yükünün dağıtılması yanında başka faktörlere de bağlıdır. Bu nedenle istikrar uygulamaları, çok yönlü olmak zorundadır.

1 — Dış ilişkileri, yetersiz finansman politikaları yüzünden zayıf düşen ülkeler, uluslararası kredi kolaylıklarından ve IMF'inkilerden yararlanmak için ya kendi arzularıyla, ya da mecbur kaldıkları için mali ve parasal kısıtlamalar uygulamak zorunda kalacaklardır. Bazı ülkeler de, istikrar politikası gereği, paralarının değerini düşürmek yoluna gideceklerdir.

2 — İstikrar uygulaması yükünün yalnız borçlu ülkelerin sırtına yüklenmemesi gerektiğinden cari hesapları önemli ölçüde ve devamlı fazlalık gösteren OPEC dışı ülkeler de bazı yükümlülükler altına girmeleri gerektiğini kabul etmelidirler. Bu ifadeyle, enflasyonu durdurmak için büyük gayretler göstermiş olan ülkelerin ekspansiyonist bir politika uygulamaya zorunlu olduğunu söylemek istemiyorum. Bu hem yanlıştır hem de akıllı bir şey değildir. Söylemek istediğim şey, bu ülkelerin, kambiyo piyasalarında paralarının değerini tutmak için şiddetle direnmemeleridir. Bu tür bir davranış, diğer ülkelerin, fazlalığı olan ülkelerin piyasalarına ulaşmalarına yardımcı olacak, fazlalığı olan ülkelerin daha ucuz mal ve hizmet elde etmelerine imkân sağlayacak ve dolayısıyla enflasyonu kontrol gayretlerini kuvvetlendirecektir.

3 — OPEC dışı, borçlu ve alacaklı bütün ülkeler, enerji tasarrufunu, ekonomi politikalarının ana konusu olarak ele almalıdırlar. Özellikle A.B.D. bu hususa en fazla ilgi göstermek zorundadır. A.B.D., tek başına en fazla enerji tüketicisi durumundadır ve bugüne kadar enerji problemine yeterli önem verilmemiştir. A.B.D.'nin enerji politikasına karşı bu pasif tutumu, ülkenin geleceğini tehlikeye soktuğu kadar, OPEC'in gelir fazlasının doğrudan doğruya sorumlusu olduğu için, uluslararası finansman sisteminin zorlaşmasına da yol açmaktadır. ABD'nin petrol talebinin büyüklüğü OPEC ülkelerinin daha fazla fiyat istemelerini teşvik etmektedir. Başkan Carter tarafından hazırlanan enerji programı bir çok ABD vatandaşının fedakârlık yapmasını zorunlu kılacaktır.

Eğer biz, OPEC dışı ülkelerin ödeme güçlüklerini dengelemeye, borçlu ülkelerin iç bünyelerinin disipline edilmesile, ödemeler bilançosu fazlalığı olan ülkelerin döviz değerlendirmelerine direnmemelerile ve kararlı bir enerji tasarrufu politikasile, yardımcı olabilirsek, çok büyük olumlu sonuçlar elde edilebilecektir. Enerji tasarrufu etkili olduğu zaman, OPEC dışı ülkelerin bugünkü ciddi açıkları azaltacaktır. Ve bundan böyle OPEC dışı ülkelerin ödeme dengelerinde büyük açıklar olmayacaktır.

Sonuç olarak, uluslararası finansal sistemin bozulması tehlikesi büyük ölçüde azalacak ve yeryüzünde ekonomik şartların düzelmesile kalkınmanın gerçekleşmesi ve işsizliğin azalması için güven artacaktır.

Bu iyimser görüşleri gölgeleyecek bir endişe, OPEC grubunun gelirlerinin azalması karşısında, yeniden fiyat arttırılmalarıdır. Bu takdirde ödemeler dengesinin düzeltilmesi için yapılan gayretlerin büyük bir kısmı boşa gidecektir. Enerji tasarrufunun etkinliği ve diğer enerji kaynaklarının geliştirilmesi nispetinde OPEC'in davranışlarının etkisi azalacaktır. Uzun dönemde bu önemlidir, ancak, yakın gelecekteki yıllarda OPEC üyelerinin, kendi ekonomik ve politik geleceklerinin, dünyanın diğer kısmınıninkinden ayrılmıyacağını kabul etmeleri gerekir.

Petrol fiyatlarının arttırılmaması yanında OPEC ülkelerinin, az gelişmiş ülkelere daha fazla yardım ve borç vermek suretile, Amerika ve Avrupa ticaret bankalarının yükünü hafifletme ileri görüşlüğünde olmaları beklenir. OPEC'in en büyük üyelerinin, kendi menfaatleri için bu yolda büyük katkılarda bulunmaları gereğini gösteren olumlu göstergeler vardır. OPEC grubu, uluslararası finansman alanında büyük bir faktör olmuştur ve bu alanda yapıcı bir rol oynayacaklarına güvenmek için bazı belirtiler vardır.

Uluslararası finansman sisteminde önemli rol oynayan ülkelerin ve kuruluşların sorumluluklarını, görebildiğim şekilde açıklayarak sözlerime son vermek istiyorum.

1 — Daha istikrarlı bir uluslararası sisteme katkıda bulunabilmek için, IMF yeni bir hizmet anlayışı ile, üyelerinin ekonomi politikalarına rehberlik etmelidir. Böyle bir konuda Fon'un daha etkili bir rol oynayabilmesi için kaynakları genişletilmelidir. Bu kaynaklar, yalnız müracaatçı ülkeler, etkili istikrar politikaları uygulamayı kabul ettikleri takdirde, dikkat ve titizlikle kullanılmalıdır. Yeryüzünde daha iyi finansal disiplin ihtiyacı karşısında, «özel çekim haklarından» veya diğer bir deyişle yeni uluslararası para baskısından yararlanmanın zamanı değildir.

2 — Uluslararası parasal sorunlarda daha etkili bir bekçi olabilmesi için hükümetler, IMF'i desteklemeli ve ona cesaret vermelidirler. Bunun için Fon'un yetkilileri üzerinde politik baskılar yaparak onu etkilemek eği-

liminden vazgeçmelidirler. Buna karşılık IMF de yeni ve genişletilmiş sorumluluklarını gereği gibi yerine getirebilmek için hazırlıklı olmalıdır.

3 — Ülkelerin kredi alabilirlik durumunu değerlendirmek için daha iyi bir bilgi düzenine ihtiyaç vardır. Yapılacak bir çok iş içinde merkez bankaları BIS aracılığı ile birlikte çalışarak, borç alan ülkelerin ikrazcılara sağlaması gereken bilgiler için ortak bir liste hazırlayabilirler.

4 — Ticaret ve yatırım bankaları yabancı ülkelere olan ikrazlarını büyük bir titizlikle yönetmeli ve banka murakıpları bir tek ülkeye aşırı kredi verilmesine karşı çok dikkatli olmalıdırlar.

5 — Devamlı ödeme açığı olan ülkelerin, iç bünyelerinde istikrar tedbirleri almaları gereklidir.

6 — Ödeme fazlası olan OPEC dışı ülkeler de döviz kurlarını değerlendirecek bazı tedbirlerle ekonomi politikalarını ayarlamalıdırlar.

7 — Bütün ülkeler ve özellikle A.B.D. petrol tasarufu konusunda sıkı tedbirler almak ve mümkün olduğu kadar, yeni enerji kaynaklarını geliştirmeyi hızlandırmak zorundadırlar.

8 — OPEC üyeleri, yeniden petrol fiyatlarını arttırmaktan kaçınımalıdırlar. Aynı zamanda az gelişmiş ülkelerin kalkınmasında ve uluslararası finansal sistemin geliştirilmesinde devamlı ve yapıcı bir rol oynamalıdırlar.

Bizi zorlayan önemli sorunların çözümlenmesinde bu tedbirlerin büyük bir yarar sağlayacağına şahsen inanmıyorum. Bununla beraber uluslararası oynak ve karmaşık finansal alanda muhakkak bir gelişme sağlanması zorunludur. Bu nedenle burada açıkladığım görüşlerimin hükümetlere, özel ikrazcılara ve kamu kuruluşlarına hiç olmazsa yön verecek bir değeri olduğunu umuyorum. Uluslararası finansal alanda bir kanun hükümlerliği geliştirmeye beraberce çalışmak suretile, bütün insanlar için istikrarlı bir refahın gerçekleşmesine katkıda bulunabiliriz.

EV
sahibi olmak
SİZİN DE
hakkınızdır

YUVA
hesabımızla
EV
edinmenize
yardımcıyız
aerlik tasarruf bankası

EMNİYET
SANDIĞI

URETİMİNİZ

GARANTİSİ ALTINDADIR

ÜSTÜN
TEKNOLOJİNİN
GETİRDİĞİ

**GERÇEK
KALİTE**

ELEKTRİK MOTORLARI

Dünyaca en ünlü ve kaliteli elektrik motoru olan BROWN BOVERİ uluslararası normlara ve standartlara uygun olarak Brown Boveri and Cie lisansı ile yurdumuzda imal edilmekte ve:

- Normal ayaklı ve flanşlı
- Müşteri isteğine ve kullanıma yere göre özel

tipler olarak yurt ekonomisinin ve elektrik motoru kullanıcılarının yararına uygun fiyat ve satış şartları ile sunulmaktadır.

Elektrik motoru kullanıyor sanız BROWN BOVERİ'yi ve WAT'ı arayınız.

Teknik olanaklarımız ve servisimizle, size de en ekonomik çözümü sağlayacağız...

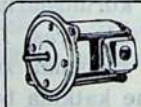
AYAKLI QU
(Kendinden soğuması)

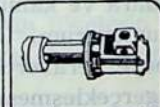
ABC FLANŞLI QUFA
(Kendinden soğuması)

ÇİFTMİLLİ QK2W

BRÜLÖR MOTORU
YQKBFN

SİRKÜLASYON POMPASI
QKF

Satıcı ilişkileri, sipariş ve danışma için

WAT ELEKTROMEKANİK CİHAZLAR VE MOTOR SANAYİİ A.Ş.

Meckşi Mebusan Caddesi No:327 Dursun Han Kat.7 Satıpazarı - İSTANBUL TELEFON :

an-ka

**kalitede
güveneceğiniz
kablo**

Her türlü kablo imalâtındaki başarısını kalitesi ve markasıyla belgeleyen AN-KA, 15 kV'a kadar yüksek gerilim ve her tip özel kablo yapma olanaklarına sahiptir.

Ülkemizin tek
"TAM HİZMET" sunan
Sermaye Piyasası Kuruluşu

MEBAN

Meban, tasarruflarını verimli, güvenilir kaynaklara yatırmak isteyenlere, finansman ve sermaye ihtiyaçları bulunan sınıf, ticarî kuruluşlara çağdaş yöntemlerle yardımcı olan yurdumuzda, kendi alanında "Tam Hizmet" sunan tek kuruluştur.

Meban'ın tasarruf sahiplerine sunduğu hizmetler:

- Tasarruflarını bir menkul değere yatırmayı düşünenlere en yüksek kârı sağlayan çeşitli öneriler sunmak.
- Elinizdeki Hisse senetlerini ve tahvilleri satmak, satın almak, değiştirmek.
- Hisse senedi ve tahvil piyasası hakkında tam ve geçecek bilgi vermek, ücretsiz danışmanlık yapmak.
- Portföy işletme sistemimizle, sahip olduğunuz nakit ve menkul değerlere en yüksek verimi sağlamak.

Meban'ın kuruluşlara sunduğu hizmetler:

- Sınal ve ticarî kuruluşlara, hisse senedi ve tahvil ihraçlarında yardımcı olmak, bunları pazarlamak, gerektiğinde satışlarını garanti etmek.
- Finansman danışmanlığı yapmak.
- Portföy analizi yaparak, menkul değerlerinin verimlilik, güven ve likidite açısından bilimsel değerlendirmesini yapmak.
- Şirketlerin hisse senetlerinin bugünkü gerçek değerlerini saptamak.
- Şirket birleşmelerinde yardımcı olmak.
- Yurt içinden ve dışından finansman sağlamak.

MEBAN

MENKUL DEĞERLER BANKERLİK ve FİNANSMAN A.Ş.

İstiklal Cad. Odakule İş Merkezi, Kat: 17

Beyoğlu - İstanbul

Tel.: 44 28 36 - 45 17 65

SERMAYE PİYASASI

Nerededir, Nereye Gidiyor?

Dr. Mehmet Şükrü TEKBAŞ

Dr. Ünal BOZKURT

İçinde bulunduğumuz günlerde Türk ekonomisi ve siyasi hayatı bazı özel likler göstermektedir. Seçim öncesi heyecanın yerini seçim sonrası bekleyişine bıraktığı son haftalarda, siyasi gelişmeler, ekonomiyi, para ve sermaye piyasalarını bir hayli etkilemiştir. Seçimlerin sonucunun ve kurulacak hükümetin büyük merakla beklenmesi, çeşitli yatırım kararlarının bir süre ertelenmesine yol açmıştır. Ecevit hükümetinin güven oyu alamaması, yeni bir hükümet kurulmasını gerektirirken, kamuoyu ve iş çevrelerindeki bekleyişin sona ermemesi ekonomideki belirsizliğin devam etmesini doğurmuştur. Cephe partileri olarak adlandırılan partiler arasındaki görüşmelere göre Demirel'in hükümet kurma şansı artarken, kurulacak hükümet için vereceği ödünlerin ve bakanlık dağılımının da ekonomiyi, para ve sermaye piyasalarını etkileyici bir faktör olacaktır.

Ekonominin içinde bulunduğu durum (dış ödemeler dengesi açığı, enflasyon, işsizlik) siyasi ortamdaki belirsizlik ile birlikte sermaye piyasasını etkilemekte, bu piyasaya olan talebi frenlemektedir. Ekonominin bir dar boğaza geldiği devalüasyon söylentilerinin arttığı ve bir dizi tedbirler paketi içinde devalüasyonun da gerekli olduğu bu dönemde hisse senedi ve tahvil piyasasındaki durgunluğa karşılık gayrimenkul ve altına olan talepte bir artış görülmektedir.

Siyasi ve ekonomik durumun yanında hisse senedi piyasasındaki durgunluğa, şirketlerin genel kurul toplantılarını bu yıl erken düzenlemeleri, kâr dağıtımına erken başlamaları da etkide bulunmuş, yaz aylarında görülen durgunluğun Mart ayını takiben başlamasına yol açmıştır.

Enflasyonist dönemde bütün mal ve hizmetlerin fiyatlarının yükselmesi yanında hisse senetlerinin fiyatlarının da yükseleceği, başka bir deyişle hisse senetlerinin enflasyona karşı bir önlem olduğu -genel olarak- geçerli olmamaktadır. Fiyat artışlarının hisse senetlerini elde tutma verimliliğini aşması halinde, hisse senetleri enflasyona karşı bir güvence olmaktan uzaklaşmaktadır. Türkiye'de karşılaşılan durum da hisse senetlerinin çok büyük bir kısmı için bu özelliği göstermektedir.

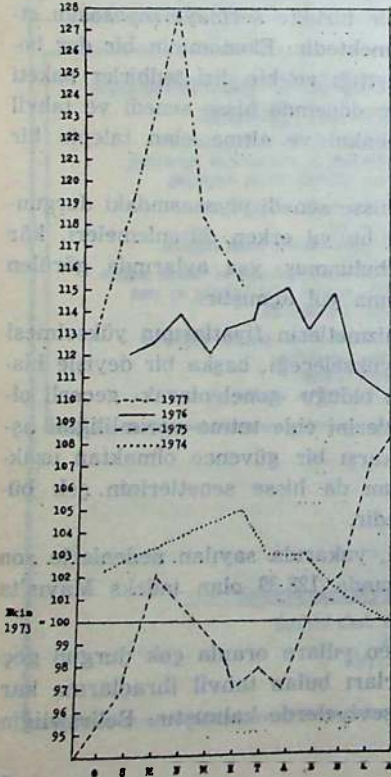
Banka ve Ekonomik Yorumlar indeksi, yukarıda sayılan nedenlerle son aylarda bir düşme göstermiştir. Nisan ayında 128.39 olan indeks Mayıs'ta 118.07 ve Haziran'da 115.42 ye düşmüştür.

Diğer taraftan tahvil piyasası da geçen yıllara oranla çok durgun geçmektedir. Geçen yıllardaki yüksek miktarları bulan tahvil ihraçlarına karşılık bu yıl çıkarılan tahviller çok düşük seviyelerde kalmıştır. Belirsizliğin,

yatırımları ertelemesi yanında, özellikle dış ekonomik durum (yeni dış finansman kaynakları bulunamaması) nedeniyle piyasada para darlığı söz konusu olmaktadır. Tahvil ihracı, şirketler açısından bir çözüm yolu olarak akla gelebilirken, konuya talep yönünden bakıldığında tasarruf sahibi açısından tahvilin önemi azalmaktadır. Enflasyon hızının yüksekliği, tasarruf sahibi için tahvilin çekiciliğini azaltmakta, dayanıklı tüketim mallarının fiyatlarının ilerde artacağı düşüncesiyle tüketimi teşvik ederek tasarruf eğilimini azaltmaktadır. Ayrıca, önceki yıllarda piyasaya sürülen yüksek miktarlardaki tahviller geçici de olsa, piyasada bir durgunluk sağlamıştır.

Ne olabilir?

Önümüzdeki günlerde ekonomi ve sermaye piyasasının göstereceği gelişme, büyük ölçüde yeni kurulacak hükümetin gücüne ve politikasına bağlı olarak gelişme gösterecektir. Önemli ekonomik sorunlara eğilebilecek, siyasi istikrarı sağlayabilecek güçlü bir hükümetin iş başına geçmesi, kuşkusuz ekonomiyi canlandıracak ve sermaye piyasasına hareket getirecektir. Ayrıca sermaye piyasasındaki ölü mevsimin de süresini doldurmasıyla bir canlanma başlayacaktır.

TABLO A
BANKA ve EKONOMİK YORUMLAR
İndeksi ¹
12.10.1973 = 100

AYLAR	1974	1975	1976	1977
Ocak	101,97	95,32	110,72	112,26
Şubat	102,84	97,16	111,13	117,37
Mart	103,66	102,02	113,07	125,47
Nisan	104,92	100,31	110,80	128,39
Mayıs	105,10	99,32	113,40	118,07
Haziran	105,27	97,08	113,63	115,42
Temmuz	103,79	97,54	114,71	
Ağustos	103,67	96,52	115,09	
Eylül	102,96	99,50	112,94	
Ekim	104,22	100,53	113,93	
Kasım	101,30	106,58	111,59	
Aralık	100,19	108,04	109,67	
Yıllık Ortalama	103,32	99,99	112,56	

¹ Bu indeks, seçilmiş 40 kuruluşa ait hisse senetlerinin satış fiyatlarına göre hazırlanmıştır.

Sıra No:	KURULUŞUN ADI	İtibari Sermaye (000 TL)	TAKVİM TİLİ KARFI (000) TL			TÜRÜMÜ (%)			HAZİRAN PIYASA FİYATI (TL)
			1974	1975	1976	1974	1975	1976	
1	AKÇİMENİCİ	105.000	37.742	24.300	47.300	20.00	20.00	20.00	1.800
2	ALTAŞ	30.000	5.766	8.215	13.400	-	15.00	15.00	1.600
3	ANADOLU CAM	350.000	68.250 ²	198.000 ²	17.000	-	-	-	900
4	ARSLAN ve ESKİHİSAR	207.000	9.900	5.417	2.500	15.60	-	-	675
5	BAŞTAŞ	108.000	27.300	10.500	1.800	13.55	12.00	-	700
6	BURSA ÇİMENİCİ	63.000	-	-	21.389	20.00	-	20.00	1.650
7	ÇİMSA	180.000	1.600 ²	25.125 ²	11.858	-	-	-	1.075
8	ÇUKUROVA ELEKTRİK	325.000	62.150	172.685	210.000	15.00	17.50	25.00	2.000
9	ERELİ DEMİR-ÇELİK	600.000	326.800	274.000	331.079	15.00	15.00	15.00	900
10	İZMİR FAHİKALARI	200.000	72.445	148.658	110.000	30.03	31.25	28.58	2.500
11	GOOD-YEAR LASTİK	81.000	38.649	-	40.000	20.00	-	30.00	2.000
12	HEKTAŞ	50.000	-	41.319	26.169	21.20	37.92	25.00	1.950
13	İSTANBUL PORSELEN	15.000	2.900	-	-	9.00	-	-	725
14	İŞ BANKASI	40.000	201.461	320.171	523.615	75.00	-	-	10.500
15	İTÖCAM	11.250	11.110	-	26.200	50.00	60.00	70.00	10.000
16	KAY OKSAY	30.000	10.110	8.111	17.452	13.50	17.50	25.00	2.700
17	KARADENİZ BAKIR	600.000	150.336 ²	-	-	-	-	-	425
18	KARTONSAN	70.000	39.900	34.557	35.600	25.00	30.00	35.00	3.550
19	KORDSA	150.000	5.505 ²	47.120 ²	83.000	-	-	15.00	2.800
20	KORUMA TARİK	70.000	53.170	56.493	21.800	35.00	35.00	35.00	3.300
21	KOÇ HOLDİNG	200.000	170.900	207.133	247.000	20.00	20.00	20.00	1.800
22	MAKİNA TAKVİM	25.000	18.000	23.196	30.068	35.00	35.00	35.00	5.300
23	MEKSUCAT SANTRAL	81.000	37.400	31.619	26.800	35.00	25.00	10.00	1.500
24	NASAŞ	195.000	40.725	65.008	106.000	-	20.00	20.00	2.200
25	OLİMLİK MUKAVVA	150.000	45.270	53.096	46.800	30.00	25.00	25.00	2.700
26	PLASTİFAY	18.000	12.004	12.327	21.779	30.00	20.00	30.00	2.650
27	POLYLEN	85.000	21.800	25.300	26.500	25.00	20.00	20.00	1.700
28	RABAK	210.000	117.500	95.000	98.500	40.00	33.75	35.00	3.050
29	SİFAŞ	104.000	16.600	29.000	33.926	25.00	20.00	25.00	2.400
30	SİEMENS	70.000	28.400	29.123	45.500	20.00	25.00	30.00	2.200
31	SİMAİ KALKINMA	425.000	122.565	130.274	173.100	30.00	-	18.00	1.350
32	SUNTA	40.000	16.839	46.419	45.100	22.50	40.00	40.00	3.800
33	ŞİŞE CAM	100.000	46.600	32.900	64.800	20.00	15.00	22.00	1.700
34	TİLAŞTÜRK HOLDİNG	150.000	27.704	33.795	33.317	16.00	18.00	19.00	1.150
35	T. DEMİR DÜKÜM	102.000	32.449	31.499	27.900	20.00	-	30.00	2.300
36	UNİROYAL	150.000	12.600	44.397	38.558	13.43	-	18.75	1.700
37	VATAN KONSERVE	90.000	22.249	028	2	20.00	-	-	500
38	YAPI ve KREDİ BANK.	600.000	147.624	219.291	257.600	20.00	20.00	25.00	5.900
39	ECZACIBAŞI (Holdİng)	180.000	14.500	15.449	21.182	16.00	17.50	19.00	1.050
40	KOÇ YATIRIM ve PAZ.	400.000	52.103	104.462	116.000	12.50	17.50	19.00	1.100
41	AROMA	45.000	8.051	10.710	617	16.00	16.00	-	1.300
42	BAĞFAŞ	100.000	26.505	17.195	63.000	35.00	40.00	40.00	3.550
43	LASSA	600.000	-	-	-	-	-	-	1.450
44	BEH ÇİMENTO	72.000	28.600	35.900	16.800	10.00	15.00	15.00	2.000
45	PİNAŞ	50.000	4.800	12.200	12.600	5.00	14.00	15.00	1.850

Not : Hisse senedi piyasa fiyatları 1000 TL. lık nominal değer üzerinden hesaplanmıştır. Aslan Eskihişar'a ait hisse senedi fiyatı 800 TL. İş Bankası hisselerine ait fiyat 500 TL. üzerinden hesaplanmıştır.

Üç değişik model... Sizin için!

RENAULT

Yetkili Satıcılarında

AYIN EKONOMİK OLAYLARI

STOK BUĞDAYLAR İHRAÇ EDİLİYOR

Oktay ERSOY

Geçen hasat mevsiminden beri önemli buğday stoklarına sahip olan ve bunların depolanma ve muhafazası için ciddi güçlüklerle karşılaşmış bulunan ülkemizde, içinde bulunduğumuz dönem hasatının da iyi olması üzerine, son haftalarda yeniden önemli miktarda ihracat bağlantılarına girilmiştir.

Bir taraftan mevcut stokların devamlı şekilde artmasını, diğer taraftan ülkenin acil döviz ihtiyaçlarını nazara alan yeni hükümet, fiyatların yükselmesini beklemek yerine sür'atle ihracata yönelmeyi tercih etmiştir. Geçmiş yıllarda Dünya piyasalarında fiyatı inanılmaz derecede yükselmiş olan buğday için halen 85-90 dolarlık bir fiyat bulunabilmekte ve halihazır bağlantıların ton başına 90 dolardan yapıldığı bildirilmektedir. Tunus'a 240.000 ton (21.6 milyon dolar), Libya'ya 450.000 ton (40 milyon dolar) ihracı için anlaşmalar yapıldığı, Irak ve Bulgaristan'a da büyük partiler halinde satışların yapılmakta olduğu öğrenilmiştir. Büyük kısmı buğdaydan oluşan hububat satışlarının toplam olarak 2 milyon tona ulaşacağı anlaşılmaktadır.

Böylece Türkiye uzun bir aradan sonra, ihracatçı olarak yeniden Dünya hububat pazarlarına girmiş olmaktadır.

TÜMOSAN AVRUPA PARA PİYASASINA ÇIKIYOR

«Fiat», «Mercedes-Benz» ve «Volvo» firmaları ile lisans anlaşmaları yapmış bulunan ve Türkiye'de motor sanayiinin Devlet öncülüğünde ve ciddi şekilde kurulması hazırlıkları içinde bulunan «TÜMOSAN»'ın Avrupa para piyasalarından orta vadeli 750 milyon dolarlık kredi aradığı hususunda iç ve dış basında haberlere rastlanıyor.

Bildirildiğine göre «TÜMOSAN» bu krediyi «Ağır kamyon ve kamyon dizel motorları ile traktör ve traktör motoru» projelerinin finansmanında kullanacak.

Avrupa Para Piyasalarında kredi aramak için Türkiye'den gelen ilk örneklerden birini teşkil eden bu teşebbüsün nasıl karşılanacağı ve ne derece başarılı olacağı henüz bilinmiyor.

OTOMOBİL İHRACATI DEVAM EDİYOR

Yurt içinde döviz problemlerine dayalı ithalat tıkanıklıklarının sebep olduğu üretim düşüklüğünün ve 1 yıla varan bekleme sürelerine yol açan yüksek iç talebin yanı sıra, otomotiv sanayii ürünlerimiz için yurt dışından da talepler gelmeğe devam etmektedir. İhracat önceleri esas itibariyle otobüs ve kamyondan oluşmakta iken şimdi binek otomobilleri de büyük rağbet görmektedir. Yunanistan'a gerçekleştirilen eski ihracata ilâveten bu defa 500 otomobil için daha bağlantı yapıldığı, Irak'a 1000 oto ihraç edileceği, Kıbrıs'a ve Ortadoğu ülkelerine de ihracat yapılmakta olduğu, Haziran ayı içinde TOFAŞ'ın Mısır'a Gemlik limanından 280 adet Murat 131 araba yüklediği ve sevkiyatın devam edeceği öğrenilmiştir.

BANKALARIN 1978 YIL SONU NETİCELERİ TOPLU HALDE YAYINLANDI

Bankalar Birliği Türkiye'de Bankaların 1976 yıl sonu neticelerini Haziran ayı içinde her yıl olduğu gibi toplu halde yayınladı. Buna göre Türkiye'de faaliyette bulunan 45 bankanın (Merkez Bankası dahil) şube adedinin 4835'e, personel toplamının (70367'si erkek ve 38031'i kadın olmak üzere) 108498'e çıktığı, 7 bankanın yurt içinde toplam 26 adet şanj bürosuna sahip bulunduğu, Kıbrıs'ta, Gazimagosa, Girne, Güzelyurt (Omorfo) ve Lefkoşe'de Türkiye İş Bankası ile T. C. Ziraat Bankasının toplam olarak 6 şubesinin bulunduğu, personel adedi en yüksek olan bankanın T. C. Ziraat Bankası (25017) ve en düşük olan Bankanın da Afyon Terakki Servet Bankası (4) olduğu anlaşılıyor. Şube adedi en yüksek bankanın da T. C. Ziraat Bankası (869) olduğu, onu Türkiye İş Bankası (772) ile Yapı ve Kredi Bankası (530) ve Akbank'ın (503) takip ettiği de aynı yayından anlaşılıyor.

Türkiye'deki 4835 banka şubesinden 1002 adedi İstanbul ili hudutları için de bulunuyor.

Ayrıca, yapılan incelemeye göre 7129 sayılı Bankalar Kanununun 51 ve 52 nci maddeleri hükümlerine tabi 40 bankanın ödenmiş sermaye, ihtiyat akçesi ve karşılıklarının toplamı 21.095.258.000 lira, kâr toplamı, 3.201.629.000 lira, iştiraklerle müessese ve teşebbüslerine ve sabit kıymetlerine yatırdıkları meblâğ ise 24.923.319.000 liradır.

Dr. Erdener Kaynak'ın «Doğu-Batı Ekonomik İlişkileri ve Türkiye'nin Durumu» başlıklı yazısı teknik nedenlerle bu sayımızda yayımlanamamıştır. Yazıyı Ağustos sayımızda yayımlayacağımızı duyurur, okuyucularımızdan özür dileriz.

**TÜRKİYE
EMLAK KREDİ
BANKASI**

**EVİNİZİN BANKASI
HERKESİN BANKASI**

**MODERN ŞEHİRCİLİK
MODERN MİMARİ
MODERN KONUT VE
HER TÜRLÜ
BANKACILIK
HİZMETLERİ**

1983-1984

detan güveni...

Novosit'li Detan,
yaşadığınız her yerde,
huzurunuzu bozan
bütün haşerelere karşı
güvenle kullanacağınız
tek insektisittir.

detan
novosit'li
AEROSOL INSEKTİSİT

VERGİ ÜZERİNE YAPILAN YORUMLAR

Muzaffer GÜMÜŞ

Banka ve Ekonomik Yorumlar dergisinin 1977 cilt 14, sayı 5'deki Sayın Yazarın Baş Yazısını dikkatle okudum. İyi niyetle karşılanacağına güvenerek, bu yazıda (sayfa 5'in son paragrafında) geçen vergi yorumuna değinmek istiyorum.

Yazıda «Kısa vâdede vergi gelirlerini arttırıcı önlemler alınabilir. (i) Ücretler dışındaki gelirlerden yapılan vergi kesintisi oranlarının yükseltilmesi... İşçi ücretlerinde ortalama vergi yükü % 30 hatta daha yüksek iken, menkul sermaye iratlarında dağıtılmamış kurum kazançlarında vergi kesintisi oranının % 20'de, serbest meslek kazançlarında % 15'de tutulmasının anlamı yoktur. Dağıtılmamış kurum kazançlarında verai kesintisi oranının % 35, % 40, bunun dışındaki menkul sermaye iratları ile serbest meslek kazançlarında % 30'a yükseltilmesi gerekli görülmektedir» denmektedir. Bu genel ifadeyi biraz açıklarsak, kavram ve uyulamada haksız vergilendirmeye sebep olacak neticelere ulaşırız. Zira «Vergi oranlarının yükseltilmesi» başka şey, müterakki nispetlerin değiştirilmesi başka şeydir, bunu iyi bilirsiniz. Buradaki kastın vergi nispetleri olmadığını sanıyoruz. Yoksa, Müterakki nispetler yaygınlaştırılarak, bugünkü enflasyon döneminin getirdiği genişlemeye uygun bir vergi nispetine varılması söz konusu ise, bunun böyle açıklanması gerekir.

Yıllık kazancı pek cüz'i olan ve elinde de ufak çapta hisse senedi bulunan bir aileyi, teklif veçhile vergilendirirsek, en yüksek oranlarda vergi ödemeye mecbur ederiz. Bilindiği üzere Menkul Sermaye iratlarından kesilen % 20 vergi, nihai bir vergi değil, ileride ödenecek bir vergiye mahsuben kesilen bir stopajdır ve ödenen kesin vergiden mahsup edilmektedir.

Ancak, stopaj müessesesinin işleyişiyle ilgili bir noksanlığı hemen dile getirmek gerekir. Kâr payı alanların hüviyet tespiti yapılmadığından, geliri (Menkul ve Sermaye İradı) çok olanlar, odacılar, kanıcılara, ev hanımlarına bunları tahsil ettirerek beyanname vermektedir. Burada yapılacak iş, bunları beyanname vermeve zorlamak olmalıdır. Bunu da, bekalâ, Maliye Bakanlığı bir genel tebliğle yapabilir ve diğer gelirlerle birleştirmek suretiyle yüksek oranda vergi a'abilir. Yoksa, sistem (Stopaj müessesesi) çok yerinde. % 20 vergi nispeti de düşük değil belki normalin biraz üstündedir (5421 sayılı kanunda % 15 olduğu hatırlanır). Menkul sermaye iratlarının diğer gelirlerle birleştirilerek beyan edilmesi ile ilalli istisna haddinin de, para değerindeki düşmeler paralelinde genişletilmesi bugün bir zaruret haline gelmiştir.

Serbest meslek kazançları için yazılanları, «Kişinin gücüne göre vergi ödemesi» ilkesi ile bağdaştırmak mümkün değildir. Bu gruptaki kişilerin en çok vergiyi kaçırانlar olduğu hiç şüphesiz doğrudur. Amma, bunların hepsi de en çok geliri sağlayan kimseler midir? İşte bunun üzerinde durursak, hatayı kanunda bulamayız. Hata, uygulamadır. Her serbest meslek erbabına makbuz verme çabası ve kontrolü idarece yapılmadığından, bugünkü duruma gelinmiştir. İdarenin vazifesini yapmamasından doğan sorumluluğun cezasını az gelirliyle yüklemek hiç de doğru değildir. Buradaki önerimiz ve bilhassa vergi kaçırmalarını geniş çapta giderecek olan şey, serbest meslek erbabı makbuzlarının diğer işletmelerce aranmasıdır. Örneğin, bir işletmedeki memur doktora gittiği zaman makbuz almamakta, çalıştığı müessese kendi memurunun imzası ile yetinmektedir. İdare, V. U. K. ndaki makbuz ve fatura verme mecburiyetini, yapacağı denetimlerle uygulamaya sokmalıdır.

Aynı şekilde, Kurumlar Vergisi hakkındaki görüşlere de katılmak mümkün değildir. Bidayette, Kurumlar Vergisi nispeti % 10 idi, sonra % 20'ye, şimdi de M.D.V. ile % 28'e çıkarıldığı malûmdur. Bunu daha da arttırarak % 40 gibi bir nispete çıkarmak demek, yukarıda bahsedilen ilke bir tarafa bırakılsa bile, vergi kaçırmalarına (Sermaye şirketlerinin yıkılmasına) neden olacaktır. Sermaye şirketlerinin kazancı meydana çıkardığı ortadadır. Bu şekilde, meydana geliri kontrolde acze düşerken, öbür türlü saklanan geliri nasıl vergilendiririz? Bunun gerekçesi olarak, şirket bünyelerinde kalan ve ortaklara intikâl etmeyen gelirlerin vergisinin % 20'de (hattizatında % 28+20, stopaj matrahından kurumlar vergisi düşüldüğü cihetle = % 43'de) kaldığı ileri sürülmektedir. Buradaki kasıt, aile şirketlerinin şirketten istedikleri kadar para çekebildikleri ise, bu şirketler bellidir ve kolayca denetimi yapılabilir. Kurumlar Vergisindeki örtülü sermaye ile ilgili hükümler harekete geçirilerek gereği yapılır. Yok, kasdedilen tüm şirketler ise, buna katılmak mümkün değildir. Ortaklarına normal prosedür dışında menfaat sağlamayan şirketler için bu sözün söylenmemesi gerekir.

Bilindiği üzere, vergi gelirden alınır. Gelir ne kadar çok olursa, vergi de o nispette artar. Kârın dağıtılmaması halinde bunun otofinansman olarak kullanıldığı herkesçe bilinen bir gerçektir. Dağıtılmayan kâr, sıfır maliyetli bir fonun takip eden yıllar kârını arttırma niteliği dolayısıyla yıllarda daha çok vergi ödemeyi sağlar. İşletme yöneticileri bunu en iyi değerlendiren kimsedir. Ağacı beslerseniz en iyi ürünü alırsınız. Bu ürünün bir kısmını da, ammeye tahsis eder vergi ödersiniz. İdare-kâra ortaktır, bu kâr en iyi şekilde nasıl üretilir buna idarenin bir yere kadar karışmaya hakkı olsa bile, üzerinde durduğumuz otofinansman kısmına kadar gitmemesi gerekir. Esasen, vergi mevzuatımız hazırlanır, çatısı çatılırken bunlar üzerinde durulmuş ve örtülü sermaye maddeleri ile bilinçli

olarak yetinilmiştir. Kurumlar Vergisi Kanununun gerekçeleri ve bidayetteki çalışmalar, tetkik edilirse bunun böyle olduğu görülür. Aksi halde, gelişmesi istenen, üzerinde bunca çalışma yapılan ve kısmen de meyvaları alınan menkul sermaye piyasası ortadan yok olur gider.

Bütün bunları düşünerek, hatta idarenin daha çok vergi almasını sağlamak istiyorsak, sermaye şirketlerinin teşviki çok yerinde olacaktır. Bize göre, kurumlar vergisinin nispetinin arttırılması şöyle dursun, eski haline ve hatta daha da aşağı indirilmesi, neticede vergiyi arttıran bir etken olarak görülmektedir.

Kurumlar vergisinin nihai bir vergi olmadığı, kazançların ileride ortaklara intikalinde beyan edilmesi suretiyle vergilendirildiği dikkate alınırca, bu verginin munzam bir vergi olduğu da iddia edilebilir. Bu haliyle de bu vergiyi indirmek, idareye zarardan çok yarar sağlayacaktır. Batı ülkeleri konuyu ortaya böyle koymakta, sabırla ve bilimsel olarak neticeyi böyle beklemekte ve kalkınmaktadırlar. Bizim Gelir Vergisi sistemimiz de sosyal amaçlı olarak böyle hazırlanmıştır. Ne var ki, müterakki nispetler ve bazı istisnalar günün koşullarına uymadığı için bu Kanundan şikâyet edilir olmuştur.

Bidayette, Gelir Vergisi mevzuatının ilk uygulama yıllarında bu konular çok tartışılır, kanunları hazırlayanlar yukarıda arzetmeye çalıştığımız gibi düşünürlerdi. Bugün nesil değiştikçe, bütün kabahat kanunlara yüklenir oldu. İdaredeki genç arkadaşlar da denetim noksanlığından ve uygulamadan gelen kusurları mevzuata yüklemeye başladılar. Bütün bu kaçaklara rağmen, ücretlilerden alınan haksız vergi nedeniyle, son yıllarda bütçe gelirleri arasında verginin arttığı da bir gerçek. Oysa ki, ülkemizde vergi yükü, normal ödeyenler için batıdan çok yüksektir. Vergi kaçıranlara kanun ne yapsın? İdare bunların peşini bırakmamalıdır. Biz burada, günümüz vergiciliğinde moda haline getirilmek istenen (ücretlilerde olduğu gibi) kolay vergi tahsilinin sakıncalarını ifade etmek, Ülkeye getirdiği telâfisi güç yaralara işaret etmek isteriz. Toplu İş Sözleşmeleriyle artan ücretler ne oluyor? Çalışanın cebinde mi kalıyor? Yoksa üretilen malın maliyetine binerek sabit gelirlielerin sırtına binmiyor mu? Hayat pahalılığına hatta enflasyona neden olmuyor mu? O yüksek düzeyde ödenen vergilerin belki bir kısmı yatırımlara gidiyor amma, sendikalarla işverenleri bu derece birbirine düşürmesi doğal mı? Bu döndünün anarşiyi körüklemek, istikrarsızlığı normal hale getirmekten başka ne yararı var? İşte bunun için diyoruz ki, Vergi Kanununda bir değişiklik yapılması gerekiyorsa, o da 103 üncü maddedeki, müterakki nispetlerin değiştirilmesi ve yukarıda da kısmen bahsettiğimiz istisna hadleri ile Gayrimenkul Sermaye iradlarına ait hadlerin mükellef lehine değiştirilmesi olmalıdır. Bu suretle 103 üncü maddede ücretlilere yapılan haksızlık da giderilecektir.

Emlâk Vergilerinin gelir vergisine mahsubunun yersiz olduğu görü-
şüne gelince, bunu da dar açıdan ele almamak gerekir. Bir ücretli, ka-
zancının % 100'üne ait gelir vergisini ödediği ve başka kazancı da ol-
madığı halde, oturduğu dairesinin emlâk vergisini, vergisi ödenmiş net
ücretinden ödemektedir. Bu vergi haklı bir vergi midir? Gelir Vergisinin
ilk uygulamaya girdiği 1950'lerde bunun dahi tartışıldığını hatırlıyoruz.
Hatta, bir ücretlinin veya diğer mükelleflerin gelir getiren ve getirmeyen
iki gayrimenkulünden, birisi için vereceği beyannamede, her iki gayrimen-
kule ait Emlâk Vergisinin Gelir Vergisinden mahsubu caiz idi. Kanun ve
beyannameler bidayette böyle düzenlenmiştir. Daha sonraları, uygula-
ma irat getirmeyenlerin vergisinin mahsup edilemeyeceği şekline dönüş-
türülmüştür. Bu basit örnekleme dahi konunun kül halinde ele alınma-
sına yetmektedir. Kanunun çatısı, maddeleri, kanun koyucunun maksadı
ve hatta hakkaniyet onu icabettirir ki, gayrimenkulün iradına göre öde-
nen Gelir Vergisinden, ona ait emlâk vergisinin mahsubu kadar doğal
bir şey olamaz.

Sayın yazarın yazısının bir paragrafı ele alarak onu tenkit etmeyi dü-
şünmediğimizi her halde takdir edersiniz. Bizim burada dile getirmek istediğimiz şey, konunun tartışılması ve eğer fayda mülâhaza edilirse işlenmesinden ibarettir.

En derin saygılarımla

Muzaffer Gümüş
Bağdat Caddesi 148/13
Kızıltoprak - İSTANBUL

OKUYUCU MEKTUBUNA YANIT

Dergimizin Mayıs/1977 sayısında yayınlanan «2000 Yılı'nın Hayalleri ve 1977 Yılı'nın Ekonomik Gerçekleri» başlıklı yazıda yer alan, kısa vadede vergi gelirlerini artırmaya yönelik önlemlere ilişkin önerilerimiz nedeniyle Sayın Muzaffer Gümüş'ün ileri sürdüğü görüşler, bana bu konuda açıklama olanağı verdiği için kendisine müteşekkirim.

Açıklamalarımız, sayın Muzaffer Gümüş'ün mektubunda yer alan sıra esas alınmak suretiyle düzenlenmiştir.

1. Yazımızda dağıtılmamış kurum kazançlarında, menkul sermaye iratlarında ve serbest meslek kazançlarında yalnız kesinti oranlarının yükseltilmesi öngörülmüştür. Yoksa ne nihai vergi oranlarının yükseltilmesi ne de gelir vergisi faizlerinin değiştirilmesi önerilmiştir. Gerçi, bugünkü koşullar altında, gelir vergisi kanununun 103 üncü maddesinin yeniden düzenlenmesi, kesin bir zarurettir. Ancak bunu kısa sürede gerçekleştirebilecek bir önlem olarak görmemekteyim. Daha açık bir deyişle Gelir Vergisinin mevcut tarifesi geçerli olmak üzere, ücretler dışında, vergi kesinti oranlarının yükseltilmesini önermekteyim. Teknik bir deyişle, öneri, kısa vadede

Gelir Vergisi Kanununun 103 üncü maddesine hiç dokunulmadan, anılan kanunun 105 inci maddesinin değiştirilmesidir.

2. Öneriler, kesinti oranlarının yükseltilmesi, teorik olarak ilgili vergi mükelleflerinin nihai vergi yükünü arttırmıyacaktır. Sayın Gümüş'ün de belirttiği gibi, kaynakta kesme; bir vergi tahsil usulü olup, bir vergilendirme yöntemi değildir. Nitekim Gelir Vergisi Kanunumuz, bu hususu açıkça belirterek, vergi kesintisinin vergi mükelleflerinin ileride tahakkuk edecek vergilerine mahsuben yapılacağı esasını koymuştur. Gerçekten, vergi kesintisi, vergi mükelleflerinin vergi borcuna mahsuben peşin tahsil edilmiş bir nev'i avans niteliğindedir. Vergi mükellefi, beyanamesini verdiği zaman, beyanamede hesaplanmış vergiden, evvelce kesinti yolu ile ödenmiş vergileri indirecek ve kalan vergi borcunu ödeyecektir. Tevkif yolu ile kesilmiş olan vergi, mükellefin nihai olarak ödemesi gerekli vergi tutarından fazla ise vergi mükellefi aradaki vergi farkını vergi dairesinden alacaktır.

3. Yukarıda açıklanan nedenle, menkul sermaye iratlarında vergi kesintisi oranının yükseltilmesinin, vergi adaletsizliğine ve sermaye piyasasının gelişmesine engel olacağı görüşüne katılmıyorum. Menkul sermaye iradı elde eden düşük gelirli grupların ortalama gelir vergisi yükü, önerilen % 20 kesinti oranının altında kaldığı takdirde, ilgili vergi mükelleflerinin beyannameye tabi olmaları veya beyanname vermeleri halinde, aradaki fark kendilerine iade edilecektir. Denilebilir ki, bu kişilerin vergi beyanamesi vermeleri, idarenin kesinti yoluyla fazla tahsil ettiği vergiyi iade etmesi, formaliteleri artırır, vergi mükelleflerini gereksiz şekilde külfet altına girmeleri gibi sakıncalar doğurabilir. Bu sakıncaların abartılmaması gerektiği kanısındayız. Şöyle ki :

i. Menkul sermaye iradının daha çok ve daha büyük tutarlarda, birikimi olan yüksek gelir grupları tarafından elde edildiği bir gerçektir. Yüksek tutarda menkul sermaye iradı elde eden zaten düşük gelir grubuna dahil olamaz.

ii. Ekonomimizde süregelen devamlı enflasyon sonucu mükelleflerin parasal gelirleri arttığından, yükümlüler, daha yüksek gelir dilimleri üzerinden artan oranda vergi ödemek zorunda kalmaktadırlar. Bu nedenle, menkul sermaye iradı elde etmekle beraber, ortalama vergi yükü % 30 un altında kalacak vergi mükelleflerinin sayısı ihmal edilir ölçüler içerisinde kalacaktır.

iii. Bir an için, küçük bir mükellef grubunun, beyanname vermemeyi yeğledikleri, bu nedenle vergi kesintisinin, bu mükellefler üzerinde nihai yük olarak kaldığı düşünülse bile, bunun doğuracağı vergi adaletsizliği, hâlen Gelir Vergisi Kanununun ve uygulamasının doğurduğu geniş sosyal ve vergi adaletsizliği yanında bir hiç mertebesinde kalacağı kuşkusuzdur.

4. Vergi kesintisi oranlarının yükseltilmesi, sayın Gümüş'ün önerdiği daha etkin vergi denetimi önerisine ters düşmemektedir. Vergi kesintisi oranlarının yükseltilmesi ile verginin daha etkin şekilde denetimi biribiri ile

bağdaşır iki önlemdir. Yukarıda da belirtmeğe çalıştığım gibi, vergi kesintisi usulü, bir tahsil yöntemidir, mükellefin nihai vergi yükünü arttırmadan verginin daha çabuk ve güvenilir şekilde tahsiline olanak vermektedir.

5. Haklı olarak, şu soru sorulabilir. Madem ki vergi kesintisi oranlarının yükseltilmesi, mükelleflerin nihai vergi yüklerini arttırmamaktadır, şu halde bu oranların yükseltilmesinde niçin ısrar edilmektedir? Kesinti oranlarının yükseltilmesinin sağlayacağı yararları bir kez daha açıklayalım.

i. Sözü edilen kesinti oranlarının tesbitinden bu yana çok uzun süre geçmiştir. O günün koşullarında kesinti oranları ilgili vergi mükelleflerinin nihai vergi yükü oranına yakın iken, bugün vergi mükelleflerinin daha yüksek gelir dilimlerine girmeleri sonucu, bu oranlar, anlamlarını yitirmiş, sembolik bir nitelik almıştır. Verginin kesinti yoluyla alınmasında amaç, sembolik bir vergi tahsilâtı yapmak değil, mükelleflerden nihai vergi yüklerine yakın şekilde vergi almaktır. Ücretlilerden verginin tamamı, kesinti yoluyla alınırken, diğer mükelleflerden nihai yüklerinin çok altında kesinti yapılması, bu kişilere, eğer öderlerse, vergilerini geç ödemek gibi avantaj sağlamaktadır.

ii. Enflasyon dönemlerinde gelirin elde edilmesi ile vergilendirilmesi arasındaki zaman aralığı kısaltıldıkça, gelir vergilerinin ekonomik istikrarı sağlayıcı etkileri artmaktadır. Bu nedenle kaynakta kesinti usulü, gelirin elde edildiği anda vergilendirilmesine de olanak sağlayacak, gelir vergisinin otomatik bir düzenleyici (stabilizatör) fonksiyonunu güçlendirmektedir.

iii. Kaynakta vergi kesintisi usulü, gerçekte bir tahsil usulü olmakla beraber, bazı hallerde nihai vergilendirme niteliği olmakta, bir fark yöntemi haline dönüşmektedir.

Sayın Gümüş'ün de belirttikleri gibi, hamiline yazılı menkul kıymetlerde, mükellefler çoğu kez, beyanname vererek, yıllık gelirlerini topluca bildirmediklerinden, kaynakta vergi kesintisi usulü, bu mükellefler için nihai bir vergilendirme şekli olmakta, çok daha yüksek vergi oranları üzerinden gelir vergisi ödemek durumunda olan mükellefler, yalnız gelir vergisi kesintisi (stopaj) ile yetinmektedirler. Bu durumun aşikâr bir vergi kaybına ve adaletsizliğine yol açtığı bir gerçektir.

Sayın Gümüş, bu vergi kaybını önlemek için daha etkin bir vergi denetimi ve belge düzeninin iyileştirilmesini önermektedir. Bu öneriye katılmamak mümkün değildir. Ancak daha iyi denetim ve belge düzeninin iyileştirilmesi ile kesinti oranlarının yükseltilmesi, birbirlerinin alması değil tamamlayıcıdır. Daha iyi denetim ve belge düzeninin iyileştirilmesi, vergi matrahının sağlıklı şekilde saptanmasına; kesinti oranlarının yükseltilmesi ve verginin daha süratle ve güvenilir şekilde tahsiline olanak vermektedir.

iv. Serbest meslek kazançları, bugünkü koşullar altında izlenmesi, denetimi en zor ve belki de vergi kaybının en yüksek olduğu alandır. Kesinti oranlarının yükseltilmesi, bu alanda vergi kaybını azaltabilecek, hiç olmazsa verginin hazineye erken ödenmesine yol açacaktır.

6. Dağıtılmamış kurum kazançlarında gelir vergisi kesinti oranının düşük tutulmasının, hem vergi adaleti, hem de milli ekonomi açısından sakıncalı yönleri vardır. Vergi adaleti yönünden sakıncalı yönleri şöyle özetlenebilir :

i. Şahıs şirketleri, ortaklıklar, tek sahipli firmalar, elde etmiş oldukları kazançları, yatırımlara tahsis etmiş olsalar, oto - finansmanda kullanmış olsalar dahi % 63 oranına varan (% 60 Gelir Vergisi, % 3 Mali Denge Vergisi) vergi ödemektedirler. Bu nedenle sermaye şirketleri ile diğer teşebbüs şekilleri arasında birinciler lehine bir ayırım yapılmış olmaktadır.

ii. Bu vergi avantajından, pratikte daha çok kapalı aile anonim şirketten yararlanmaktadır. Çok ortaklı, halka açık anonim şirketler, kâr dağıtımını yapmak zorunda olduklarından, bu avantaj onlar için genellikle sözkonusu olmamakta veya sınırlı şekilde olmaktadır.

iii. Kapalı aile anonim şirketlerinde, kârın dağıtımını çok ileri tarihlere ertelenebildiğinden hatta ortağın belki de ömrü boyunca dağıtım yapılmadığından veya yapılmamış olarak gösterildiğinden, dağıtılmamış kurum kazançlarında vergi kesintisi, avans mahiyetinde bir vergi ödeme niteliğini yitirmekte, nihai vergi yükü şekline dönüşmektedir.

iv. Teorik olarak sermaye gelirlerinin, emek gelirlerinden daha ağır bir şekilde vergilendirilmesi gerekirken, Türkiye'de sermaye kazançlarının daha düşük oranlarda vergilendirilmesi için yasal olarak kapılar açılmaktadır.

Dağıtılmamış kurum kazançlarının daha düşük oranlarda vergilendirilmesinin, milli ekonomi açısından da aşağıda belirtilen sakıncaları vardır :

i. Oto - finansmana ilişkin vergi avantajları, para ve maliye politikalarının özellikle kaynak dağılımı üzerindeki etkinliklerini zayıflatmaktadır.

ii. Oto - finansman teşvik edildiği zaman, firmaca yaratılan fonların yine aynı sektörde kullanılması eğilimi kuvvetli olmakta, bu eğilim, ekonomik faaliyetlerin çeşitlenmesini, yeni sektörlere yatırım yapılmasını sınırlamaktadır.

iii. Oto - finansman yoluyla sağlanan fonların maliyeti vergi avantajı nedeniyle daha düşük olduğundan, firmalar bu fonları marjinal verimi daha düşük yatırımlarda kullanabilmekte; bu durum ekonomideki kaynak dağılımı üzerinde olumsuz etki yapabilmektedir.

iv. Oto - finansmanı teşvik etmenin, ekonomi açısından alternatif veya fırsat maliyeti vardır. Bunlar, ekonomi açısından maliyeti olmayan fonlar değildir. Bunların alternatif maliyeti, devletin gerçekleştireceği yatırımların sosyal marjinal üretkenliğidir. Türkiye'de yeterince vergi gelirinin toplanamaması, devlet cari ve zorunlu transfer harcamalarında bir kısıntı yapmadığından, kamu eliyle gerçekleştirilen yatırımlar üzerinde olumsuz etkiler yapmaktadır. Bu yatırımlar da genellikle alt yapı yatırımları, enerji yatırımları, sermaye ve ara malı üretmeğe yönelik yatırımlar olmaktadır. Sözkonusu yatırımlarda finansman yetersizliği nedeniyle geri kalışlar, oto -

finansmanı teşvik etmenin alternatif maliyetini teşkil etmektedir. Veya kamu kesimi, yatırımları gerçekleştirmek için, sıhhatli olmayan kaynaklara, T. C. Merkez Bankası kredilerine başvurmakta, bu durum Türkiye'de ekonomik istikrarı bozucu önemli bir etmen olmaktadır.

v. Türkiye'de öz sermaye ile finanse edilen yatırımlar, belli kcsullara sahip oldukları takdirde, yatırım indiriminden yararlanmaktadırlar. Yatırım indirimi müessesesi vergi kanunlarımızda mevcut olduğuna göre, ayrıca bir de oto - finansmanın teşviki ekonomik anlamını da bir yerde yitirmektedir.

7. Gelir Vergisi ile Emlâk Vergisinin nitelikleri birbirinden farklı olduğundan, bir mükellefin bu iki vergiyi ödemesinin, bir vergi mükerrerliği doğurmayacağı kanısındayım. Gelir Vergisi, gelir üzerinden ödenen bir vergi olduğu halde, emlak vergisi bir servet vergisi niteliğindedir. Birçok ülkede olduğu halde Türkiye'de genel bir servet vergisi yoktur. Emlâk Vergisi kısmi bir servet niteliğindedir. Gelir vergisi dışında, ayrıca bir servet vergisi alınması haklı görülebilir. Gayrimenkul sermaye iradı elde eden düşük gelirli grupları korumak için, istisna haddi yazımızda önerilen şekilde yükseltilebilir. Belki bir düzeyin üzerinde gelire sahip olan kişilerin, ayrıca kısmi bir servet vergisi ödemelerinde bir sakınca görmemekteyim.

8. Sayın Gümüş'ün vergi kayıplarının önlenmesi için daha etkin vergi denetimine ilişkin önerilerine katılıyorum. Ancak etkin vergi denetimi, uzun vadeli bir önlem daha doğrusu bir özlemdir. Türkiye, 1950 yılından beri daha etkin bir vergi denetimi, daha iyi bir vergi idaresinin özlemini çekmektedir. 27 yıllık bir çabaya rağmen, bu konuda büyük başarı kazanılamamıştır. Uzun yıllar vergi denetiminde çalışmanın kazandırdığı tecrübe, Türkiye de daha uzun yıllar istenen etkinlikte bir vergi denetim mekanizmasının kurulamayacağı kanısını, doğru veya yanlış, bende doğurmuştur. Türkiye'de vergi mükellefleri hakkında toplanan bilgiler yetersizdir; vesika düzeni yerleşmemiştir, vergi kaçakçılığı daha çok işlemlerde belge alıp vermemek yoluyla yapılmaktadır. Vergi denetiminde bilgisayarlardan yararlanma, belge düzeninin iyileştirilmesi uzun zaman alabilecek önlemlerdir. Türkiye, etkin bir vergi denetimi kurma çabasıyla birlikte, vergi kanunlarının vergi kayıplarına yol açabilen boşluklarının doldurulması birlikte yürütülmelidir.

9. Bir ülkede vergi sistemi kurulurken, o ülkenin vergi idaresinin kapasitesi de gözönünde tutulmalıdır. Vergi sistemi, kâğıt üzerinde, teorik olarak ne kadar mükemmel olursa olsun, uygulayacak vergi idaresinin kapasitesi sınırlı ise, o mükemmel vergi sistemi, pratikte gerek vergi adaleti, gerek ekonomik etkileri açısından sakıncalı sonuçlar doğurabilmektedir. Bugün ülkemizde vergi idaresinin kapasitesi sınırlıdır. Bu nedenle vergi kanunlarının idareye fazla külfet yüklenmeden düzenlenmesi zorunluğu vardır. Kaynakta kesinti usulünün yaygınlaştırılmasının, birçok alanda bir tarh yöntemi gibi uygulanmasının, vergi idaresinin yükünü hafifletmesi ve vergi tahsilinin güvenliğini sağlaması açısından yararlı görmekteyim.

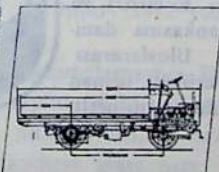
Saygılarımla,
Öztin AKGÜÇ

Daha iyi kamyonlar daha iyi sürücüler yaratır.

En iyi bir mal taşıyıcı Fiat kamyonlarıdır. Bu kamyonlar sağlamdır, yük taşıma kapasiteleri yüksektir, yakıt ekonomisi yüksektir ve bakımları kolaydır. Ayrıca, Fiat kamyonları için çok sayıda aksesuar mevcuttur. Bu aksesuarlar, kamyonun kullanım alanını genişletir. Bu aksesuarlar, kamyonun kullanım alanını genişletir. Bu aksesuarlar, kamyonun kullanım alanını genişletir.

Kamyoncuların iş yapış tarzı, kamyonların kullanım alanını genişletir. Bu kamyoncuların iş yapış tarzı, kamyonların kullanım alanını genişletir. Bu kamyoncuların iş yapış tarzı, kamyonların kullanım alanını genişletir.

1921'den beri, Fiat kamyonları, dünya çapında en iyi kamyonlardır. Bu kamyonların, dünya çapında en iyi kamyonlardır. Bu kamyonların, dünya çapında en iyi kamyonlardır.

Daha iyi kamyonlar
daha iyi sürücüler yaratır.

FIAT
veicoli industriali

Türkiye'de mal taşıyıcı OTO YOL SANAYİ A.Ş. Müşteriler Katı/İST
Türkiye Genel Dağıtım: OTO YOL PAZARLAMA A.Ş. Büyükdere Cad. No. 85 Sisli Han Kat: 6 Mecidiyeköy/İST

GM 11 311

ticaretiniz deniz aşırı ülkelerle ilgili ise

Uluslararası Endüstri ve Ticaret Bankasına danışabilirsiniz. Uluslararası Bankası, tecrübeli, uzman personeli, dünyanın çeşit-

li köşelerindeki muhabirleriyle, uluslararası ticari sorunlarınıza köklü çözüm yollarını getiren bankadır.

**ULUSLARARASI
ENDÜSTRİ VE TİCARET
BANKASI A.Ş.**

1. Genel Hatlarla Gelişmeler :

Bankalar, mevduat ve kredilerle ilgili ayrıntılı bilgiler genellikle ilgili dönemi izleyen yılın ilk yarısının sonlarına doğru yayınlandığından, bir önceki yıla ait banka, mevduat ve krediler alanındaki gelişmeleri ancak bir zaman aralığı ile topluca değerlendirmek, analiz etmek mümkün olabilmektedir.

1976 yılında banka, mevduat ve kredi alanındaki gelişmeler genel hatlarıyla şöyle özetlenebilir :

1. Bankacılık sistemimizde, geçen yıl kurumsal alandaki en önemli gelişme Devlet Sanayii ve İşçi Yatırım Bankasının (DESIYAB) faaliyete geçmiş olmasıdır. Bir yatırım holding şeklinde faaliyet göstermesi ve yatırım bankacılığına özgü bazı fonksiyonları yerine getirmesi beklenen DESİYAB'ın işçilerimizin yurt dışındaki birikimlerinin yatırımlara kanalize olmasında da önemli katkıları olabilecektir.

DESIYAB'ın ilâvesi ile 1976 yılı sonunda ülkemizde faaliyette bulunan banka sayısı 44'e yükselmiştir. Ancak 1977 yılının ilk yarısında, 1919 yılından itibaren ülkemizde faaliyette bulunan Banka Komerçiyale İtalyana'nın mevcut şubelerini kapatma kararı üzerine, hâlen faaliyette bulunan banka sayısı 43'e inmiştir.

2. Maliye Bakanlığının yeni banka şubeleri açılması konusunda kısıtlayıcı olarak nitelendirilebilecek tutumuna ve anılan bakanlığın bankaların şube açmasına ilişkin 1974 yılında yayınlanmış tebliğinin halen yürürlükte olmasına karşın, banka şube sayısı, 1976 yılında bir önceki yıla kıyasla % 5 oranında artarak anılan yıl sonunda 4835'e yükselmiştir.

3. 1976 yılında da, bir önceki yılda olduğu gibi mevduat ve kredi alanındaki gelişmeler, DÇM (dövizle çevrilebilir mevduat) hesaplarının etkisi altında kalmıştır. 1976 yılında DÇM hesaplarındaki artış, 1975 yılına kıyasla görece olarak yavaşlamasına rağmen, sözkonusu yılda yaklaşık olarak 790 milyon dolar net DÇM girişi olmuş ve DÇM hesapları 1976 yılı sonunda 1 milyar 777 milyon dolara yükselmiştir.

4. Mevduat artış hızı 1975 yılına kıyasla yavaşlamıştır. Hatırlanacağı üzere, 1975 yılında toplam mevduat (DÇM hesapları dahil), Cumhuriyet döneminde Türk bankacılığında kaydedilen en yüksek oranda artarak, yıllık artış hızı % 45 oranında gerçekleşmiş idi. Mevduat artış hızı, 1976 yılında ise % 30.3 olmuştur.

5. Toplam mevduat % 30.3 oranında artış göstermekle beraber çeşitli mevduat türlerinde artış hızı birbirinden farklı olmuştur. En yüksek oranlı artış, DÇM hesaplarının etkisiyle, bankalar arası mevduatta % 89 olarak gözlenmiştir. Dövizle çevrilebilir mevduat, ülkemize genellikle bankalar mev-

duatı şeklinde geldiğinden, DÇM hesapları, son iki yılda, bankalar mevduatında büyük artışlara yol açmıştır. Bankalar mevduatındaki % 89'luk artışı, sırasıyla ticari mevduattaki artış % 40,1, tasarruf mevduatındaki artış % 17,6 ve resmi mevduattaki artış % 17,1 ile izlemiştir.

6. 1976 yılında, mevduatın vade yönünden bileşiminde de bir önceki yıla kıyasla değişme olmuş, vâdesiz mevduatın toplam mevduat içindeki payı % 70,7'den % 68,3'e düşerken; vadeli mevduatın payı da % 29,3'den % 31,7 yükselmiştir. Tasarruf mevduatı içinde vadeli tasarruf mevduatının payı düşerken, toplam mevduat içinde vadeli mevduatın payının yükselmesi, bankalar mevduatına dahil DÇM hesaplarının önemli bir bölümünün bir yıl veya bir yıldan daha uzun süreli oluşunun sonucudur.

7. 1976 yılında bankaların kaynak yapısında değişmeler olmuş; mevduatın (DÇM hesapları hariç) artış hızındaki yavaşlama nedeniyle toplam kaynaklar içindeki payı % 68,6'dan % 64,6'ya düşmüştür. DÇM hesapları dahil edildiğinde mevduatın toplam kaynaklar içindeki payı çok hafif bir gerileyiş göstermiş; 1975 yılı sonundaki % 76,4 oranındaki düzeyinden 1976 yılında % 76,2'ye inmiştir (1).

Banka kaynakları içinde Dövizle Çevrilebilir Mevduat hesaplarının payı giderek önemini arttırmaktadır. Gerçekten Dövizle Çevrilebilir Mevduatın toplam banka kaynakları arasındaki payı 1974 yılında % 1,1 iken bu oran 1975 yılında % 7,8'e ve 1976 yılında da % 11,6'ya yükselmiştir (2). Türk bankacılık sistemi, kaynak açısından daha çok bağımlı hale gelmiştir.

Mevduattaki artış hızının yavaşlamasına karşın kredi talebindeki canlılık, 1976 yılında bankacılık sisteminin, T. C. Merkez Bankası kaynaklarına daha geniş ölçüde başvurmasına yol açmıştır. 1975 yılında bankaların Merkez Bankasından sağladıkları kaynakta sadece 2.4 milyar liralık bir artış olduğu halde; 1976 yılında bankalar Merkez Bankasından 15,1 milyar lira ek kaynak sağlamışlardır. Artık, 1975 yılından farklı olarak, zirai finansmandan çok reeskont ve avanslardan ileri gelmiştir. 1976 yılında Merkez Bankasının bankalara sağladığı reeskont ve avanslar 12,7 milyar lira, zirai finansman 2,4 milyar TL. artış göstermiştir (3). Bu gelişme sonucu T. C. Merkez Bankası kredilerinin banka kaynakları içindeki payı % 13,6'dan % 16,3'e yükselmiştir.

Bankaların öz sermayeleri ile diğer kaynaklarının toplam kaynaklar içindeki payı ise 1975 yılındaki % 10'luk düzeyinden 1976 yılında % 7,5'a gerilemiştir.

Banka kaynakları arasında DÇM hesapları ile Merkez Bankası kredileri, 1976 yılında görece önemlerini arttırmışlardır. Öz kaynak ve mevduat-

(1) Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası 1976 Yıllık Rapor. S. 62.

(2) Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası 1976 Yıllık Rapor. S. 62.

(3) Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası 1976 Yıllık Rapor. S. 62.

taki görelî gerilemeye karşın, DÇM hesapları ile Merkez Bankası kredilerinin, toplam kaynakları içindeki payının yükselmesi, banka kaynakları açısından sağlıklı bir gelişme olarak nitelendirilemez.

8. Banka kredilerindeki artış hızı, 1975 yılına kıyasla yavaşlama göstermekle beraber, 1976 yılında % 33,4 olmuştur. Hatırlanacağı gibi, bir önceki yıl banka kredilerindeki artış oranı % 42,2 idi. Banka kredileri 1975 yılı sonundaki 143.564 milyon liralık düzeyinden 1976 yılı sonunda 191.581 milyon liraya yükselmiştir.

9. 1976 yılında bankaların kaynak kullanım yapıları da değişmiştir. Bankaların toplam kaynak kullanımını 100 kabul edilirse, 1976 yılında kaynak kullanımını içinde kredilerin payı % 72'den % 73,1'e, tahvil ve iştiraklerin payı % 5,1'den % 6,5'a yükselirken; emre hazır değerlerin payı % 7,5'den % 6,1'e, mevduat munzam karşılıklarının payı ise % 15,4'den % 14,3'e düşmüştür (4). Böylece bankaların mali bünyeleri daha az likit hâle gelmiştir.

Diğer bir deyişle bankalar 1976 yılında likiditelerinden bir ölçüde feragat ederek, kredilerini ve iştiraklerini genişletmişler, gelir getiren aktiflerini görel olarak arttırmışlardır.

Banka kaynakları ve kullanım yerleri hakkında yukarıda verilen açıklamalar, aşağıdaki tabloda özet olarak gösterilebilir.

Kullanım Yerleri	Banka Kaynakları				
	1975	1976	1975	1976	
Emre Hazır Değerler	% 7.5	% 6.1	Mevduat (DÇM hariç)	% 68.6	% 64.8
Mevduat Munzam karşılıkları	% 15.4	% 14.3	DÇM	% 7.8	% 11.6
Krediler	% 72.0	% 73.1	Merkez Bankası Kredileri	% 13.8	% 16.3
Tahvil ve İştirakler	% 5.1	% 6.5	Öz ve Diğer Kaynaklar	% 10.0	% 7.5
Toplam	% 100	% 100		% 100	% 100

10. Banka kârları, 1976 yılında, önceki yıllara kıyasla çok büyük artış göstermiştir. Hiç kuşkusuz, enflasyonist bir ortam, DÇM hesaplarına dayalı banka kredilerindeki genişleme ve bankaların gelir getiren aktif değerlerindeki görelî artış, banka kârlarının yükselmesinde önemli etmenler olmuşlardır. Bankalar, (TCMB, DYB, DESİYAB, TSKB, SYKB, Sümerbank, Denizcilik Bankası, İller ve Turizm Bankaları hariç) 1976 yılında 3.132.2 milyon TL. kâr sağlamışlardır. Ticaret bankaları olarak nitelendirebileceğimiz grubun 1974 yılında kâr toplamaları 1.034,6 milyon TL., 1975 yılında da 1.699,8 milyon

(4) Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası 1976 Yıllık Rapor. S. 62.

lira idi. Yukarıda parantez içerisinde sayılan bankalar dışındaki bankaların açıkladıkları kârlarının 1976 yılı sonu öz sermayeleri tutarına oranı % 38.8 dir. Hatta ki bu oran (açıklanan kâr toplamı/öz sermaye) 1973, 1974 ve 1975 yıllarında sırasıyla % 16.4, % 18.4, % 26.2 idi. Açıklanan bilançolar, banka kârlarının hem tutar hem de oransal olarak yükselmekte olduğunu ortaya koymaktadır.

II. Sosyal Bilgiler ve Değerlendirmeler

Özellikle, Türkiye Bankalar Birliğinin «Bankalarımızın 1976 Sonu Bilanço ve Kâr ve Zarar Hesapları, Teşkilât Mevduat ve Krediler Hakkında Bilgiler» isimli 77 sayılı yayımından yararlanarak, 1976 yılında Banka, mevduat ve kredi alanındaki gelişmeler, sayısal olarak, aşağıdaki bölümlerde ayrıntılı bir şekilde ortaya konulmağa çalışılmıştır.

A. KURAMSAL GELİŞMELER

1. Faaliyette Bulunan Bankalar

1976 yılı sonunda ülkemizde faaliyette bulunan banka sayısı 44'dür. Mevcut bankalar, şu şekilde bir ayrıma tâbi tutulabilir :

Bankalar	Adet
— Emisyon Bankası (T.C. Merkez Bankası)	1
— Milli Bankalar	36
Hususi Kanunla Kurulmuş Bankalar (T.C. Merkez Bankası hariç)	13
Diğer Bankalar	23
— Yabancı Bankalar	5
— Özel Kalkınma ve Yatırım Bankaları	2
Toplam	44

Veriler 1960'lardan sonra ülkemizde gözlenen banka sayısındaki azalma eğiliminin son yıllarda durduğu izlenimini vermektedir. Ancak bu duruşun geçici olduğu, gelecek yıllarda, dünya bankacılığındaki genel gelişmeye paralel olarak, bankalar arasındaki füzyon ve birleşmeler sonucu banka sayısında azalma olacağı tahmin edilmektedir. Zaten plân ve programlarda da, banka sayısının, bankalar arası birleşmeler yoluyla azaltılması öngörülmüştür. Kalkınma plânlarının benimsediği bu ilkenin gelecek yıllarda uygulama alanına konulması beklenebilir.

2. Banka Şube Sayısındaki Gelişmeler

1976 yılında açılan yeni 230 şube ile 1976 yılı sonunda banka şube sayısı (Girne, Lefkoşe, Magosa ve Omorfo'da bulunan altı şube dahil) 4.835'e yükselmiştir. 1964 - 1976 döneminde banka şube sayısında görülen gelişmeler Tablo I'de verilmiştir.

TABLO : I

BANKA ŞUBE SAYISINDA GELİŞMELER

Yıllar	Şube Sayısı	Yıl İçerisinde Açılan Şube Sayısı	Artış Oranı %
1964	1909	89	3,7
1965	1981	72	3,7
1966	2058	77	3,8
1967	2223	165	8,0
1968	2551	328	14,7
1969	2948	397	15,7
1970	3210	262	8,8
1971	3427	217	6,8
1972	3682	255	7,4
1973	4023	341	9,3
1974	4425	402	10,0
1975	4605	180	4,1
1976	4835	230	5,0

Tablonun ortaya koyduğu gibi, banka şube sayısındaki artış, bir önceki yıla kıyasla hızlanmıştır. Bununla beraber 1967 - 1974 dönemine kıyasla, anılan yılda banka şube sayısındaki artış sınırlı ölçüler içerisindedir. Maliye Bakanlığının, bankaların yeni şube açmaları hususunda kısıtlayıcı olarak nitelendirilebilecek tutumunun yanısıra, büyük bankaların yurt yüzündeki örgütlenmelerini büyük ölçüde tamamlamış olmaları ve yeni ticari bankaların kurulmasına fiilen müsaade verilmeyişi, gelecek yıllarda da banka şube sayısındaki artışları sınırlı ölçüler içerisinde tutabilecek etmenler olarak görülmektedir.

Banka şubelerinin bölgeler arası dağılımı, geçmiş yıllarla karşılaştırılmalı olarak Tablo II'de verilmiştir.

1976 yılında açılan banka şubelerinin gene gelişmiş bölgelerde yoğunlaştığı gözlenmektedir. Gerçekten anılan yılda yeni açılan şubelerin % 51,3'ü Ege, Marmara ve Akdeniz bölgelerinde toplanmıştır. Maliye Bakanlığının benimsediği, yeni açılacak banka şubelerinin üç büyük il dışına yapılması ilkesinin, 1976 yılında tam anlamıyla uygulanamadığı izlenimi edinilmekte-

TABLO : II

BANKA ŞUBELERİNİN BÖLGELERARASI DAĞILIMI

Bölgeler	1964		1970		1972		1973		1974		1975		1976	
	Adet	%	Adet	%	Adet	%	Adet	%	Adet	%	Adet	%	Adet	%
1. Orta Kuzey	261	13.7	452	15.3	560	15.2	622	15.5	683	15.4	699	15.2	723	15.0
2. Ege	360	18.9	599	18.7	695	18.9	767	19.1	838	19.0	895	19.5	938	19.4
3. Marmara	548	28.7	937	29.2	1081	29.4	1109	29.6	1344	30.4	1375	29.9	1418	29.4
4. Akdeniz	162	8.5	285	8.9	340	9.2	365	9.1	408	9.2	422	9.2	454	9.4
5. Kuzey Doğu	82	4.3	106	3.3	116	3.1	118	2.9	127	2.9	136	2.9	147	3.0
6. Güney Doğu	101	5.3	133	4.1	140	3.9	151	3.7	159	3.6	165	3.6	177	3.7
7. Karadeniz	176	9.2	298	9.3	353	9.6	388	9.6	417	9.4	436	9.5	461	9.5
8. Orta Doğu	99	5.2	154	4.8	164	4.5	172	4.3	180	4.1	189	4.1	213	4.4
9. Orta Güney	118	6.2	204	6.4	228	6.2	248	6.2	266	6.0	282	6.1	298	6.2
T a p l a m	1907	100.-	3208	100.-	3680	100.-	4021	100.-	4411	100.-	4599	100.-	4829	100.-

NOT : Kıbrıs'ta bulunan şubeler dahil edilmiştir.

Bölgeler	Yeni Açılan Şube Sayısı	%
1. Orta Kuzey	24	10.4
2. Ege	43	18.7
3. Marmara	43	18.7
4. Akdeniz	32	13.9
5. Kuzey Doğu	11	4.8
6. Güney Doğu	12	5.2
7. Karadeniz	25	10.9
8. Orta Doğu	24	10.4
9. Orta Güney	18	7.0
Toplam	230	100

dir. Gerçekten 1976 yılında İstanbul, yeni açılan 31 şube ile gene en fazla şube açılan il olmuştur. Bir önceki yıl İstanbul'da açılan şube sayısının sadece 9 olduğu hatırlanacak olursa, 1976 yılında bankaların sözkonusu ilde şube açma eğilimlerinin tekrar kuvvetlendiği sonucuna varılabilir.

Tablo II, banka şubelerinin % 63.8'inin Marmara, Orta Kuzey ve Ege Bölgelerinde toplandığını ortaya koymaktadır. Gerçekte şubeler sözkonusu bölgede yer alan İstanbul, Ankara ve İzmir illerinde yoğunlaşmıştır. Bu üç büyük ilde mevcut şube sayısı, toplam banka şubelerinin % 37'sini oluşturmaktadır.

Banka şubelerinin bölgesel dağılımı, 1964 - 1976 dönemi gibi daha geniş bir zaman boyutu içerisinde incelendiğinde, banka şubelerinde, ülkenin gelişmiş yörelerinde büyük kentlerde yoğunlaşma eğilimi gözlenmektedir. Gerçekten 1964 yılında Kuzey Doğu, Güney Doğu, Orta Güney ve Orta Doğu

gibi 26 ili kapsıyan gerice yörelerdeki banka şube sayısının görelî önemi % 21 iken, bu oran 1976 yılı sonunda % 17.3'e düşmüştür. Buna karşın gelişmiş bölgelerdeki banka şube sayısı, gerice yörelere kıyasla çok daha hızlı bir şekilde artmakta, bunun sonucu banka şubelerinin yurt yüzeyindeki dengesiz dağılımı daha da dikkati çekecek şekilde devam etmektedir.

Maliye Bakanlığının 1974 yılında benimsediği banka şubelerinin yurt yüzeyine daha dengeli biçimde yayılması politikasının etkinliğini devam ettiremediği görülmektedir.

Mevduat toplayan bankalar esas alınmak suretiyle her bölgede şube başına düşen ortalama mevduat ve tasarruf mevduatı rakamları aşağıda gösterilmiştir :

TABLO : III

1976 YILINDA ŞUBE BAŞINA ORTALAMA MEVDUAT

(Bölgeler itibariyle) (Bin TL.)

Bölgeler	Mevduat Toplayan Şube Sayısı (x)	Tas. Mev. Ortalaması	1975'e Göre Artış %	Top. Mev. Ortalaması	1975'e Göre Artış %
Orta Kuzey	718	23.247	12.9	55.612	17.9
Ege	935	16.832	9.9	25.792	18.0
Marmara	1413	25.070	17.8	58.760	35.3
Akdeniz	448	16.327	10.4	34.905	26.5
Kuzey Doğu	146	15.500	10.7	21.434	17.1
Güney Doğu	176	9.542	14.5	14.422	21.6
Karadeniz	458	19.545	5.2	26.222	12.0
Orta Doğu	212	17.904	(-1.6)	23.287	—
Orta Güney	296	17.472	7.2	25.060	15.0

(*) T. C. Merkez Bankası, Devlet Yatırım Bankası, DESİYAB, TSKB, Sınai Yatırım ve Kredi Bankası, Turizm Bankası mevduat toplamadıklarından, anılan bankaların şubeleri Tablo III e dahil edilmemiştir.

Şube başına mevduat ve 1975 yılına kıyasla şube başına mevduattaki artış hızları birlikte incelendiğinde şu gözlemleri yapmak mümkün olmaktadır :

(1) Şube başına en fazla tasarruf ve toplam mevduat bulunan bölge hâlen Marmara bölgesidir. Orta Doğu, Orta Güney ve Karadeniz bölgelerinde, şube başına ortalama mevduat, Ege bölgesine yakın; fakat sözkonusu edilen bölgelerde şube başına ortalama tasarruf mevduatı Akdeniz ve Ege bölgeleri gibi gelişmiş yörelerden daha fazladır. Gerice olarak nitelendirilebilecek yörelerde (Güney Doğu bölgesi hariç) şube başına ortalama tasarruf mevduatının, gelişmiş yörelere yakın oluşu, hatta bazı gelişmiş yörelerden daha yüksek oluşu dikkati çekmektedir.

(2) 1976 yılında diğer mevduat türleri, tasarruf mevduatından hızlı arttığından, hemen tüm bölgelerde, şube başına ortalama mevduatta artış hızı,

şube başına tasarruf mevduatındaki artış hızından fazla olmuştur. Şube başına ortalama mevduat 1976 yılında da en fazla Marmara bölgesinde artmıştır (% 35.3). Bunu % 26,5 ile Akdeniz bölgesi izlemektedir. DÇM hesaplarının ve ticari mevduatın yoğunlaştığı bu bölgelerde, şube başına ortalama mevduatın hızlı bir artış göstermesi normaldir. Şube başına hâlen ortalama mevduat tutarı düşük bir düzeyde bulunmasına rağmen Güney Doğu bölgesinde şube başına ortalama mevduatın % 21.6 oranında artması, sözkonusu yörede bir potansiyelin varlığının göstergesidir. Şube başına mevduat artışında dördüncü sırayı % 18 ile Ege Bölgesi almakta, bu yöreyi % 17.9 ile Orta Kuzey, % 17.1 ile Kuzey Doğu, % 15 ile Orta Güney ve % 12 ile Karadeniz bölgeleri izlemektedir. Adıyaman, Amasya, Elazığ, Malatya, Sivas, Tokat ve Tunceli illerini kapsayan Orta Doğu bölgesinde şube başına bir gelişme görülmemektedir.

(3) Şube başına tasarruf mevduatındaki gelişmeler incelendiğinde, en hızlı gelişmenin % 17.8 ile gene Marmara bölgesinde olduğu görülmektedir. Bu bölgeyi sırasıyla Güney Doğu (% 14.5), Orta Kuzey (% 12.9), Kuzey Doğu (% 10.7), Akdeniz (% 10.4), Ege (% 9.9), Orta Güney (% 7.2) ve Karadeniz (% 5.2) ile izlemektedir. Orta Doğu bölgesinde ise anılan yılda şube başına tasarruf mevduatı ufak da olsa bir gerileme göstermiştir.

1976 yılında bankaların en fazla şube açtıkları bölgelerden biri olan Ege bölgesi, gerek şube başına ortalama mevduat, gerek mevduat artış hızı yönlerinden, bölgelerarası sıralamada oldukça gerilere düşmektedir.

B. BANKA KAYNAKLARI

Banka kaynakları esas itibariyle öz kaynak, mevduat ve Merkez Bankası kredilerinden oluştuğundan bu kaynaklarda görülen gelişmeler ayrıntılı olarak aşağıdaki bölümlerde açıklanmıştır.

1. Öz Kaynaklar :

Ülkemizdeki bankaların öz kaynakları (T. C. Merkez Bankası hariç) 1976 yılı sonu itibariyle 19.379 milyon TL. dir.

Aşağıdaki tabloda yer alan rakamlara Denizcilik Bankası, Etibank, Sümerbank'ın bankacılık faaliyeti dışında kullandıkları öz kaynaklar ile, Kalkınma ve Yatırım Bankaları, İller ve Turizm Bankaları da dahil bulunmaktadır. Özellikle gösteren bu bankalar hariç tutulursa, ticaret bankaları olarak nitelendirebileceğimiz bankaların öz kaynaklarındaki gelişmeler, 1970 - 1976 döneminde şöyledir :

Bankaların öz kaynaklarındaki artış hızı, 1976 yılında, önceki yıllara kıyasla çok daha yüksektir. T. C. Merkez Bankası dışında bankacılık sisteminin öz kaynakları, bir yıl içerisinde % 17 oranında 2.809 milyon TL. art-

Yıllar	Bankaların	
	Öz Kaynakları (*) (Milyon TL.)	Önceki Yıla Kıyasla Artış Oranı
1970	3.331	—
1971	3.997	% 20
1972	4.317	% 8
1973	5.261	% 22
1974	5.611	% 7
1975	6.485	% 16
1976	8.077	% 25

(*) TCMB, Sümerbank, Etibank, Denizcilik Bankası, İller Bankası, Turizm Bankası, Kalkınma ve Yatırım Bankası hariç.

miştir. Ticaret bankaları olarak nitelendirebileceğimiz bankaların öz kaynaklarındaki artış hızı % 25 oranında ve 1.592 milyon TL. dir. Bankalar Kanununa tabi bankaların büyük bir bölümü, anılan kanunun öngördüğü tasarruf mevduatı toplama limitine yaklaştıklarından, sözkonusu bankaların hem tasarruf mevduatı toplama limitlerini, ve kredi hadlerini yükseltebilmek, hem de daha emniyetli bir mali yapıya kavuşabilmek için öz sermayelerini arttırma gereksinimlerini duymaları doğaldır.

Aşağıdaki tablo, bankaların, özellikle özel bankaların öz sermayelerini, ödenmiş sermayelerini arttırmaktan çok, yedek akçelerini takviye yoluyla yükselttiklerini ortaya koymaktadır. Bankaların, olanak buldukları takdir-

Bankalar	İtibari Sermaye	Ödenmiş Sermaye	Yedek Akçeler	Geçmiş Yıllar Zararı	Özkaynak Toplamı
- Hususi Kanunla Kurulmuş Bankalar (TCMB, DYB ve DESTYAB hariç)	14.230	12.553	1.591	2.681	11.463
- Diğer Milli Bankalar	1.878	1.641	2.505	6	4.140
- Kalkınma ve Yatırım Bankaları (DYB, DESTYAB, TSKB, SYKB)	3.440	2.239	1.315	—	3.554
- Yabancı Bankalar(x)	13	13	209	—	222
	19.561	16.446	5.620	2.687	19.379

(x) Banka Komerçiyale İtalya'nın Türkiye'deki şubeleri hariç.

Not : 1976 yılı kârlarından, yedek akçelere bölüm, öz kaynak hesabına dahil edilmemiştir.

de, yedek akçelerini arttırma yoluyla, öz sermayelerini yükseltmelerinin, daha cazip bir seçenek olduğu kuşkusuzdur.

2. Mevduat :

Banka kaynakları arasında en önemli yeri işgal eden ve 1976 yılı sonu itibariyle banka kaynakları içinde görece olarak (DCM dahil) % 76.2 oranında bir ağırlık taşıyan mevduatta, inceleme yılındaki gelişmeler ayrıntılı olarak aşağıda açıklanmıştır.

a) Mevduatta Gelişmeler —Genel Olarak—

1976 yılı sonunda mevduat hacmi (bankalar mevduatı dahil), 1975 yılı sonuna göre 45.036 milyon TL. artış kaydederek, 193.785 milyon TL.'ye ulaşmıştır. Bankalar mevduatı hariç tutulursa mevduat hacmi, 1976 yılı sonu itibariyle 162.845 milyon TL.'dir.

1964 - 1976 döneminde mevduatta gelişmeler mevduat türleri itibariyle ayrıntılı olarak Tablo: IV'de verilmiştir.

TABLO : IV
MEVDUATTA GELİŞMELER
1964 — 1976
(Milyon TL.)

Yıllar	Tas. Mev.		Tic. Mev.		Res. Mev.		Bank. Mev.		Toplam Mev.	
	Tutar	Ar.Ora.	Tutar	Ar.Ora.	Tutar	Ar.Ora.	Tutar	Ar.Ora.	Tutar	Ar.Ora.
1964	7.518	%13	2.420	%20	2.071	% 9	300	%16	12.309	%14
1965	9.821	30	2.919	20	2.048	(1)	417	39	15.200	23
1966	12.610	28	3.640	24	2.233	9	505	21	18.986	24
1967	14.344	13	4.034	10	2.643	18	692	37	21.713	14
1968	17.712	23	5.442	34	2.958	11	848	22	26.960	24
1969	20.866	17	6.604	21	3.288	11	1.130	33	31.888	18
1970	25.043	20	7.270	20	3.933	19	1.817	60	38.063	19
1971	33.229	33	9.462	30	5.785	47	3.099	70	51.575	35
1972	42.103	27	12.978	37	7.913	37	7.879	154	70.873	37
1973	53.523	27	16.212	25	10.498	33	4.238	(46)	84.464	19
1974	64.604	21	22.836	41	11.628	11	3.525	(17)	102.593	21
1975	82.866	28	32.374	42	17.134	47	16.375	365	148.749	45
1976(x)	97.409	18	45.357	40	20.080	17	30.940	89	193.785	30

Kaynak : Türkiye Bankalar Birliği

(*) Banka Komerçiyale İtalyana hariç.

1976 yılında mevduatta göze çarpan genel gelişmeler şöyle özetlenebilir :

(1) 1976 yılında mevduat artışı hızı, bir önceki yıla kıyasla yavaşlamıştır. Gerçekten 1975 yılında mevduat % 45 oranında artış göstermiş iken bu oran 1976 yılında % 30.3'e düşmüştür.

(2) Mevduat genel olarak % 45 oranında bir büyüme göstermiş olmakla beraber, çeşitli mevduat türlerinde artış hızları farklı olmuştur. Resmi ve tasarruf mevduatı, sırasıyla % 17 ve % 18 oranlarında, görece olarak yavaş bir tempoda genişleme gösterirken: artış hızı, ticari mevduatta % 40, bankalar mevduatında ise, DÇM hesaplarının etkisiyle % 89'a kadar yükselmiştir.

(3) 1976 yılında tasarruf mevduatında artış hızındaki yavaşlama çok belirgindir. 1975 yılında % 28 oranında artış göstermiş olan tasarruf mevduatında artış hızı, sözkonusu yılda % 17.6'ya kadar düşmüştür.

(4) Ticari mevduat son yıllarda üst üste % 40 dolaylarında artış göstermektedir. Ticari mevduattaki bu hızlı artış, ekonomik hayattaki genişlemenin yanısıra, bankaların vermiş oldukları ticari krediler karşılığında belirli bir oranda mevduat bulundurmalarının, diğer bir deyişle telâfi edici balans oranlarını yükseltmelerinin, yıl sonlarında mevduat toplamalarını yapay bazı işlemlerle yüksek gösterme çabalarının ve hisse senedi - tahvilere yatırılmak üzere bankalardan çekilen değerleri çıkartan firmalar eliyle ticari mevduat olarak bankacılık sistemine dönmesinin sonucudur. Ticari mevduat, ifade yerinde ise vitrin süslemeye, yapay işlemlerle yüksek gösterilmeye elverişli bir mevduat türüdür. Bu nedenle yıl sonlarındaki yapay şişkinlik daha çok ticari mevduatta gözlenmelidir. Nitekim yeni yılın ilk aylarında ticari mevduatta, yıl sonlarında ulaşılan düzeye kıyasla azalma görülmesi de, yıl sonlarında ticari mevduatın bir ölçüde yapay artış olduğunu kanıtlamaktadır.

(5) 1976 yılında da, 1975 yılında olduğu gibi en hızlı artış bankalar mevduatında gözlenmiştir. Gerçi bankalar mevduatında artış hızı % 36,5 den % 89 düşmüş görülmekle beraber, mutlak artış ile bir önceki yıldan daha fazla olmuştur. Dövizle çevrilebilir mevduat, esas itibarıyla bankalar mevduatı şeklinde ülkemize geldiğinden, DÇM hesaplarının etkisiyle en hızlı artışın sözkonusu mevduat türünde görülmesi doğaldır.

(6) Resmi mevduattaki artış hızı % 17 gibi, geçen yıllara ve diğer mevduat türlerine kıyasla sınırlı ölçü içerisinde kalmıştır.

(7) 1976 yılında çeşitli mevduat türlerindeki artış hızlarının farklı oluşu, mevduatın ana gruplar itibarıyla bileşimini de bir ölçüde etkilemiştir. Mevduatın ana gruplar itibarıyla bileşimi ve bu bileşimde 1964 - 1976 döneminde meydana gelen değişimler Tablo: V'de izlenebilir.

1976 yılı sonu itibarıyla mevduat hacminin % 50.3 ünü tasarruf, % 23.4 ünü ticari, % 10.4 ünü resmi ve % 15.9 unu da bankalar mevduatı oluşturmaktadır.

1975 yılına kıyasla, tasarruf ve resmi mevduatın toplam mevduat içindeki görece payları azalırken, ticari ve özellikle bankalar mevduatının payı artmıştır.

TABLO : V

MEVDUATIN ANA GRUPLAR İTİBARIYLA BİLEŞİMİ (%)

Yıllar	Tasarrufl. Mev.	Ticari Mev.	Resmi Mev.	Bankalar Mev.
1964	61.1	19.7	16.8	2.4
1965	64.6	19.2	13.5	2.7
1966	66.4	19.2	11.7	2.7
1967	66.0	18.6	12.2	3.2
1968	65.7	20.2	11.0	3.1
1969	65.4	20.7	10.3	3.6
1970	65.8	19.1	10.3	4.8
1971	64.4	18.4	11.2	6.0
1972	59.3	18.3	11.2	11.2
1973	63.4	19.2	12.4	5.0
1974	63.0	22.3	11.3	3.4
1975	55.7	21.8	11.5	11.0
1976	50.3	23.4	10.4	15.9

DÇM hesaplarının etkisiyle hızlı bir artış gösteren bankalar mevduatının toplam mevduat içindeki payı % 15.9 a kadar yükselmiştir. Bankalar mevduatının görece payı, böylece, cumhuriyet döneminde saptayabildiğimiz en yüksek düzeye ulaşmıştır.

(8) 1976 yılında toplam mevduatın % 68.3 ünü vadesiz ve vadesi bir yıla kadar olan mevduat, % 31.7 sini de vadeli mevduat (vadesi bir yıl ve daha uzun) oluşturmaktadır. Bir önceki yıl bu oranlar, sırasıyla, % 70.7 ve % 29.3 idi. Bankalar mevduatına DÇM hesaplarının önemli bir bölümünün vadelerinin bir yıldan uzun oluşu, 1976 yılında mevduat kompozisyonunu vadeli mevduat lehine etkilemiştir.

TABLO : VI

MEVDUATIN BÖLGELERARASI DAĞILIMI

Bölgeler	1964	1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976
Orta Kuzey	27.5	24.0	23.1	22.1	22.7	23.6	23.3	22.6	22.1	20.7
Ege	12.9	13.1	13.7	13.5	13.5	12.6	13.6	14.2	13.2	12.5
Marmara	37.2	39.4	39.3	39.1	38.3	39.5	37.2	37.4	40.1	43.1
Akdeniz	6.1	6.2	6.4	6.5	7.0	7.3	7.6	7.4	7.8	8.1
Kuzey Doğu	1.7	1.8	1.8	1.8	1.8	1.7	1.9	1.9	1.7	1.6
Güney Doğu	1.4	1.4	1.4	1.4	1.4	1.2	1.3	1.4	1.3	1.3
Karadeniz	7.0	7.1	7.5	7.9	7.4	7.0	7.3	7.3	6.8	6.2
Orta Doğu	2.5	2.9	2.8	3.3	3.4	3.0	3.4	3.3	2.9	2.6
Orta Güney	3.6	4.1	4.0	4.4	4.5	4.1	4.4	4.5	4.1	3.9

b) Mevduatın Bölgelerarası Dağılımı :

Mevduatın bölgelerarası dağılımı ve bu dağılımda 1964 - 1976 dönemindeki gelişmeler Tablo: VI da izlenebilir.

1976 yılında mevduatın bölgelerarası dağılımında, geçen yıllarda da olduğu gibi, Marmara ve Akdeniz bölgelerinin paylarının arttığı; buna karşın diğer bölgelerin paylarının azaldığı gözlenmektedir. Özellikle Marmara bölgesinin payı, son dört yıl içerisinde bir sıçrama göstererek % 37.2 den % 43.1 e yükselmiştir. Hiç kuşkusuz bu gelişmede DÇM hesaplarının anılan yörede toplanmasının büyük etkisi olmuştur.

Mevduatın bölgelerarası dağılımı 1964 - 1976 dönemi gibi daha geniş bir zaman boyutu içerisinde incelendiğinde çok belirgin değişiklikler görülmektedir. Bununla beraber, Akdeniz bölgesinin toplam mevduat içindeki payının devamlı bir artış gösterdiği, Marmara bölgesi payının ise bazı yıllar dalgalanmakla beraber eğitim olarak yükseldiği, buna karşın Orta Kuzey bölgesinin mevduat açısından görece önemini azaldığı ve diğer bölgelerin paylarını korudukları gözlenmektedir.

Tablo VI, ülkemizde bölgelerarasında ekonomik dengesizliğin bir göstergesi olarak mevduatın da çok dengesiz bir şekilde dağıldığını ortaya koymaktadır. Gerçekten 7 ili kapsayan Marmara bölgesinin, toplam mevduat içindeki payı, 50 ili kapsayan Ege, Akdeniz, Karadeniz, Kuzey Doğu, Güney Doğu, Orta Doğu ve Orta Güney bölgelerinden daha fazladır.

Mevduat içinde en önemli paya (1976 da % 50.3) tasarruf mevduatı sahip olduğundan bu mevduat türündeki gelişmeler, aşağıdaki bölümlerde daha ayrıntılı olarak incelenmiştir.

(1) Tasarruf Mevduatı :

Yukarıki bölümlerde de değinildiği gibi 1976 yılında tasarruf mevduatında artış hızı % 18'dir. Böyle olmakla beraber anılan yılda vadeli ve vadesiz tasarruf mevduatında artış hızları birbirinden farklı olmuş, vadeli mevduat % 13.6 oranında genişleme gösterirken vadesiz tasarruf mevduatı % 19.5 oranında artmıştır.

TABLO : VII

TASARRUF MEVDUATININ VADELER İTİBARIYLA DAĞILIMI (%)

Mevduat Türü	1964	1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976
Vadesiz Tasarruf	78.9	72.3	71.7	67.2	62.9	59.2	64.9	65.1	63.9	65.3
Vadeli Tasarruf	21.1	27.7	28.3	32.8	37.1	40.8	35.1	34.9	36.1	34.7

(a) Tasarruf Mevduatının Vâdeler İtibarıyla Dağılımı :

Tasarruf mevduatının vâdesiz ve vâdeli ayırımı (bu ayırimda bir yıla kadar vâdeli mevduat vadesiz; bir ve daha uzun süreli mevduat, şâdeli olarak nitelendirilmektedir) Tablo: VII de gösterilmiştir.

1976 yılında vadesiz tasarruf mevduatı vadeliye kıyasla çok daha hızlı bir şekilde arttığından, tasarruf mevduatının vadesiz- vadeli ayırımında bir önceki yıla kıyasla değişme olmuş, vadesiz tasarrufların mevduatının toplam tasarruf mevduatı içindeki payı % 63.9 dan % 65.3 e yükselirken, vadeli tasarruf mevduatının payı da % 36.1 den % 34.7 ye düşmüştür.

Hızlı enflasyon ve birikimler için daha iyi değerlendirme olanaklarının ortaya çıkışı (Devlet tahvili, her an paraya çevrilebilir özel kesim tahvili, pay senedi gibi) 1976 yılında tasarruf mevduatında, özellikle vadeli mevduattaki artış hızını etkilemiştir.

(b) Tasarruf Mevduatının Bölgelerarası Dağılımı :

Tasarruf mevduatının bölgelerarası dağılımı ve bu dağılımın 1964 - 1976 döneminde göstermiş olduğu eğilim, Tablo : VIII de izlenebilir :

TABLO : VIII

TASARRUF MEVDUATININ BÖLGELER İTİBARIYLA DAĞILIMI (%)

1964 — 1976

Bölgeler	1964	1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976
Orta Kuzey	19.4	18.6	18.7	18.0	17.7	17.6	17.4	17.7	17.3	17.2
Ege	15.4	15.3	15.3	15.6	15.7	15.6	16.4	16.8	16.5	16.2
Marmara	40.3	39.3	38.7	37.1	36.0	36.9	35.9	35.0	35.3	36.5
Akdeniz	6.8	6.8	6.9	7.3	7.8	7.4	7.8	7.6	7.5	7.6
Kuzey Doğu	1.8	2.1	2.1	2.1	2.2	2.2	2.3	2.4	2.3	2.3
Güney Doğu	1.6	1.5	1.6	1.5	1.6	1.4	1.5	1.5	1.7	1.7
Karadeniz	7.8	8.4	8.6	9.6	9.5	9.4	9.1	9.3	9.7	9.2
Orta Doğu	2.9	3.4	3.4	3.7	4.0	4.0	4.1	4.2	4.2	3.9
Orta Güney	4.0	4.6	4.7	5.1	5.5	5.5	5.5	5.5	5.5	5.4
	100.-	100.-	100.-	100.-	100.-	100.-	100.-	100.-	100.-	100.-

Ülkemizde ticari, resmi ve bankalar mevduatı, özellikle Marmara ve Orta Kuzey bölgelerinde, daha açık bir deyişle İstanbul ve Ankara illerinde toplandığından, tasarruf mevduatının bölgelerarası dağılımını gösteren Tablo: VIII, toplam mevduatın dağılımını veren Tablo: VI dan daha farklı bir Marmara ve Orta Kuzey bölgelerinin 1976 yılı sonunda sayıları % 43,1 ve % 020,7 iken; bu oranlar, tasarruf mevduatı sözkonusu olduğunda sırasıyla % 36,5 ve % 17,2 ye düşmektedir.

1964 - 1976 döneminde tasarruf mevduatının bölgelerarası dağılımı incelendiğinde, Orta Kuzey bölgesinin sayının devamlı olarak azaldığı, Marmara Bölgesinin sayının son iki yılda artış göstermesine rağmen, 1964 de

ulaştığı düzeyi koruyamadığı, bu iki bölge dışında kalan bölgelerin sayılarının ise yükseldiği gözlenmektedir.

Gerice yöreler olarak nitelendirilen Kuzey Doğu, Güney Doğu, Orta Doğu ve Orta Güney bölgelerinde, 1964 - 1976 döneminde tasarruf mevduatı artış hızı, diğer yörelerden daha hızlı olduğundan, sözü edilen bölgelerin tasarruf mevduatı içindeki payı 1964 yılında % 10,3 iken, bu oran 1976 yılında % 13,4 e yükselmiştir.

3. Merkez Bankası kaynakları

1976 yılında banka kaynakları arasında Merkez Bankası reeskont ve avanslarının payı yükselmiştir. Gerçekten 1975 yılında Merkez Bankası reeskont ve avansları, banka kaynakları arasında % 13,6 oranında bir ağırlık taşıırken, bu pay 1976 yılında % 16,3 olmuştur.

Merkez Bankasının, bankalar kesimine açmış olduğu kredilerin tutarı (zirai finansman dahil, mevduat munzam karşılıklarından Devlet Yatırım Bankasına verilen krediler hariç) 1975 yılı sonunda 26.226 milyon lira iken, 1976 yılı sonunda 41.327 milyon TL. ye yükselmiştir. Diğer bir deyişle Merkez Bankasının bankacılık sistemine sağlamış olduğu kaynak, 1976 yılında 15.101 milyon TL. artış göstermiştir. Yukarıki bölümlerde değinildiği gibi, bu artışın 2,4 milyarı zirâi finansmana 12,7 milyar lirası da bankalara sağlanan reeskont ve avanslara ilişkindir.

Yukardaki rakamlara Merkez Bankasının Tarım Satış Kooperatiflerine vermiş olduğu kredilerde dahildir. Sözkonusu kooperatiflere açılan krediler ile mevduat munzam karşılıklarından yapılan zirâi finansman hariç tutulursa, 1976 yılı sonunda Merkez Bankasının, bankalar aracılığı ile açmış olduğu dolaylı kredilerin tutarı 21.607 milyon liradır. Bu râkam bir önceki yıl sonunda 10.255 milyon lira idi.

Tüm rakamlar, bankacılık sisteminin 1976 yılında Merkez Bankası kaynaklarından, önceki yıllara kıyasla daha geniş ölçüde yararlandığını ortaya koymaktadır.

C. Banka Kredileri

Banka aktifleri içerisinde en önemli yeri kapsayan kredilerin 1976 yılında göstermiş olduğu gelişmeler, geçmiş yıllarla karşılaştırmalı olarak aşağıda belirtilmiştir.

1. Genel Gelişim

Türkiye Bankalar Birliğinin 77 sayılı yayınına göre, banka kredileri (TCMB'nın dolaysız kredileri ile Devlet Yatırım Bankası kredileri hariç) 1976 yılında 48.017 milyon TL. artarak anılan yıl sonunda 191.581 milyon

liralık bir boyuta ulaşmıştır. Banka kredilerinde yıllık artış hızı % 33,4 dür. İncelenen yılda da bir önceki yılda olduğu gibi, banka kredilerinin yüksek oranda artış göstermesinde en önemli etmen DÇM yoluyla sağlanan kaynaklar olmuştur.

Banka kredilerinin 1968 - 1976 dönemindeki gelişme seyri Tablo: IX da verilmiştir.

T.C. Merkez Bankasının kamu kesimine açtığı dolaysız krediler ile Devlet Yatırım Bankasının kamu İktisadi Teşebbüslerine açtığı krediler de dikkate alındığında Türkiye'nin genel kredi hacini 1976 yılı sonunda 316,6 milyar TL. dolaylarında bir büyüklüğe ulaşmaktadır.

TABLO : IX

BANKA KREDİLERİ

1968 — 1976 (Milyon TL.)

Yıllar	Banka Kredileri (x)	Artış Oranı %	TCMB		DYB Kredileri	Genel Toplam
			Dolaysız Krediler	Kredi Hacmi		
1968	29.203		5.738	34.946	8.978	43.924
1969	35.082	20.1	7.154	42.236	10.325	52.561
1970	39.107	11.5	8.265	47.372	12.446	59.818
1971	46.007	17.6	11.836	57.843	12.696	70.539
1972	59.120	28.5	13.451	72.571	12.835	85.406
1973	78.023	32.0	13.767	91.790	15.934	107.724
1974	100.952	29.4	22.638	123.590	26.425	150.015
1975	143.564	42.2	22.339	165.894	38.532	204.426
1976	191.581	33.4	61.897	253.478	63.164	316.642

Kaynak : (1) Türkiye Bankalar Birliği Yayınları

(2) T.C. Merkez Bankası Yıllık Raporu 1976

(x) ISKB ve Sınai Yatırım ve Kredi Bankası kredileri dahil.

2. Banka Kredilerinin Sektörel Dağıtımı

Banka kredilerinin (Devlet Yatırım Bankası kredileri hariç) sektörel dağıtımı ve bu dağıtımın 1970 - 1976 dönemi itibarıyla gösterdiği gelişim şöyledir :

1976 yılında banka kredilerinin sektörel dağılımında, tarım kredilerinin payının % 28 den % 24,9 a düşmesi dikkati çekmektedir. Tarım kredilerinin, banka kredileri içindeki payının düşmesine karşın, sanayi ve madencilik kesimine açılan kredilerin payının % 42,1 e kadar yükselmesi, bunun yanı sıra bankaların, geçmiş yıllara kıyasla daha geniş ölçüde iç ticareti finanse

etmeye yönelmeleri, kredilerin sektörel dağılımında dikkati çeken diğer gelişmeler olmaktadır.

Kredilerin sektörel dağılımı daha geniş bir zaman perspektifi içinde incelendiğinde (1970 - 1976), sanayi ve madencilik sektörünün, giderek banka kredilerinden daha fazla oranlarda yararlandığı, 1976 yılında banka kredilerinin % 42,1 nin bu sektöre aktığı, buna karşın inşaat - konut, dış ticaret ve mahalli idarelerin finânsmanına yönelik kredilerin payının azalma eğilimi gösterdiği gözlenmektedir. Tarım kredilerinde ise, bir eğilim saptana-

TABLO : X

KREDİLERİN SEKTÖRLER İTİBARIYLA DAĞILIMI (Milyon TL.)

Sektörler	1970		1972		1973		1974		1975		1976	
	Tutar	%	Tutar	%	Tutar	%	Tutar	%	Tutar	%	Tutar	%
Tarım	9.646	24.7	10.832	18.3	16.805	21.5	27.981	27.7	40.137	28.0	47.772	24.9
Sanayi ve Madencilik	12.657	32.4	20.396	34.5	27.910	35.8	35.354	35.0	54.839	38.2	80.605	42.1
Inşaat - Konut	2.512	6.4	3.253	5.5	3.454	4.4	3.597	3.6	4.047	2.8	4.820	2.5
Dış Tic.	3.849	9.8	5.330	9.0	6.983	8.9	7.982	7.9	11.410	7.9	14.483	7.6
İç Tic.	3.844	9.8	7.490	12.7	9.240	11.8	11.123	11.0	18.014	12.5	25.330	13.2
Mahalli İdareler	1.793	4.6	3.336	5.7	3.583	4.6	3.905	3.9	4.834	3.4	5.020	2.6
Hütelif Bankalar	4.293	11.0	7.820	13.2	9.285	11.9	10.075	10.0	9.298	6.5	12.213	6.4
Arası	513	1.3	663	1.1	763	1.0	935	0.9	935	0.7	1.338	0.7

Kaynak : Türkiye Bankalar Birliği Yayınları.

mamakta, sözkonusu kredilerin payı hükümetlerin politikasına bağlı olarak dalgalanma göstermektedir.

3. Banka Kredilerinin Vâdeler İtibariyle Dağıtımı

Türkiye Bankalar Birliği Yayınlarında banka kredilerinin vâdeler itibariyle dağılımı verilmediğinden, T.C. Merkez Bankasının Yıllık Raporunda yer alan geçici verilerden yararlanılarak, bu alanda 1976 yılındaki gelişmeler şöyle özetlenebilir.

Orta vadeli kredilerin teşviki ve bankaların açtıkları orta vadeli kredilerde kendi kaynaklarını daha fazla kullanmalarını sağlamak amacıyla 1976 yılında alınan önlem, T.C. Merkez Bankasının 7.1.1976 tarih ve 15461 sayılı Resmî Gazetede yayınlanan tebliğ ile ödenmiş sermaye, ihtiyatlar ve bilimum mevduatları toplamı bir milyar lirayı aşan bankalara plâsmanları toplamının % 20 sini 100 milyon liradan fazla ve bir milyar liradan az olan bankalara ise plâsmanlarının % 10 nuna tekabül eden kaynaklarını öncelik

verilen sektörlere orta vadeli kredi olarak vermek yükümlülüğünün getirilmiş olmasıdır. (5).

Daha önceki yıllarda alınmış olan önlemlerle birlikte anılan tebliğin etkisi ile de bankaların açmış oldukları orta vadeli krediler 1976 yılında bir genişleme göstermiştir. Anılan tebliğin kapsamına giren 23 bankanın Kasım 1976 ayı sonu itibarıyla kullandıkları orta vadeli krediler 16.185 milyon TL. lik bir boyuta ulaşmıştır. 1975 yılı sonunda bu rakam 12.171 milyon lira idi. (6).

Kalkınma bankaları dışında T.C. Merkez Bankasının yukarıda sözü edilen tebliğinin kapsamına giren 23 bankanın açmış oldukları orta vadeli kredilerin sektörel dağılımı incelendiğinde, bu kredilerin % 84,7'nin (15.340 milyar lirasının) sanayi sektörüne; % 2,1 sinin (337 milyon lirasının) madencilik alt sektörüne, % 2 sinin (317 milyon lirasının) gemi inşaa ve gemi inşaa tesislerine, % 0,3 nün (44 milyon lirasının) hariçten gemi ve uçak alan kuruluşlara, ve % 0,9'unun da (147 milyon lirasının da) turizm sektörüne açıldığı görülmektedir. (7).

Bankaların açmış oldukları orta vadeli kredilerin firmalarca kullanılma amaçlarına gelince, sözkonusu kredilerin 10.157 milyon lirası yatırım, 2.189 milyon lirası tevsi, 33 milyon lirası modernleştirme ve 3.364 milyon lirası da işletme kredisi niteliğindedir. Sözkonusu kredilerin 442 milyon lirası ise bu amaçlar için kullanılmak üzere ortak bankalarca sınaî yatırım ve kredi Bankasına verilmiştir (8).

Rakamların ortaya koyduğu gibi, bankacılık sisteminin açmış olduğu krediler çok büyük bir ağırlıkla firmaların sanayi sektöründeki yeni yatırımlarının finansmanına yöneliktir.

4. Banka Kredilerinin Bölgelerarası Dağılımı

Banka kredilerinin (D.Y.B. kredileri hariç) bölgelerarası dağılımı ve bu dağılımda son 9 yılda gözlenen eğilimler Tablo: IX da verilmiştir.

Tablo XI, ülkemizde kredilerin bölgesel dağılımında dengesizlik olduğunu ve bu dengesizliğin giderilmesi konusunda izlendiği ifade edilen politikalara ve alındığı bildirilen tüm önlemlere rağmen dengesizliğin giderilemediğini hatta giderek arttığını ortaya koymaktadır. Gerçekten 26 ili kapsayan Kuzey Doğu, Güney Doğu, Orta Doğu ve Orta Güney bölgeleri, 1938

(5) T.C. Merkez Bankasının 11.3.1972 tarih ve 14125 sayılı Resmî Gazetede yayınlanan tebliğ ile bu yükümlülük, diğer bir deyişle plâsmanlar toplamının bir bölümünü öncelikli sektörlerle kredili olarak vermek yükümlülüğü, büyük bankalar için % 10 oranında idi.

(6) Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Yıllık Rapor 1976. s: 58

(7) Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Yıllık Raporu 1976: S: 58.

(8) Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Yıllık Rapor 1976: S: 58.

TABLO : XI

BANKA KREDİLERİNİN BÖLGESEL DAĞILIMI (%)

Bölgeler	1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976
Orta Kuzey	24.8	23.8	23.8	25.6	25.0	24.0	21.9	20.7	21.1
Ege	14.5	14.7	13.8	13.0	13.4	14.2	15.4	14.7	13.8
Marmara	34.0	34.8	35.6	36.5	38.0	36.9	34.4	35.4	38.6
Akdeniz	10.5	11.2	10.5	10.0	11.3	12.7	15.7	16.4	14.8
Kuzey Doğu	1.5	2.2	1.8	1.2	1.2	1.0	1.0	0.8	0.9
Güney Doğu	2.0	1.8	1.9	1.3	1.0	1.3	1.2	1.0	1.0
Karadeniz	6.4	5.7	7.2	7.6	5.2	5.0	5.4	6.6	5.3
Orta Doğu	2.1	1.9	1.8	1.6	1.6	1.6	1.6	1.4	1.4
Orta Güney	4.2	3.9	3.6	3.2	3.3	3.3	3.4	3.0	3.1
	100.-	100.-	100.-	100.-	100.-	100.-	100.-	100.-	100.-

Kaynak : Türkiye Bankalar Birliği Yayınlarında yer alan rakamlardan yararlanılarak düzenlenmiştir.

yılında toplam kredilerin % 9.8 den yararlanırken, bu oran 1976 yılında % 6.4 düşmüştür. Gene bu dönemde Akdeniz ve Marmara bölgelerinin, giderek kredilerden yararlanma olanaklarının arttığı gözlenmektedir. Gerçekten bu iki bölge 1968 yılında toplam banka kredilerinin % 44,5 dan yararlanırken, bu oran 1976 yılında % 53,4 e yükselmiştir.

Toplam mevduatın ve tasarruf mevduatının bölgeler arasındaki dağılımını gösteren Tablo: VI ve VIII ile banka kredilerinin bölgesel dağıtımını veren Tablo: XI birlikte incelendiğinde, gerice olarak nitelendirilebileceğimiz bölgelerin sağladıkları kaynaklara kıyasla daha düşük oranda kredilerden yararlandıkları gözlenmektedir. Kuzey Doğu, Güney Doğu, Karadeniz, Orta Doğu ve Orta Güney bölgeleri, 1976 yılında toplam mevduatın % 15,6 sını, tasarruf mevduatının % 22,5 ni sağladıkları halde, banka kredilerinin ancak % 11,7 sinden yararlanmaktadırlar. Bu olgu, bankalar aracılığı ile, gerice yörelerden gelişmiş yörelere doğru, bir ölçüde de olsa, kaynak aktarıldığını ortaya koymaktadır.

D. Merkez Bankası Kredileri

Merkez Bankası kredileri, 1976 yılında olağan dışı olarak nitelendirilebilecek, genel eğilimin çok üstünde bir gelişme göstermiştir. Gerçekten Merkez Bankası kredileri anılan yılda % 76,3 oranında artış göstererek 96.824 milyon liralık bir büyüklüğe ulaşmıştır. Mutlak rakam olarak artış 42.068 milyon liradır. 1975 yılında 1902 sayılı kanunla tahkime tâbi tutulan ve bazı kuruluşlara ait 14.315 milyon liralık Merkez Bankası kredisi yukarıdaki rakamlara dahil bulunmamaktadır.

1975 yılında Merkez Bankası kredilerinin % 50,8 oranında arttığı anımsanacak olursa, 1976 yılında sözkonusu kredilerdeki artış daha belirgin olarak görülebilir.

T.C. Merkez Bankası kredilerindeki artışın en önemli nedeni, kamu kesimine açılan dolaysız kredilerdir. Merkez Bankası, 1976 yılında da kamu kesiminin finânsman açığının giderilmesinde yararlanan vazgeçilmez bir kaynak olmuştur. Gerçekten anılan bankanın kamu kesimine açtığı krediler, 1976 yılında % 90 oranında artarak, yıl sonunda 61.897 milyon liralık bir boyuta ulaşmıştır.

III. SONUÇ

1976 yılında banka, kredi ve mevduat ile ilgili gelişmeler incelendiğinde,

(1) Bankacılık sisteminin kurumsal yapısında, DESİYAB'ın faaliyete geçişi dışında önemli bir değişme olmadığı,

(2) Bankaların yeni açtıkları şube sayısında bir önceki yıla kıyasla artış görülmesine rağmen, bu artışın % 5 gibi sınırlı ölçüler içerisinde kaldığı,

(3) Mevduat artışının, önemli ölçüde DÇM girişine rağmen, önceki yıllara kıyasla yavaşladığı,

(4) Tasarruf mevduatının, özellikle vadeli tasarruf mevduatının artış hızının daha belirgin şekilde azaldığı,

(5) Kredilerdeki artışın, bir önceki yıla kıyasla yavaşlamasına karşın, gene de tasarruf mevduatındaki artışın çok üstünde olduğu,

(6) Bankaların kaynak yapısında değişmeler olduğu, bankaların 1976 yılında geçmiş yıllara kıyasla daha yüksek oranda T.C. Merkez Bankası kredilerine başvurdukları,

(7) Gene bankaların kaynak yapısı içinde DÇM hesaplarının gittikçe önemlerini artırdıkları,

(8) Banka kredilerinin sektörel dağıtımında sanayi ve madencilik kesiminin payının artmasına karşılık tarım kredilerinin payının düştüğü,

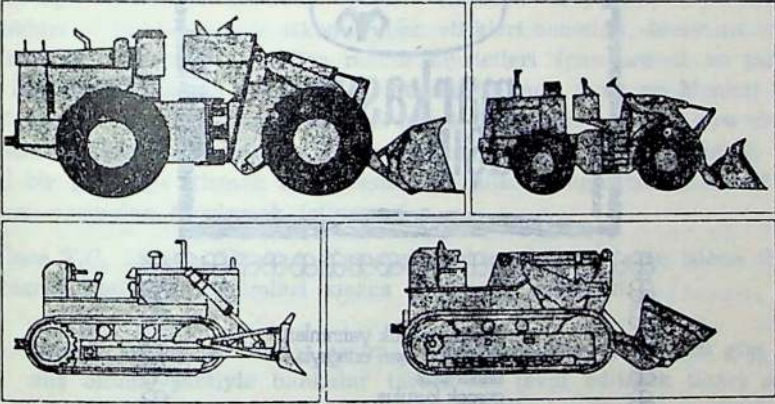
(9) Kredilerin bölgesel dağılımında olumlu gelişme olmadığı, kredilerin % 88,3 nün, Kuzey, Marmara, Ege ve Akdeniz bölgeleri gibi gelişmiş yörelerde yoğunlaştığı, gerice yörelerden gelişmiş yörelere doğru kaynak akımının devam ettiği,

(10) Banka kârlarında, önceki yıllarla kıyaslanmıyacak ölçüde artışlar olduğu,

(11) T. C. Merkez Bankası kredilerinde, olağan dışı büyük artışlar olduğu ve anılan bankanın 1976 yılında da kamu kesiminin finânsman gereksiniminin karşılanmasında vazgeçilmez bir kaynak olma özelliğini, daha da vurgulayarak, sürdürüldüğünü göstermektedir.

İş makinaları alanında
dünya çapında ve haklı bir şöhretin sahibi

International

50 yıldır sürdürülen mühendislik çalışmalarının
ve teknik tecrübenin sonucu

İş makinaları

- Güçlü
- Üstün kaliteli
- İşin özelliğine uygun her boyda paletli
ve lastik tekerlekli

Türkiye Genel Distribütörü
MOTORLU ARAÇLAR TİCARET A.Ş.
Büyükdere Cad. 4. Levent Durak Kışısı İstanbul
Tel: 64 49 91 - 64 49 92

en iyi
battaniye
kumas
iplik

aksu

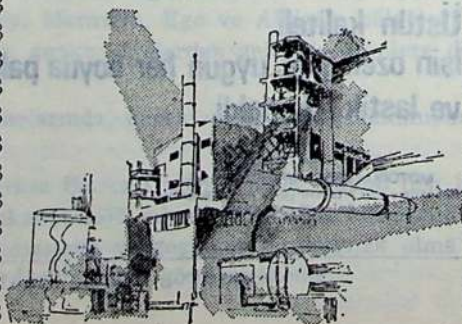
markasını
taşır

sanayie dönük yatırımları
ve 4000'i aşan ortağıyla
halka açık
gerçek kuruluş

TÜRKİYE
GARANTİ
BANKASI

Sizlerle mutlu - Sizlerle güçlü

BANKALARDA REESKONT ETTİRİLEN SENETLER ÜZERİNE

A. İhsan KARACAN

Ciro edilen ve iskonto ettirilen alacak senetlerinin nasıl muhasebeleştirileceği bir tartışma konusunu oluşturmuştur. (1) Tartışma genel olarak ticaret ve sanayi işletmelerinin alacak senetleri portföyünde mevcut senetlerin bir üçüncü şahsa veya bankaya ciro edilmesi ya da iskonto ettirilmesi sırasında bu işlemin nasıl muhasebeleştirileceği ve bilançoda nasıl gösterileceği konusunda yoğunlaşmıştır. Reeskont işlemi banka uygulamasını yakından ilgilendiren bir konudur. Nitekim bankalar da yasaların kendilerine tanıdıkları olanaklar içinde iskonto-ıştıra ettikleri senetleri, teminata aldıkları kambiyo senetleri ve diğer makul kıymetleri (pay senedi ve tahvil) T.C. Merkez Bankasına ya reeskont ettirmekte yada senet ve Menkul Kıymet Mukabili avansın teminatını teşkil etmek üzere aynı bankaya ciro etmektedirler. Biz burada belirtilen iki makaledeki görüşler ile ilgili olarak herhangi bir polemige girmek düşüncesinde değiliz. Konuyu bankalardaki uygulama açısından incelemek istiyoruz.

Önce T.C. Merkez Bankası Kanunu'ndaki reeskont ve ciro işlemi ile ilgili olarak getirilen hükümleri kısaca açıklamak istiyorum.

- Banka, en az üç imzayı taşımak ve vadelerine en çok 120 gün kalmış olmak şartıyla bankalar tarafından tevdi edilecek ticarî senet ve vesikaları reeskonta kabul edebilir. Banka muteber saydığı iki imza ile istisnaen yetinebilir. (T.C.MBK m.45/a)
- Sanayi ve maadin işleri ile uğraşan gerçek ve tüzel kişilerin bir banka tarafından ibraz edilecek ticari senetleri ile küçük sanat erbabı, esnaf ve esnaf teşekküllerinin kredi ihtiyaçlarını karşılamakla kanunla görevlendirilmiş bankalar tarafından tevdi edilecek senetler vadelerinin bitimine en çok 9 ay kalmış olmak kaydıyla reeskonta kabul edilebilir. (TCMBK m.45/b, c)
- Vadesi 9 ayı aşmayan tarım senetleri de ticari senetler gibi reeskonta kabul edilebilir. (TCMBK m.45/d)

(1) Bk. Mustafa A. Aysan; **Ciro Edilen ve İskonto Ettirilen Alacak Senetleri**, İ.Ü. İşletme Fakültesi Muhasebe Enstitüsü Dergisi, Yıl 2, Sayı 2 (Mayıs 1976), Cevat Sarıkamış; **Ciro edilen ve İskonto Ettirilen Alacak Senetleri Hakkında İ.Ü. İşletme Fakültesi Muhasebe Enstitüsü Dergisi**, Yıl 2, Sayı 1 (Şubat 1976)

- Banka reeskont kabul edebileceği senetler karşılığında avans da verebilir (TCMBK m.45/2)
- Banka meclisince tesbit edilecek esas ve şartlar içinde bankalar tarafından tevdi edilecek, vâdelerine en çok 5 yıl kalmış olan senetler reeskonta kabul edilebilir veya mukabilinde avans verilebilir (TCMBK m.46)
- Banka, Devlet tahvilleri ile Borsada kayıtlı diğer sağlam tahviller karşılığında Borsa değerlerinin en çok % 80'i oranında ve 120 gün vade ile bankalara avans verebilir (TCMBK m.48)

Görüldüğü gibi yasal olarak reeskont ve ciro yolu ile bankaların T.C. Merkez Bankasının kaynaklarından faydalanması olasıdır ve bankalar bu kaynaktan da önemli ölçüde faydalanmaktadırlar. Uygulamada reeskont ettirilen senetler T.C. Merkez Bankasına işlemi müteakip verilmekte, senetler vadelerinden kısa bir süre önce bedeli T.C. Merkez Bankasına ödenecek geri alınmakta ve banka tarafından borçlusundan tahsil olunarak portföyden (senetler cüzdanı) çıkmaktadır.

Avans hesabı karşılığı T.C. Merkez Bankasına teminata verilen kambyo senetleri ve diğer kıymetli evrak ticaret kanunu hükümlerine göre bankaya ciro edilmekte ve avans hesabındaki bakiye ödenince veya kambyo senetlerinde vade gelince bankadan bu kıymetler hesabın bakiyesi dikkate alınarak geri alınmaktadır.

Reeskont ve avans yolu ile menkul kıymetlerin devri mukabilinde T.C. Merkez Bankası kaynaklarından faydalanan bankaların bu işlemleri nasıl muhasebeleştirilecekleri ya da bilançoda nasıl gösterecekleri diğer ticaret ve sanayi işletmelerinde olduğunun aksine en azından uygulamanın nasıl olduğu konusu açıktır. Gerçekten de «7129 sayılı Bankalar Kanununun 51 ve 52 nci maddelerine göre tanzim edilecek üç aylık hesap hülâsaları, bilanço, kâr ve zarar hesabı, aylık mevduat ve kredi cetveli hakkında Talimat ve İzahname» bu konuyu esas itibariyle belirlemiş bulunmaktadır. Buna göre, ülkenin kredi hacminin lâyikeyle hesaplanabilmesini sağlamak için, T.C. Merkez Bankasına reeskont veya teminata tevdi olunan senetler aktifteki «Senetler Cüzdanı» hesabından tenzil olunmayacak ve pasifte (V. Taahhütlerimiz, I-T.C. Merkez Bankası, A - Avanslar, B - Reeskont ettirilen Senetler) hesabında gösterilecek ve aynı senetlere ait muameleler «Nazım Hesaplar 1 - Cirolarımız» da tepik edilecektir.

Faiz — Komisyon ve gider vergisi vd. masraflar ihmal edilerek konu ile ilgili örnekler aşağıda gösterilmiştir. Banka uygulamasında işlemler ile ilgili olarak daha ayrıntılı ve geniş sayıda hesap kullanılabilenmekte ise de

biz yalnızca tip bilanço formülerinde yer alan hesap isimlerini kullandık ve örnekler bilançoda gösterilme esasına göre düzenlenmişlerdir.

XX TL. tutarındaki senet iskonto (İştira) edilmiştir. Daha sonra bu senet T.C. Merkez Bankasına reeskont ettirilmiştir.

Senetler Cüzdanı	XX	
Kasa		XX
Kasa	XX	
Taahhütler / T.C. Merkez Bankası/		
Reeskont Ettirilen Senetler		XX

Eğer aynı senet reeskont ettirilmeyip avans hesabının teminatında kullanılsa idi işlem şöyle muhasebeleştirilecekti.

Kasa	XX	
Taahhütler/T.C. Merkez Bankası/		
Avanslar		XX
Nazım Hesaplar — Ciolar	XX	
Nazım Hesaplar Ciolarımız		XX

Senet vadesinden bir müddet önce bedeli ödenerek T.C. Merkez Bankasından geri alınarak borçlusundan tahsil edilir.

Taahhütler/T.C. Merkez Bankası/		
Reeskont Ettirilen Senetler	XX	
Kasa		XX

Nazım Hesaplar — Cirolarımız	XX
Nazım Hesaplar — Cirolar	XX
Kasa	XX
Senetler Cüzdanı	XX

Görüldüğü gibi reeskont işlemi sırasında senetler cüzdanı hiç bir işlem görmemektedir. Talimat ve İzahname açıkça düzenlenmemiş olmakla beraber bankaca teminata alınan kambiyo senetleri (TTK m.600'e göre rehin cirosu ile alınan senedin cirosu tahsil cirosu hükmünde olduğundan bankalar teminata aldıkları senetleri çoğunlukla temlik cirosu ile almaktadırlar) ile pay senetleri ve tahvillerin de reeskont ve avans işlemlerinde kullanılması mümkündür. Kanımızca bu tür menkul kıymetler de «Talimat ve İzahname» deki yönetime göre muhasebeleştirilmelidir.

Örneğin A bankası XX TL. miktarında avans karşılığı XXX TL. lik senet (bono) teminata almıştır. Daha sonra bu senetler T.C. Merkez Bankasına reeskonta (veya avans mukabilinde teminat olarak) tevdi edilmişlerdir. İşlemler şu şekilde muhasebeleştirilmelidir.

Borçlu Cari Hesap	XX
Kasa	XX
Nazım Hesaplar-Teminat Senetleri Cüzdanı	XXX
Nazım Hesaplar-Teminata Senet Verenler	XXX
Kasa	XXX
Taahhütler/T.C. Merkez Bankası'	
Reeskont Ettirilen Senetler	XXX
Nazım Hesaplar — Cirolar	XXX
Nazım Hesaplar — Cirolarımız	XXX

«Talimat ve İzahname» de düzenlenmeyen bir konu da bankanın «Tahviller ve Hisse Senetleri Cüzdanı»nda mevcut menkul kıymetlerin teminata verilerek T.C. Merkez Bankasından avans alınması işlemlerinin muhasebeleştirilmesidir. Burada da kıyas yolu ile aynı yöntem kullanılmalıdır.

Örneğin Banka XXX TL. miktarında tahvilin (veya pay senedinin) teminatı mukabilinde T.C. Merkez Bankasından XX TL. avans almıştır.

Kasa	XX
Taahhütlerimiz/T.C. Merkez Bankası/Avanslar	XX
Nazım Hesaplar — Cirolar	XXX
Nazım Hesaplar — Cirolarımız	XXX

Görüldüğü gibi burada da Tahviller ve Hisse Senetleri cüzdanı hiç bir işlem görmemiştir. Ancak tartışılabilir bir konu Nazım Hesaplar-Cirolar kaydının hangi değer üzerinden işlem göreceğidir. Çünkü teminata tevdi edilen pay senedi ve tahvilin hangi bedel ile kayıtlara geçirileceği önemlidir. Bu menkul kıymetlerin banka hesaplarındaki kayıtlı bedelini, borsa değerimi yoksa T.C. Merkez Bankasından alınacak avans tutarımı? Kanımca bu menkul kıymetlerin bankadaki kayıtlı bedelleri bu işlemde esas alınmalıdır. Çünkü bu şekilde banka tarafından «Tahviller ve Hisse Senetler Cüzdanı»nın ne kadarının T.C. Merkez Bankasına teminata verilerek avans alındığını tesbit mümkün olacaktır.

Şüphesiz ki reeskont ve avans işlemleri ile ilgili yasal olarak tesbit edilmiş olan bu muhasebeleştirme ya da daha doğru bir deyişle bilanço da gösterilme yöntemi gerek muhasebe ilkeleri gerekse bankacılık uygulaması açısından tartışılabilir. Örneğin, kamuya açıklanmış bir bilançonun okuyucusu bu yöntemde «Senetler Cüzdanı» ve «Tahviller ve Hisse Senetleri Cüzdanı»nın ne kadarının reeskont edilmiş ya da T.C. Merkez Bankasına avans teminatı olarak tevdi edilmiş olduğunu göremez. Okuyucu Bilanço ekinde global bir cirolar rakamı görebilecektir. Diğer yandan, bankaca teminata alınmış bir sene., reeskont ya da avansta teminat işlemi kullanılır ise aynı senet bilanço ekinde hem «cirolarımız» kalemi içinde hem de «diğer nazım hesaplar»da iki defa yer alacaktır. Şüphesiz okuyucu bilançodan bu kıymetlerin reeskont ve teminata verilmesiyle alınan avans bakiyelerini pasifte taahhütler kaleminde görebilecektir.

Yöntemi haklı kılabacak bazı gerekçeler de vardır. Bu gerekçelerin temeline, yasal düzenlemeler bir yana, bankaların T.C. Merkez Bankası ile ilişkilerinin boyutları ve çerçevesi yatmaktadır. Gerçekte ülkemizde bankalar kamu müdahalesinin en çok etki sahası içinde kalan endüstriyi oluşturmaktadırlar. Hem de kaynak bakımından T.C. Merkez Bankasına oldukça bağımlı kuruluşlardır. İlişkiler bu düzeyde olunca bu yöntem güç kazanmaktadır. Yasal olarak reeskont ve ciro edilen kambiyo senetlerinde bankanın müracat borçlusu olarak imzasının olması ve bu senetlerin vadelerinden önce T.C. Merkez Bankasınca bankaya iade edilmesi ve bankanın bu senetleri borçlularından tahsil etmesi prosedürü bu yöntem için haklı bir dayanak olmaktadır. T.C. Merkez Bankası senet hamili olarak hiç bir zaman borçluya yönelmemektedir uygulamada. T.C. Merkez Bankası yalnızca bankaya muhatap olmaktadır. Ama uygulamada tip bilançoda «Senetler Cüzdanı»nın alt bir kalemi olarak «Reeskont Ettirilen Senetler»in yer alması faydalı olurdu. Aynı şey avans için teminata verilen pay senedi ve tahviller için de söylenebilir. Bu menkul kıymetler rehin olarak T.C. Merkez Bankasına devredilmektedir. Mülkiyetleri bankada kalmaya devam etmekte ve T.C. Merkez Bankası-Bankalar ilişkisi bu menkul kıymetlerin rehinin paraya çevrilmesi yolunda kullanılmasını olanaksız kılmaktadır. Ancak, «Tahviller ve Hisse Senetleri Cüzdanı» bilanço kaleminde «Avans Teminatı Olarak T.C. Merkez Bankasına Verilenler» şeklinde bir tali bilanço kaleminin yer alması kamuya açıklama ilkeleri açısından faydalı olurdu. Diğer sorun bankaca Teminata alınan senetlerin (tahsil senetleri T.T.K. hükümlerine göre yalnızca tahsil için ciro edilebildiklerinden bu amaçla kullanılmazlar) reeskonta veya avans teminatı olarak T.C. Merkez Bankasına tevdi edildiklerinde cirolar ek bilanço kaleminde de gösterilerek iki defa bilanço eklerinde yer almış olmasıdır. Bu senetler hem cirolarda yer almalılar hem de bilançoda çift olarak yer almamaları için nazım hesaplar-teminat senetlerinden «reeskont ve teminat için T.C. Merkez Bankasına tevdi edilenler» alt hesabı ile düşülerek bilanço ekinde yer almalıdır.

Yöntem bankacılık uygulamasına uygun olmakla beraber kamuya açıklanan bilanço da yukarıda, belirtilen düzenlemelerin yapılması kamuya açıklama ilkeleri açısından gereklidir.

TÜRK BANKACILIĞINDA 50. YIL

Kitabı pek az miktarda kalmıştır.

25 TL. karşılığında ödemeli gönderilir.

İsteme Adresi : Cağaloğlu, Çatalçeşme Sok.
No : 17/4 İSTANBUL

ÖNDE GELEN «300» BANKA

«The Banker» dergisinin (İngiliz) sekizinci yıldır yaptığı çalışmaya paralel olarak derginiz de, dünya bankacılık çevrelerinin merakla izlediği önde gelen «300» banka listesinden bazı bilgileri bir kaç yıldır sizlere aktarmaktadır.

Her yıl olduğu gibi 1976 yılı sonuçlarına göre de bazı bankaların üst sıralara tırmandığı diğer bir kısmının ise alt derecelere indiğine tanık olunmaktadır.

Bu sıra değişikliklerinde bankaların yek değerine göre olağan üstü başarı sağlamalarının yanı sıra ülkeler itibariyle ekonomik büyüme hızlarının farklılığı, enflasyon ve para değerleri de önemli rol oynamıştır.

Liste, banka bilançoları aktifleri dolara çevrilerek düzenlendiğinden, bilançoları dolara karşı değer kazanan paralar üzerinden olan bankalar üst sıralara tırmanmışlar, parası dolara göre değer kaybına uğrayan ülkeler bankaları ise sıra kaybetmişlerdir.

Gerçekten de 1976 yılının iki zayıf parası Lire ve Sterling (pound) İtalyan ve İngiliz bankalarının listedeki düzeylerini önemli ölçüde etkilemiştir. Bu bakımdan listenin ilk on bankası arasında İngiliz bankasına rastlanmaktadır.

«The Banker» esas listesiyle birlikte aynı inceleme dizisinde bazı ilginç gözlemlere de yer vermektedir.

Amerika Birleşik Devletleri bankaları arasındaki sıralamanın birincisi Bank Af America (Corp.) bir yıl önceki yerini korurken, ilk on Japon bankası sıralamasında Dai-Ichi Kangyo Bank birinciliği almıştır.

Ortak Pazar ülkeleri bankalarının ilk on sıralamasının birincisi «Caisse Nationale de Credit Agricole» (Fransa), ikincisi Deutsche Bank (B. Almanya) üçüncüsü ise yine bir Fransız bankası olan Credit Lyonnais'dir.

Bu listenin sonuncusu ise National Westminster Bank'tır (İngiltere).

Dünya listesinin 8. sırasına yerleşen Banco do Brasil (Brezilya) ilk listenin düzenlendiği 1970 yılından itibaren önde gelen on banka arasına girebilen tek üçüncü dünya ülkesi bankası olmaktadır.

Başta Amerika Birleşik Devletleri olmak üzere, Japon ve Avrupa bankalarının listeye ağırlıklarını koydukları görülmektedir. Özellikle Bank of America, Citibank ve Chase Manhattan gibi Amerikan Bankaları yıllardır listenin ilk sıralarını bırakmamaktadırlar.

Türk bankacılığının -geçen yıl olduğu gibi- listede aynı iki temsilcisi yer almakta ve sıralarını önemli ölçüde yükseltmiş bulunmaktadırlar. T. C. Ziraat Bankası 145 (208), Türkiye İş Bankası ise 174'üncülüğe (238) oturmuş görünmektedir.

Dünya listesinden yaptığımız aktarma aşağıdadır :

Banka	Aktif Toplamı \$ milyon	Toplam Mevduat \$ milyon	Ülkesi
1 Bank of America	72.219	60.750	A.B.D.
2 Citibank	63.139	49.136	A.B.D.
3 Caisse Nationale de Crédit Agricole	52.744	26.036	Fransa
4 Chase Manhattan	44.995	37.608	A.B.D.
5 Deutsche Bank	44.382	41.672	B. Almanya
6 Crédit Lyonnais	40.801	40.226	Fransa
7 Banque National de Paris	40.559	40.023	"
8 Banco do Brasil	38.816	23.160	Brezilya
9 Dai-Ichi Kangyo	36.926	29.003	Japonya
10 Sociéte Generale	36.514	35.505	Fransa
12 Barclays Bank	32.969	29.443	İngiltere
20 National Westminster	29.080	28.207	"
51 Crédit Suisse	17.027	10.241	İsviçre
97 Creditanstalt - Bankverein	8.168	7.531	Avusturya
145 T.C. Ziraat Bankası	4.833	2.353	Türkiye
174 Türkiye İş Bankası	3.756	2.732	"

«The Banker» Haziran 1977 sayısı

ALTIN...ALTIN...ALTIN...

Borsa	1.6.1977	8.6.1977	15.6.1977	22.6.1977	29.6.1977
Londra (Ons)	\$143.850	\$142.300	\$138.900	\$139.450	\$142.350
BAZI MADDELER	4.6.1977	11.6.1977	18.6.1977	25.6.1977	
Bakır (1)	71.3	71.2	71.2	71.2	
Buğday (2)	2.40	2.34	2.26	2.20	
Pamuk (2)	64.23	63.40	59.52	59.93	
DOLARA GÖRE	7.6.1977	14.6.1977	21.6.1977	28.6.1977	
İngiliz Lirası	\$ 1.7188	\$ 1.7195	\$ 1.7196	\$ 1.7205	
B. Alman Markı	\$ 0.4236	\$ 0.4246	\$ 0.4240	\$ 0.4248	
Yen (Japonya)	\$ 0.003631	\$ 0.003673	\$ 0.003671	\$ 0.003694	
Frank (İsviçre)	\$ 0.4011	\$ 0.4017	\$ 0.3997	\$ 0.4032	

(1) Elektrolitik (bakır), Bakır ve pamuk cent olarak libre (453.592 gr) fiyatı

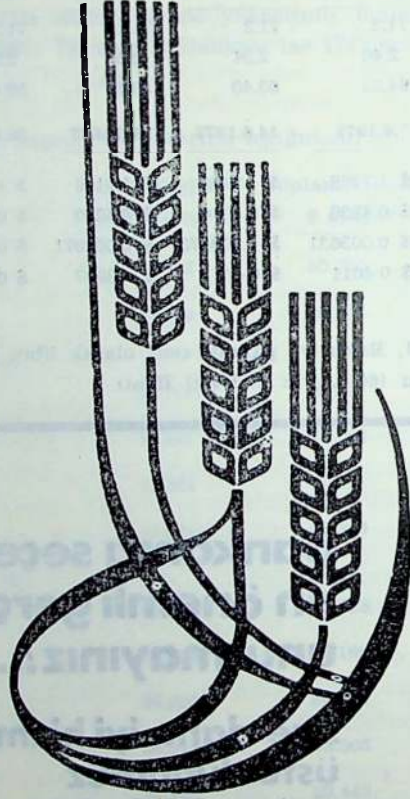
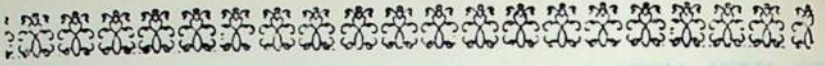
(2) No. 2 sert, Boisseau (60 Lb. = 27.3 kg) fiyatı

**bankanızı seçerken
en önemli gerçeği
unutmayınız!..**

**size daha iyi hizmet edebiliriz
üstünlüğümüz
müşterilerimizi
daha iyi tanımamızdır**

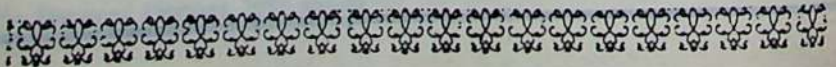
**TÜRK DIŞ TİCARET BANKASI
çağdaş bankacılık anlayışı**

T.C. ZİRAAT BANKASI

*HER YERDE HER ZAMAN
hizmetinizde bulunmaktan kıvanç duyar*

MUR.

bir sembol **E.C.A.**

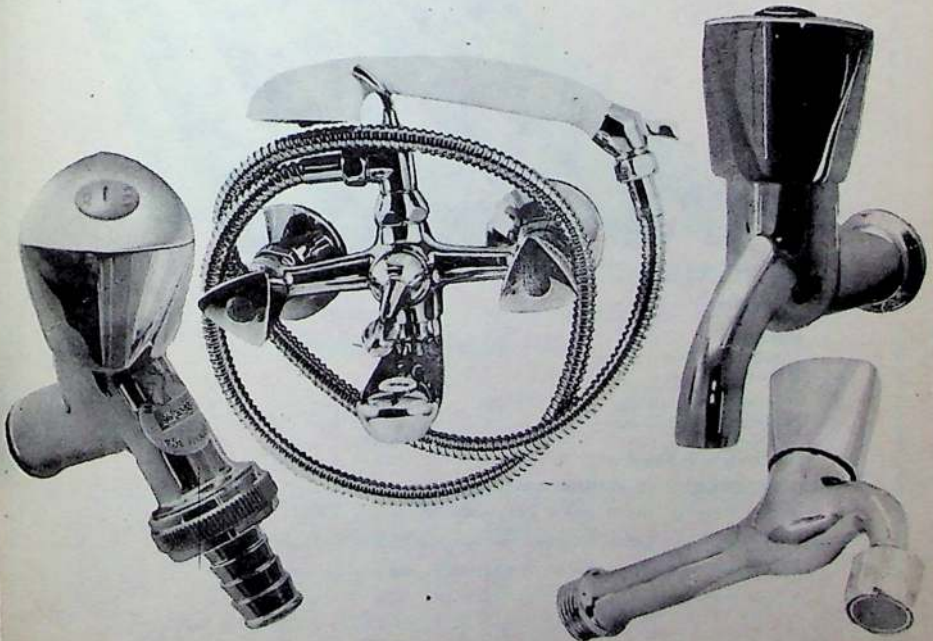
sıhî tesisat armatüründe kalitenin
inşaatta titizliğin sembolüdür.

E.C.A. sıhî tesisat armatürleri
yapım üstünlükleriyle,
TSE kalite garantisine sahip
tek marka olmasıyla
kalitesini simgeler.
Ve bir inşaatta
E.C.A.'ların varlığı
o yapının hangi titiz özenle

hangi seçkin malzemeyeyle
inşa edildiğini tartışılmaz biçimde
belgeler.

E.C.A.

Sıhî Tesisat Armatürleri

Yeni lik

trapezoidal

ALÜMİNYUM
ÇATI
ÇEPHE ve
TAVAN KAPLAMA
ELEMANI

- Daha geniş aşık aralığı
- Daha az demir kullanımı
- Daha az işçilik
- Daha kolay ve süratli montaj

DETAYLI BİLGİ İÇİN TEKNİK ELEMANLARIMIZ HİZMETİNİZDEDİR

Merkez : Büyükdere Cad. No. 48 Kat 5 İSTANBUL Tel. : 66 33 00 (4 Hat)

İzmir İrtibat bürosu : Cumhuriyet bulvarı 1380 Sok. 4 B/8 İZMİR Tel. : 12 60 68

Ankara irtibat bürosu : Tunus Cad. No. 83/8 Kavaklıdere ANKARA Tel. : 28 15 06

Fabrika : Gebze Dilovası

 NASAS
ALÜMİNYUM SAN. ve TİC. A.Ş.

Fiyatı: 12.5 TL.